

UNIVERZA V MARIBORU
PRAVNA FAKULTETA

MEDNARODNO JAVNO PRAVO

prevod Andrassy

Dragica Šteflic

MEDNARODNO JAVNO PRAVO – DRAGICA ŠTEFLIC – prevod Andrassy

Definicije:

OBICAJNO PRAVO: običaji, ki so postali obvezni, z zapisovanjem so prešli v postavljeno pravo.

OBCE PRAVO: rimsko pravo + kanonsko pravo + fevdalno pravo.

NARAVNO PRAVO: je pravo objektivno dano od narave, prepojeno je z vrednotami in zato nadrejeno vsakemu postavljenemu (pozitivnemu) pravu, temeljna vrednota je pravicnost in je kriterij pozitivnemu pravu.

POZITIVNO PRAVO: predstavljajo celote pravnih pravil, ki veljajo v določenem času in vsebuje dvojne primese:

- * normativno
- * faktično

(pomembna je učinkovitost prava, da ga naslovljenci udeležajo).

RESOLUCIJA je politični akt, s katerim skupščina opozori na stanje na določenem področju in tako oblikuje smernice, ki naj jih naslovljenci izvajajo, je neobvezujoč akt.

DEKLARACIJA je večstranski pravni posel, ki predstavlja akt neobvezujočega značaja, v katerem so izvršena določena načela.

MEDNARODNO JAVNO IN MEDNARODNO ZASEBNO PRAVO sta dve različni pravni veji:

MZP je notranje državno pravo, ki ureja vprašanja meja v prostoru: ko se v nekem pravnem razmerju lahko uporabi pravo dveh ali več držav. MZP pove, katero pravo se bo uporabilo (s kolizijskimi pravili). Ta kolizijska pravila so vedno notranje pravo, tudi če se sporazumno uporabljajo med več državami (npr. Haaške unificirane konvencije).

MJP pa je poskus z normami urediti mednarodne odnose, ki so v bistvu politični odnosi. Je sklop pravnih pravil, ki urejajo

- * vzajemne odnose med državami,
- * odnose med mednarodnimi organizacijami in
- * o njihovem odnosu do držav,
- * mednarodni položaj/pravice in dolžnosti posameznikov (fiz. in pravni osebe), če so regulirane z MP.

UVOD

Mednarodno pravo je poskus z normami urediti mednarodne odnose, ki so v bistvu politični odnosi. Termin: npr. International law.

Že Grotius govori o “ius inter civitates” – t.j. pravo med državami.

Mednarodno pravo je pravo: od pravil MP moramo razlikovati:

- * pravi običaj
- * pravila vljudnosti (kurtoazija), to so običaji obnašanja, ki niso pravno obvezni, ampak so nastali v želji za prijateljskimi srečanji in medsebojnim spoštovanjem; vendar udeleženci lahko zelo močno obvezujejo, sicer lahko pride do političnih zapletov (njihovo neupoštevanje ne povzroča mednarodnopravne odgovornosti in se na to ne

more odgovoriti z represalijami,; sčasoma lahko postanejo obvezna in obratno: MP pravila lahko izgubijo pomen pravnih pravil in ostanejo samo pravila vljudnosti.

Mednarodno pravo je sklop pravnih pravil, nekateri pravijo, da gre za sklop pravnih pravil med državami, vendar niso samo države subjekti MP. Na drugi strani pa avtorji v MP vidijo samo odnose med ljudmi, po tem pojmovanju pa so samo posamezniki subjekti MP. Krog držav, med katerimi se lahko gradijo pravne norme MP, se imenuje MEDNARODNA SKUPNOST. MP ureja odnose med subjekti v tej skupnosti. Subjekti so nosilci pravic in dolžnosti, in s tem naslovljenci MP.

Danes obstoji samo ena mednarodna skupnost, ki obsega ves svet; v njej se izgrajuje en sam enoten sklop MP, z mnogo partikularizmi. V preteklosti pa je obstajalo več mednarodnih skupnosti, ki pa med seboj niso bile povezane (vsaka je bila zaprta celota).

MP obveznosti so pravne obveznosti! Kršitev mednarodne pogodbe pomeni mednarodni delikt – posledice.

RAZMERJE MP – NOTRANJE PRAVO

Postavlja se vprašanje o njunem odnosu in reševanju nasprotij med njima.

Monistično gledanje: celotno pravo je enoten sklop, ki vsebuje tudi načela o reševanju sporov med pravili. Prednost ima norma notranjega prava, država vedno sama odloča, kaj bo spoštovala in kaj ne. Kogentnih norm MP sploh ni. To je teorija o primatu notranjega prava. Ne ustreza stvarnosti in praksi. Druga pa je teorija o primatu MP – notranje pravo temelji na MP.

Dualistično gledanje: mednarodno in notranje pravo sta dva ločena sistema, med katerima se lahko vzpostavi zveza. Predpisi MP ne morejo veljati za notranje pravo neposredno, možna pa je transformacija MP norm v notranji sistem. Norme MP privede v notranje pravo, lahko pa se opravi adopcija – MP obveznost velja za notranje pravo in zato učinkuje zanjo. Ni nujno, da je pravilo MP izrecno pretvorjeno v notranje pravo.

Države morajo uskladiti svoje notranje pravo z mednarodno obveznim. V notranjem pravu so organi in posamezniki vezani, ne glede na to, ali je notranje pravo v skladu z MP ali ne.

DELITEV MP

POZITIVNO IN NARAVNO PRAVO

Ta delitev izhaja iz šole naravnega prava, ki je smatrala, da je naravno pravo sklop od narave danih predpisov, v katerega se lahko z odločitvijo ljudi vgradijo samo posameznosti. To pravo je mogoče spoznati s pojmovanjem, razumevanjem. Pozitivno pravo je danes edino priznано, pogosto pa se mu zoperstavlja pravo, ki bi ustrezalo logiki in naravi stvari.

OBICAJNO IN POSTAVLJENO PRAVO

OBCE IN POSEBNO PRAVO

Ta delitev pove, ali velja neko pravilo v vseh državah mednarodne skupnosti ali samo med določenimi državami (partikularno pravo).

ABSOLUTNO OBVEZNO (KOGENTNO) IN DISPOZITIVNO PRAVO

Večina predpisov MP je dispozitivnih (subjekti se lahko z dogovorom za nek medsebojni odnos dogovorijo nekaj drugega, kot predpisuje pravilo občega MP, to pravilo bi se uporabilo za ta odnos, če ne bi bilo dogovora.

IUS COGENS – so taka pravila, ki jih stranke ne morejo spremeniti. Če p.p. nasprotuje ius cogens, ne velja.

PRAVO VOJNE IN PRAVO MIRU

To ne pomeni, da obstojita dva različna in ločena sklopa pravnih norm. Tudi v vojnem času veljajo mnoge norme prava miru.

SKUPINE, VEJE MP:

- * ustavno MP (sestava MP, pravo mednarodne skupnosti, njenih članov, organov in delovanje teh)
- * upravno MP (mednarodno sodelovanje za zagotavljanje skupnih ekonomskih, socialnih, prometnih interesov ter organi tega sodelovanja)
- * kazensko MP (mednarodna odgovornost – odgovornost države ima bolj civilni kot KP značaj)
- * postopkovno MP (organi za mirno reševanje sporov)
- * mednarodno ekonomsko pravo (nova veja)
- * MP razvoja
- * Pravo mednarodnih organizacij
- * Pravo ZN in njihovo delovanje
- * Pravo ES

PRAVNA NARAVA MP

Mnogi mu odrekajo značaj prava. Trdijo, da gre samo za konvencionalno pravo, nepopolno pravo.

Razlogi, da mu odrekajo značaj prava:

1. izkustveni dokaz, uporabljajo ga nepravniki (zgodovinarji, politiki, diplomati). Tudi pravila MP se pogosto kršijo, kar se je pokazalo v I. in II. svetovni vojni (nasilje, samovolja določenih držav).
2. pravno-filozofska konstrukcija MP ni možna: MP bi lahko obstajalo, če bi bila nad državami neka višja oblast, ker pa te ni, in tudi ni mogoča (ta bi uničila suverenost države), taka konstrukcija ni mogoča. Ugovor: pojem državne suverenosti se ne da spojiti s pojmom MP.
3. MP ne obvezuje, v njem se ne more najti temelja obligatornosti. Ugovor: temelj obligatornosti je isti kot pri vsakem drugem pravu.
4. Ugovor o pravni naravi norm MP in revnost norm – MP naj bi obsegalo premajhno število norm, ki tako ne morejo dati zaokrožene celote, brez katere pa ne more obstajati noben

pravni sklop. MP tudi ne zadeva držav v celotni njihovi biti in jih ne sili k poslušnosti. Ugovor: pravo je celota pravnih pravil, lahko je teh pravil malo, vendar regulirajo velik krog življenjskih odnosov.

5. Ugovor, da MP nima lastnosti prava ker ni zakonodajalca, sodnika, prisilne izvršbe, niti rubeža

a) **ni zakonodajalca:**

- zakon je samo ena oblika manifestiranja, in če v MP ni zakonov, to še ne pomeni, da ni predpisov

- * v MP namesto zakonov obstojijo pogodbe, ki kodificirajo posamezne dele MP
- * ustvarjanje pravnih pravil s pristankom države je svojevrsten način ustvarjanja prava: Ustanovna listina OZN (San Francisco, 26.06.1945) je mednarodna pogodba, ki stopi v veljavo 14.10.1945. Ima učinke ustavnopravnega značaja.
- * MP nastaja tudi po poti običajnega prava.

a) **ni sodnika:**

- * to ni predpostavka za obstoj prava (sodnik pravo uporablja, ne ustvarja),
- * obstaja cela vrsta inštitucij za rešitev mednarodnega spora,
- * poznamo tudi koncept samopomoči, ki je pravno definiran,
- * tudi v medn. Skupnosti se oblikuje mednarodno pravosodje (pristojnost medn. Sodišča v Haagu ni obvezna),
- * mednarodna arbitraža – rešuje spore med državami (razsodišče nima posvetovalne funkcije).

b) **ni prisilne izvršbe, ni prisile**

- * specifična narava sankcij: decentraliziranost in raznovrstnost (najpogostejša sankcija je odškodnina); sprva se je kot sankcija smatrala vojna in menilo se je, da bo zmaga pripadla pravični strani – danes je vojna prepovedana, ni več sankcija!
- * O neki sankciji odločajo sodni organi.
- * Za določene kršitve MP jih izreka varnostni svet OZN.

MP je pravo, ceprav se razlikuje od notranjega prava!

RAZMERJE MED MP IN DRŽAVO

Gre za razmerje med normami MP in normami notranjega državnega prava. Nekatere norme MP segajo v notranje pravo države. Najbolj razvito je to na področju človekovih pravic. Gre za načelo PACTA SUNT SERVANDA – zato naj se uporabi MP! Država pa se postavlja na načelo lex specialis derogat legi generali. Predpisi notranjega prava imajo prednost pred MP. Država pa mora določiti način, kako naj MP norme učinkujejo v notranjem pravu.

Kaj je vsebina MP se težko ugotovi, še posebej zato, ker ne obstoji uradna dolžnost objavljanja mednarodnih dogovorov. Kljub temu obstojijo ZASEBNI ZBORNICI mednarodnih dogovorov (najbolj znan je Martensov), uradni zborniki društva narodov in uradni zborniki OZN.

Njihova slabost je v tem, da se ne ve ali dogovor še velja. Še večji problem pa je pri običajnem pravu.

Nekateri navajajo PRAVIČNOST kot poseben izvor mednarodnega prava oz. kot nujno dopolnitev praznin.

Ex aequo et bono - zamenja ni izvor ex*
(po pravičnosti) - dopolnjuje pravo kadar stranke to želijo

VIRI MP

Ločimo:

- materialno pravne (so isti kot pri ostalem pravu)
 - * formalno pravne

FORMALNI VIRI MP:

MP se pojavlja kot

- * običajno pravo (po poti običajev) to sta glavna dva vira, ne pa edina
- * postavljeno pravo (mednarodne pogodbe)

Viri MP po statutu meddržavnega sodišča (38. člen – FAKULTATIVNA KLAUZULA)

Te razvrstitve ne sprejemajo vsi avtorji, češ da je nepopolna in da formulacije niso zadovoljive. To pravilo je nastalo leta 1920. Sedež meddržavnega sodišča je v Haagu. To sodišče je glavno za meddržavne spore.

Skupine virov po 38. členu:

1. meddržavni dogovori (splošni in posebni)
 2. mednarodni običaji
 3. splošna pravna načela, ki jih pripoznavajo civilizirani narodi
- + pomožna vira MP
- * sodne odločbe (sodna praksa)
 - * pravna teorija (najbolj kvalificirani pravni strokovnjaki za ugotavljanje pravnih pravil)

Vsi ti viri so enakovredni, med njimi ni hierarhije, zato se pri uporabi upoštevajo splošna načela:

- * lex posterior derogat legi priori
- * lex specialis derogat legi generali
- * izjema: ius cogens!

MEDDRŽAVNI DOGOVORI: tu gre za mednarodne pogodbe, ne glede na to, kako se imenujejo: pakti, konvencije, ... To so pravila izrecno priznana s strani države. Mednarodna pogodba je za državo obvezna ne glede na to ali je multilateralna ali bilateralna. **OBVEZNI PREDPOSTAVKI** za obvezujočo mednarodno pogodbo sta:

- * ali je država k njej pristopila ali ne (ni težko pri bilateralni, pri multilateralni treba voditi evidenco)
- * ali pogodba še velja.

Navadno je mednarodna pogodba sklenjena v pisni obliki. **FAZE sprejemanja pogodbe:**

- * pogajanja
- * podpis pogodbe
- * ratifikacija pogodbe

Tu gre za sestavljeni postopek. Poznamo še enostavnega.

Kadar v pogodbi ni izrecno predpisano, da začne veljati od podpisa dalje, vedno začne veljati z ratifikacijo. Praviloma mednarodna pogodba veže državo od ratifikacije!

RATIFIKACIJA: mednarodno pogodbo sprejme nek notranji organ države, ki je v tej državi pooblaščen za ratifikacijo. Navadno je to zakonodajni organ, vendar je to odvisno od države (Slovenija – slovenski parlament z zakonom, vlada z uredbo).

Prva ratifikacija Slovenije: memorandum o sprejemu mednarodnih opazovalcev. Dunajska konvencija o pravu mednarodnih pogodb (1969) ima dokaj natančno izdelana CP pravila o ničnosti itd in je zato izredno pomemben pravni vir (ratificirala tudi YU).

MEDNARODNI OBIČAJI: so mednarodna pravila običajnega prava. Veliko pravil MP se je razvilo po običajni poti, ki se še danes dopolnjuje z običajnim pravom.

Običajno pravo nastaja s ponavljanjem izvrševanja (objektivni kriterij) ali opustitev, ki ga spremlja pravna zavest (subjektivni kriterij) – opinio iuris. Enkratna reakcija ni dovolj. Vedno je potrebna zavest o tem, da je določeno obnašanje v skladu s predpisom MP (da se nekaj dela tako, ker tako določa v MP. Mnogi prikazujejo običajno pravo kot rezultat molče danega pristanka (tacitus consensus), nekateri pa kot, da vse MP temelji na volji in pristanku države (voluntaristično pojmovanje MP). Toda v prvem primeru medn. Običajno pravo ne bi veljajo za državo, ki bi dokazala, da niti molče ni dala pristanka, niti v drugem primeru, če bi država izjavila, da nanj ne pristaja.

Mednarodni običaji so nastajali zlasti na diplomatskem področju ter v pomorskem pravu (države so stoletja prepuščale tujim ladjam prehod preko njihovega ZM – če bi sedaj država to prepovedala, bi kršila pravila običajnega MP). Glede običajnega MP nimamo nekega časovnega kriterija (koliko let naj neko pravo traja, da bo veljalo za običajno).

Izjemoma je lahko celo enkratno dejanje: vesoljsko pravo ali lahko celo brez prakse: po opinio iuris z določenimi resolucijami, za katero so glasovali.

SKLEP:

- * število ponavljajočih dejanj ni predpisano,
- * časovni kriterij ni predpisan,
- * pomemben je le opinio iuris (pravna zavest).

Ločiti je treba:

- a) pravilo običajnega prava, ker je opinio iuris prisoten, je pravno obvezujoče!
- b) običaj, ponavljajoče se dejanje, brez opinio iuris in ni pravno obvezujoče!

Neko pravilo običajnega prava lahko ukine novo pravilo običajnega prava (lex posterior derogat legi priori!)

SPLOŠNA PRAVNA NAČELA, ki jih pripoznavajo civilizirani narodi:

Ta načela so odločilno prispevala, da je 38. člen postal tako pomemben. Misli se na uporabo pravnih načel, ki niso nastala v mednarodni praksi, vendar pa so zaradi svoje obče uporabnosti, skupna dobrina vseh izsekov v pravni nadgradnji civiliziranih narodov sveta. “Civiliziran narod” – pod tem razumemo državo!

Ta načela so v MP prišla potom naravnega prava, z njimi so hoteli zapolniti praznine. Pod splošnimi pravnimi načeli razumemo načela, ki so se razvila znotraj določene države (v notranjem pravu). Ker so se razvila v notranjem pravu in ne v običajnem, je to razlika: ne gre za razvoj med državami (kot pri običajnem pravu). Najboljši primer so maksime iz MP. Izvor teh načel je drugačen kot običajno pravo – to je najpomembnejše!!! Zanje je potrebna recepcija ali transformacija iz notranjega prava v MP!!!!

SODNA PRAKSA predstavlja enega od pomožnih virov MP. Sodba meddržavnega sodišča velja le inter partes (59. čl.) – med strankama, pridržek. Vendar se sodna praksa razlikuje že po pravnih sistemih: anglosaški in kontinentalni, zato se razlikujejo tudi viri MP po sistemih. Ni zgolj slučaj, da ima meddržavno sodišče v Haagu eno najbogatejših knjižnic. V novejši literaturi se skuša dokazati, da 38. člen ni dovolj: predvsem zaradi resolucij in deklaracij, ki nimajo obvezujočega značaja, so pa zelo pomembne: npr. deklaracija o človekovih pravicah iz leta 1948. Te so vir MP samo, če potom običajnega prava pridejo med vire MP.

KODIFIKACIJA MP

Kodifikacija

- * je dejavnost pravotvornega organa, ki ni ustvarjalec predpisov, ki se kodificirajo, čista kodifikacija ni mogoča; običajno se spaja z menjavo obstoječega prava. Zelo pomembna je kodifikacija običajnega prava, ki sploh ne more drugače nastati,
- * lahko obsega predpise različne stopnje pravne moči (ti se s kodificiranjem izenačijo)
- * kodificirani predpisi so izenačeni glede časovnega stopanja v veljavo (nesoglasja med predpisi se rešujejo po načelu *lex posterior derogat legi priori*),
- * vedno spreminja dotedanje predpise (npr. nezapisano pravo se kodificira – pride do spremembe; običajno pravo se prelevi v postavljenega !).

Kodifikacija je zbiranje pravnih predpisov v enoten zbornik. Zahteva popolno delo. Potreba po kodifikaciji MP je očitna. Problem: načela in pravila medn. običajnega prava niso formulirana, zato so negotova v vsebini. Na račun tega se včasih ne da ugotoviti, katero pravilo naj se v konkretnem primeru uporabi. Kodifikacija je potrebna zaradi unifikacije. Negotovost, katero pravo je veljavno, je očitna.

Pristaši kodifikacije trdijo, da bi pomenila napredek v razvoju MP.

Nasprotniki kodifikacije pa trdijo, da je negotovost včasih koristna, ker omogoča koristne praktične rešitve po potrebah primera.

Kodifikacija je lahko **delna** ali **celovita** (splošna). Danes so kodificirana naslednja področja:

- * pomorsko MP
- * pogodbeno MP
- * diplomatski in konzularni odnosi
- * vojno MP
- * pravo zračnega in vesoljskega prostora
- * humanitarno pravo
- * pravo človekovih pravic

POSTOPEK KODIFIKACIJE V OKVIRU OZN:

Bistven prispevek k novemu MP sta dala:

- * londonski dogovor o kaznovanju glavnih vojnih zločincev,
- * statut meddržavnega vojnega sodišča;

Sedanji čas je bolj naklonjen kodifikaciji, spojeni z legislativo. Delo na področju kodifikacije se daje v pristojnost Generalne skupščine združenih narodov (ZN).

Tako določa 1. točka 13. člena Ustanovne listine OZN, ki govori o progresivnem razvoju in kodifikaciji MP. Progresivni razvoj; utrditev nečesa, kar že velja kot pravo.

Generalna skupščina ZN je diplomatska konferenca, ki ni strokovno usposobljena za kodifikacijo, zato ji pomagajo drugi strokovnjaki. Zato je generalna skupščina ustanovila za namene kodifikacije poseben pomožen organ: Komisijo za MP. To je strokovni organ, ki ga sestavlja 34 pravnikov, strokovnjakov, ne pa predstavnikov držav. Ti sestavljajo osnutke, ki jih predložijo GS – ta pa predmet še enkrat obravnava:

- * Če ugotovi, da je predmet popolnoma pripravljen, odloča o načinu izvedbe kodifikacije.

- * Če ugotovi, da ni popolnoma pripravljen, ga pošlje komisiji skupaj s pripombami in navodili za nadaljne delo (to je lahko tudi odložitev ali ustavitev dela);

Običajno se za dokončanje dela skliče diplomatska konferenca držav članic in povabljenih držav nečlanic! Kodifikacija se izvede po poti konvencije, ki se:

- * sprejme na konferenci in izpostavi podpisano
- * ratifikaciji in
- * sprejemu s strani držav;

Ko se zbere določeno število ratifikacij (od 10 do 45), konvencija začne veljati. Konferenca pa lahko spremeni predlagani načrt, saj je v tem pogledu samostojna, glede na stališča GS ali Komisija za MP.

Stranke kodifikacijskega dogovora so med seboj vezane, proti ostalim državam pa so vezane z dotodanjim običajnim pravom. Zgodi se lahko, da kodifikacija velja – v tem primeru velja za vse, hkrati pa niso vse države članice.

ZGODOVINA MP

Mednarodni odnosi se razvijajo v vsaki družbi, v kateri obstoji več medsebojno neodvisnih enot.

Stari vek:

MP odnosi so se razvijali povsod, kjer je bilo več držav, med katerimi so obstajale neke zveze ali vsaj skupnosti kulture (Grki, Rimljani).

Srednji vek:

Namesto univerzalne države Rimskega cesarstva nastaja večje število medsebojno neodvisnih političnih enot – držav. Ostaja pa ideja o univerzalni ureditvi in politični enotnosti, ki pomaga razvoju pravnih odnosov (fevdalizem – viteštvo, pravila o vodenju vojne, arbitraž, kongresi). Pojavijo se prvi načrti za zagotavljanje svetovnega miru. Ponoven razcvet trgovine v drugi polovici srednjega veka je pripeljal do zametkov konzulatov ter razvoja trgovskega in pomorskega prava na mednarodni osnovi.

Novi vek:

Se začenja v zgodovini MP, ko zaradi razvoja proizvodnih sil preživeli fevdalni odnosi odstopajo mesto modernim velikim državam, v katerih pride do prevlade vladarja in močnih centralističnih tendenc. Teoretično se konec tega razvoja odraža v nauku o suverenosti. Izgine občutek mednarodne solidarnosti, to je obdobje čiste politike interesov, ko vladajo politična načela ravnotežja moči in kompenzacija.

Pomembna etapa je Westfalski mir 1648. Evropa se končno oblikuje kot sklop formalno enakih in med seboj neodvisnih držav, nekaj jih izstopa: Španija, Francija, Anglija, Avstrija, Prusija, Rusija.

Pojavijo se prva poslaništva, razvijejo pravila diplomatskega obnašanja in ceremonial. Razvoj pomorstva in s tem pomorskega in vojnega prava. Zmagujejo načela svobode morja. Mnoge vojne pripeljejo do želje po trajnem miru. Uporabi arbitraže nasprotuje pojem suverenosti.

Najnovejša doba se deli na dve obdobji:

- a) od francoske revolucije do prve svetovne vojne (1789 do 1914),

b) od prve svetovne vojne in oktobrske revolucije do danes.

Prvo obdobje je pod vplivom globokih sprememb francoske revolucije in napoleonskih vojn, Značilnosti so: močan napredek tehnike, zблиževanje delov sveta z različnimi prometnimi sredstvi, nastajanje svetovnih velesil in imperializem. Prebuja se nacionalizem. Pojavi se teorija o narodu kot subjektu MP in načelo o samoodločbi narodov. Najvažnejše etape:

- * Dunajski kongres 1815
- * Pariški kongres 1856
- * Berlinski kongres 1878 in
- * Haaške mirovne konference 1899 in 1907.

Prva svetovna vojna je bila nujna posledica imperializma. Izzove val teženj po miru, zato ustanovitev Lige narodov. Vzporedno je osnovana tudi mednarodna organizacija dela-MOD. V tem obdobju se izpopolnjujejo sredstva za mirno reševanje sporov in postopek pri tem. Razvija se arbitražna, sodelovanje med državami, zaščita manjšin, prizadevanja za razorožitev. Kolektivni dogovori o prepovedi vojne. Vendar vse to ni preprečilo druge svetovne vojne.

Po drugi svetovni vojni sta primat prevzeli ZDA in SZ.

Pride do ustanovitve OZN. Najnovejši razvoj MP prinaša:

- * mednarodno sojenje za posebno težke kršitve MP (nurnberški proces),
- * mednarodno zaščito človekovih pravic,
- * pomoč zaostalim državam ter
- * novo ureditev mednarodnih gospodarskih odnosov.

Glavna naloga OZN je zagotovitev miru. Nesoglasja med velesilami, nato hladna vojna, ki se prenaša tudi na druge kontinente. Pomembna etapa – dekolonizacija. Gibanja neangažiranosti in neuvrščenosti.

Delo na kodifikaciji MP je mnogo pripomoglo k razvoju MP in njegovemu prilagajanju novih razmeram in odnosom. V razvoju posebno mesto pripada ugotavljanju in formuliranju načela koeksistence. Generalna skupščina OZN je sprejela in razglasila deklaracijo o načelih MP, o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami – deklaracija sedmih načel – 1970!

RAZVOJ ZNANOSTI MP

*Demetrije Falaonski (sodobnik Aleksandra Velikega) je domnevno izdal sklop MP. Do tedaj pa se posamezna vprašanja MP obdelujejo samostojno, ampak v sklopu drugih disciplin.

*Španska šola MP – začne s sistematično obdelavo MP. Najslavnejši njen predstavnik je Franciscus de Victoria, ki je v delu Relectiones theologicae tredecim obdelal temeljna vprašanja MP. Bil je širokogruden in človekoljuben.

Pot razvoja znanosti se začne z deli Gentilisa in Grotiusa.

*Albericus Gentilis (Italijan, prof. RP v Oxfordu, 1552-1608) je priznan teoretik MP. Njegova dela: de legationibus in De iure belli.

*Grotius je začetnik znanosti MP. Napisal je veliko število spisov, smatra se za začetnika. To je skladen, vseobsežen prikaz MP, zato se leto njegove izdaje smatra kot leto rojstva znanosti

MP kot posebne in samostojne znanosti prava. Leta 1909 je izdal spis *Mare liberam*, v kateremu brani načelo svobode morja.

Gratius razlikuje dva vira MP:

- * naravno pravo (*ius naturale*)
- * pravo, osnovano na privolitvi držav (*ius voluntarium*)

Veliko MP predpisov je *ius permissum* (lahko se po sporazumu držav spremenijo), obstajajo pa tudi predpisi, ki se ne morejo spreminjati (*ius cogens*) – npr. pravila o pravični vojni.

Do Gratiusa MP temelji na tomistični filozofiji. Pravni red sestavljajo tri hierarhično stopnjevane ravnine:

- * božji zakon
- * naravni zakon
- * pozitivni zakon

Racionalizem te stopnje odpravi, močnejše pa preučuje naravno in pozitivno pravo. Na temelju teh dveh ravnin se po Grotiusu pojavita dve šoli:

- a) naturalisti (MP temelji na naravnem pravu – Pufendorf odreka pravni značaj MP)
- b) pozitivisti v 19. stoletju (Anglež Zouche prikaže, da se MP razlikuje od RP *ius gentium*, Francoz Dumont in Nemec Hoser).
- c) srednja smer (sinteza naturalizma in pozitivizma (Wollf, Rachel – Nemca, Wollf preveč poudarja načelo državne suverenosti, Martens – začetnik največje zbirke mednarodnih dogovorov).

SUBJEKTI MP ali mednarodna oseba

Je vsak, ki je po določilih MP kumulativno:

- * nosilec pravic in obveznosti
- * deluje po predpisih tega prava
- * je direktno podvržen MP ureditvi

Človeštvo je organizirano oz. razdeljeno v DRŽAVE. Vendar bi bila ta misel (zastopana v preteklosti in še danes) preozka, nikoli priznana s strani vseh avtorjev.

Kdo vse so subjekti MP – tri stališča:

1. Samo države (vse manj pristašev); v glavnem sovjetski avtorji, odrekanje subjektivitete mednarodnim organizacijam in posameznikom;
2. Poleg države obstajajo še drugi subjekti MP, med njimi pa ni nobene razlike;
3. Poleg države obstajajo še drugi subjekti MP, med njimi je razlika. Prvotni in poglobljeni subjekt MP so države, niso pa edini. To so še:
 - * mednarodne organizacije,
 - * vstajnik in osvobodilna gibanja,
 - * območja s posebnim položajem (npr. svobodno tržaško ozemlje)

Človek kot posameznik NI subjekt MP.

Pravna sposobnost je različna od kategorije do kategorije:

- a) države - polna pravna sposobnost
- b) mednarodne organizacije – obseg pravne sposobnosti je določen s statutom
- c) vstajniki in osvobodilna gibanja – pravna sposobnost je omejena z *ratione legionis* in *ratione temporis*

d) območja s posebnim položajem – obseg je določen z MP pogodbo

Poslovna sposobnost

Če neka država sklene z drugo državo (državo zaščitnico) pogodbo o protektoratu o zunanjem zastopanju, je glede teh poslov omejena – zunanje zastopanje opravlja država zaščitnica (npr. Francija na zunaj zastopa Monaco). Modernejša omejitev: skrbniška ozemlja s strani ZN.

DRŽAVA

Je skupnost ljudi, ki obstajajo na nekem določenem ozemlju in ima neko organizirano oblast, pri čemer ni podvržena kako drugi oblasti neke druge države.

Dejstva nastanka države kumulativno:

- * določeno področje (ozemlje)
- * ljudstvo (prebivalstvo)
- * suverena oblast
- * nekateri še: sposobnost, ravnati se po predpisih MP.

Če katera od navedenih dejstev manjka (1,2,3) po MP ne nastane država. Nastanek države mora biti dejanski!

Da država nastane, mora obstajati suverena oblast. Ta mora biti dejanska (efektivna) in ne sme pomeniti kršitev MP, hkrati pa mora biti svobodna oblasti vsake druge države. Pomembno je, da oblast deluje v deželi izključno in neodvisno od katere druge oblasti. Dovolj je, da oblast izvaja nek začasen organ (npr. v teku osvobodilnih bojev v Alžiriji je bila ustanovljena vlada Alžirije in nekatere vlade so jo priznale, v večini predelov pa je bila še francoska uprava. Vendar so bili izpolnjeni pogoji učinkovitosti!) Enako Bangladeš, Guinea-Bissau.

V Sloveniji se je ta efektivnost pokazala kot uspešna obramba pred agresijo, hkrati pa se je pokazala tudi z Brionsko deklaracijo, ko je bila Slovenija ena od strank pogodbe. Nenazadnje na efektivno oblast kaže tudi umik vojske iz Slovenije. V času pred 27.06.1991 je bila na ozemlju Slovenije še vojska, zato naša oblast ni bila čisto efektivna.

*Nastanek držav je odvisen od dejstev. Je dejansko vprašanje. Pravo izvira iz dejstev (ex factis ius oritur), iz kršitve pa pravo ne more nastati (ex iniuria ius non oritur). Ali lahko nastane država iz kršitev? Primeri v praksi:

- * Nemčija je na območju V-evropskih držav vzpostavila marionetno vlado, v tem primeru ta ni suverena, zato njihova oblast ni efektivna!
- * Turčija je z vojaškim udarom severni del Cipra razglasila za Turški Ciper, tudi tu država ni dejansko vzpostavljena, ni efektivne oblasti.
- * Palestina, ...

Kjer ni suverene in efektivne oblasti NI DRŽAVE! Lahko pa se efektivnost vzpostavi s pomočjo tuje sile – primer: Bangladešu je pomagala Indija. Največjega pomena pri nastanku države je EFEKTIVNOST !

Priznanje države

Je pravni akt drugih držav, s katerim ugotovijo nastanek nove države.

1. Je enostranski ugotovitveni akt (npr. šef obstoječe države pošlje šefu nove države čestitko – najpogostejši primer). Parlament za to nima pristojnosti – ni pristojen navzven!
Priznanje je povezano z dejstvi – efektivna suverena oblast nad jasno opredeljenim ozemljem in prebivalstvom.
2. Priznanje je deklarativni akt, z njim se deklarirajo dejstva, ki že obstajajo. Gre za akt podpiranja samoodločbe narodov, ki ima MP pomen šele, če so izpolnjeni vsi trije pogoji. Prezgodnje priznanje lahko pomeni vmešavanje v notranje zadeve (dokler ni efektivne oblasti).

*Priznanje je lahko dano:

- * de iure (dano s posebnim pravnim aktom – tudi čestitka)
- * de facto (dano s praktičnimi dejanji – npr. navezava trgovinskih odnosov)

De facto je bila Slovenija že priznana, ko so priznali naš potni list. Šele potem so prišla de iure priznanja. Priznanje je lahko: a) individualno ali kolektivno in b) deklarativno ali retroaktivno.

Vrste nastanka države

1. Originaren nastanek – država nastane na ozemlju, na katerem ni nobene druge države oz. na nenaseljenem ozemlju, danes o tej vrsti nastanka države ne moremo več govoriti (primer Liberija v 19. stoletju).
2. Derivativen nastanek-
 - * z razpadom (Avstroogrška)
 - * z združitvijo (Kraljevina SHS) spajanje, fuzija
 - * z odcepitvijo (Bangladeš, Slovenija)
 - * z dekolonizacijo (v okviru odnosov: mandata, skrbništva in nesamoupravna ozemlja)

Kraljevina SHS nastane z združitvijo leta 1918, Srbi trdijo, da so se ostali narodi priključili državi, ki je nastala že prej (z združitvijo Srbije in Črne gore), hkrati pa je imela ta država svojo vojsko – srbsko vojsko. Slovenija in Hrvaška pa sta z razpadom AO ostali sami in sta se tej državi priključili.

Razlikovanje nastanka države je pomembno zaradi sukcesije nove države v pravice in dolžnosti države oz. držav, katerih področje je pripadlo novi državi. Nova država lahko nastane: po nasilni poti (upor, prevrat) ali po mirni poti (dogovor, ob spoštovanju pravnega reda).

Nastanek države je stvar dejstev!

Prenehanje države

Je prav tako stvar dejstev. Izginotje (propad) področja ali prebivalstva je teoretično možno, praktično pa še ni primera. Tako ostane samo dejstvo, da obstoječa državna oblast neha delovati, razlogi za to pa so različni:

- * osvojitve države in uničenje njene državne oblasti, osvojitve področja (debellatio), niti popolna zasedba ne omogoča pripojitve (aneksije), če zatrta državna oblast nadaljuje borbo iz tujine ob pomoči zaveznikov.

- * Na miren način: z enostranskim aktom državne oblasti ali z meddržavnim sporazumom.

Priznanje vlade

V neki državi pride do spremembe vlade na način, ki ni v skladu z dotedanjim ustavnim redom (udar, revolucija ipd...). Nastopi prekinitev ustavne kontinuitete. Pojavi se pravna negotovost (ali lahko nova vlada predstavlja svojo državo) in politična negotovost (ali se bo nova vlada obdržala ali bo spet prišlo do prekinitve kontinuitete).

Da ni negotovosti, druge države s posebnim aktom priznajo novo vlado:

* navezovanje diplomatskih odnosov

* MP akti te vlade se smatrajo kot pravno relevantni

* vlade z lastnimi akti prevzemajo obveznosti proti novi vladi

Priznanje vlade je svobodno dejanje, za katerega ne obstoji nikakršna obveznost. Danes pa velja načelo svobode vsakega naroda, da si ustvari vlado, ki si jo želi.

Zato bi nepriznanje pomenilo vmešavanje v notranje zadeve te države in odrekanje pravice do samoodločbe.

Navadno se nova vlada prizna, če

- * se je ustalila, in
- * je sposobna in voljna izpolnjevati svoje dolžnosti po MP.

Dva nasprotna primera:

1. Sveta aliansa je branila načelo legitimitizma in je preprečevala z intervencijo poskuse revolucij (da ne bi prišla nobena vlada na oblast nelegitimno). Na oblasti so tako ostajali vladarji, vojska pa je ohranjala njihovo oblast. Ta praksa je reakcionarna in je zavržena. Tobarova, Wilsonova in Estradova doktrina: Tobar, Wilson: države so se med seboj dogovorile, da ne bodo priznale vlade, ki bo na oblast prišla z državnim udarom. Tobarova politika je v ZDA veljala do leta 1930, ko pride do Estradove doktrine: priznanje vlade ne more biti akt vmešavanja v notranje zadeve države (gre za politiko dobrega sosedstva).
2. Realni primer: na Kitajskem leta 1948 zmaga socialistična revolucija, dotedanja vlada pa se zateče v Taiwan, ki vzdržuje fikcijo, da je ona prava vlada, tista v Pekingju pa ne. Tajvanski vladi dajejo podporo ZDA (nesocialistična), ki do leta 1971 priznavajo samo tajvansko vlado, tega leta pa ZDA vzpostavijo stike s Pekinško vlado in že leta 1972 pride do prvega obiska predsednika Niksona na Kitajskem. Vendar je dejanski gospodar Pekinška vlada od leta 1948!

Uporniki in osvobodilna gibanja

V primeru državljanske vojne se dostikrat nova oblast ustali šele po daljšem boju. Do tedaj pa v deželi poteka boj med dvema stranema, od katerih:

- * ena želi dobiti oblast nad celim ozemljem države,
- * druga želi obdržati oblast,
- * lahko pa ena stran želi dobiti oblast v enem delu države kot v samostojni državi.

V obeh primerih boj poteka znotraj državnih meja in se ne tiče drugih držav.

- a) Za druge države obstoji samo ena vlada, ki je priznana od prej, uporniki pa niso subjekt MP.

- b) Če se boj upornikov okrepi, lahko dobijo priznanje ali s strani vlade, proti kateri se borijo ali pa s strani tujih držav; s tem uporniki postajajo po MP pravilih odgovorni za dejanja na področju, ki ga imajo v oblasti, istočasno preneha odgovornost stare vlade.
- c) Ko uporniki povsem izrinejo staro vlado, se postavi vprašanje o priznanju nove vlade,
- d) Če pa izborijo samostojnost nekega področja, je nastala nova država in se pojavi vprašanje o priznanju nove države.

Drugačen značaj pa ima boj narodov v državi pod tujo oblastjo. To je **osvobodilna vojna**, ki se največkrat smatra za pravično in opravičeno.

Protikolonialno razpoloženje večine držav je pripeljalo do vse večje podpore takih gibanj in bojev. Pravni položaj ter predstavnikov gibanj in odprava postaja vse močnejši in določnejši.

Velikokrat se osvobodilni boj zaključuje z dosego državnosti. V dogovorih je stranka:

- * na eni strani vlada dotedanje kolonialne upraviteljice,
- * na drugi strani pa organizacija, ki je prevzemala mednarodno obveznost za državo v nastajanju.

TEMELJNE PRAVICE DRŽAV

Država z nastankom pridobi nekatere pravice, ki izhajajo iz dejstva, da je država (da je nastala kot država). Ta vrsta pravic izhaja iz naravnega prava, tako kot človekove pravice, zato so to naravne pravice. Nekateri zagovarjajo teorijo pridobljenih pravic. Vendar vsaki pravici ene države stoji nasproti dolžnost druge države.

5 načel – izjave o koeksistenci Ču en laja, Nehruja;

- * vzajemno spoštovanje teritorialne celovitosti in suverenosti,
- * nenapadanje,
- * nevmešavanje v notranje zadeve drugih držav
- * enakopravnost in vzajemna korist,
- * miroljubna koeksistenca

Veliko držav je sodelovalo pri izdelavi 10 načel, vsebovanih v Deklaraciji o napredovanju svetovnega miru in sodelovanju, sprejetih na konferenci azijskih in afriških držav (Bandung 1955).

Kmalu je vprašanje koeksistence prišlo tudi v ZN in s tem se je začelo delo v zvezi s kodifikacijo temeljnih pravic držav. Pobudo je dala GS ZN. Nekatere države so zahtevale tudi proučitev miroljubne aktivne koeksistence.

Na zasedanju GS 1962 je bil sestavljen popis **7 načel** (UL OZN):

1. **Načelo neuporabe sile in grožnje** – države se morajo v medsebojnih odnosih vzdrževati groženj ali uporabe sile proti teritorialni celovitosti ali politični neodvisnosti katerekoli države ali nasprotno ciljem ZN.
2. **Načelo mirnega reševanja sporov** – države morajo medsebojne spore reševati z mirnimi sredstvi in na način, ki ne ogroža mednarodnega miru, varnosti in pravičnosti.
3. **Načelo nevmešavanja v notranje zadeve** – dolžnost, da se skladno z listino ne vpleta v notranje zadeve katerekoli države.

4. **Načelo medsebojnega sodelovanja** – dolžnost, da države medsebojno sodelujejo, skladno z Listino (akcije zoper kršitev UL ter ne dajati pomoči državi, zoper katero so sprejeti ukrepi).
5. **Načelo enakopravnosti in samoodločbe narodov** – o nečlanicah OZN.
6. **Načelo suverene enakosti držav**
7. **Načelo poštenega in vestnega izpolnjevanja dolžnosti** – države morajo v dobri veri izpolnjevati svoje obveznosti, prevzete v skladu z Listino (z izjemo 7. poglavja).

Poseben odbor je proučeval teh 7 načel in sprejeta so bila z načelom konsenza – nihče jim ni oporeka!. Z obdelavo posameznih načel pa so se pokazala medsebojna nasprotja, zato načrt napotuje na medsebojno povezanost načel, kar je treba upoštevati pri razlagi in uporabi tako, da je vsako načelo treba razumeti v kontekstu z ostalimi. Ta listina je pogodba!

Delo GS je končano s sprejemom Deklaracije načel MP o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami v skladu z Listino OZN (krajše: deklaracija 7 načel). Teh pravic je pet:

- * do obstoja, do suverenosti oz. neodvisnosti, do enakosti oz. enakopravnosti,
- * do medn. prometa oz. občevanja, do spoštovanja.

Ta deklaracija je pomembna, ker se tu prvič kot cilj pojavi načelo samoodločbe narodov, ki je vsebovano v sami UL OZN!

Sklepna listina KEVS (Helsinška listina – 1965). Zanj je specifično načelo nedotakljivosti meja!

Helsinška listina in Deklaracija 7 načel sta le politična dokumenta, medtem ko je samo UL pogodba!!! Vendar so načela v prvih dveh dokumentih MP načela, čeprav dokumenti nimajo značaja pogodbe.

Pravice po občem pravu:

1. Pravica do obstoja (samoohranitev)

Vsaka država ima pravico do obstoja. Tukaj je mišljen fizični obstoj. Ko država nastane, nihče ne sme ogroziti njenega obstoja (neodvisnosti, integritete). Tej pravici ustreza dolžnost drugih držav, da spoštujejo te pravice. Posebno je prepovedana agresija. Če jo napade druga država, ima ta država pravico do samoobrambe. Ta pravica ni zgolj obrambena pogodbeno pravica, ampak je obča pravica. To pravico ima, dokler obrambe ne prevzame VS. Tedaj preneha potreba po samoobrambi. Ta pravica je izjema, ki dopušča nasilje (pravica do nujne obrambe). Dopustna je obrambna vojna celo v sklopu ZN. Druga legitimna oblika uporabe sile so vojaške sile, če to dovoli VS in tretji primer so narodnoosvobodilne vojske, izhajajoč iz načela samoodločbe.

2. Pravica do neodvisnosti (suverenosti)

Je ena od najbolj aktivnih dejavnikov pri oblikovanju mednarodne skupnosti in izgradnje mednarodne ureditve. Mednarodna skupnost je sestavljena iz držav in ti narodi želijo, da so v svoji državi samostojni gospodarji svoje usode. To načelo je postavljeno kot prvo v UL OZN, listina pa s tem ščiti vse države, tudi tiste, ki niso članice OZN. To načelo pomeni, da država ni podvržena nobeni drugi oblasti. Obsega pravico vsake države:

- * da določa in spreminja svojo ustavno ureditev,
- * da sklepa dogovore z drugimi državami,
- * da na svojem ozemlju vrši izključno oblast,

- * da na svojem ozemlju sodi nad osebami in stvarmi.

Ločimo dva vidika suverenosti: personalni in teritorialni.

Personalni vidik pomeni, da ima država oblast nad vsemi osebami na svojem teritoriju.

Izjema so osebe z diplomatsko imuniteto. Sicer pa ima oblast nad vsemi osebami: državljani in tujci v svoji državi. Nad svojimi državljani ima oblast tudi, če so v tujini.

Teritorialni vidik pomeni, da ima država na svojem ozemlju najvišjo oblast, ki jo je dolžna in sposobna izvrševati. Izjema: mednarodna služnost.

Razvilo se je tudi načelo o stalni suverenosti države nad njenimi naravnimi bogastvi: država ima pravico razpolagati s pravnim režimom njenih naravnih bogastev. O tem tudi v paktih.

Z vprašanjem načela suverenosti je povezano tudi vprašanje nedopustne intervencije.

Poznamo načelo neintervencije (nevmešavanja v notranje zadeve), ki je staro in se je razvilo v ameriškem pravu (Monrojeva doktrina). Ta pravica ne izključuje pravice do samopomoči v mejah MP. Načelo neintervencije je zapisano v 7. tč. 1.čl. UL in obvezuje tako OZN kot druge države.

Moderno MP se ne zadržuje samo pri narodih, ki so že oblikovali lastno državo, ampak zagotavlja vsakemu narodu tudi izbor vladavine po lastni izbiri – pravica do samoodločbe. To je danes splošno sprejeto načelo pozitivnega MP.

GS je že leta 1952 ugotovila, da je to ena od predpostavk za polno dosego vseh temeljnih človekovih pravic. To pravico je treba priznati vsem narodom, ki upravljajo z nesamoupravnimi in skrbniškimi območji. Države, ki imajo pod oblastjo tuje narode, ne smejo uporabiti sile proti narodu, ki se bori za osvoboditev, pravica drugih držav pa je, da takemu narodu pomagajo. To velja le za boj za osvoboditev izpod kolonialnega gospostva, ne pa za druge oblike odcepitve narodov od držav (npr. manjšin), čeprav gre za neenakopravnost.

Vsaka država ima področje lastne, domače, izključne, notranje pristojnosti, ki se je ne sme nihče dotikati, niti organi mednarodne skupnosti. Pred tem se mora ustaviti tudi oblast mednarodnega sodnika. Če se z mednarodnim dogovorom uredi neko vprašanje iz domače pristojnosti, se država, ki je z njim vezana, ne more sklicevati na izključno pristojnost.

Država ne more biti podvržena:

- * oblasti in jurisdikciji druge države,
- * tujim sodiščem (par in parem non habet iudicium) – lahko pa pristane na pristojnost tujega sodišča prostovoljno.

Vse to izhaja iz načela neintervencije, ki se je razvilo kot reakcija zoper politiko intervencije, ki jo je izvajala Sveta aliansa. Intervencija je silovito in samovoljno vpletanje neke države v zadeve druge države, brez privolitve prve države. Predvsem države intervenirajo v svojo korist. Načelo neintervencije se vedno omenja med načeli koeksistence.

GS je leta 1965 sprejela Deklaracijo o nedopustnosti vmešavanja v notranje zadeve držav in zaščiti njihove neodvisnosti in suverenosti. Nobena država nima pravice direktno ali indirektno intervenirati v notranje ali zunanje zadeve druge države! Sem spadajo tudi oboroženi ukrepi in druge oblike intervencije (vsak prisilen ukrep). Podobni izrazi so zajeti tudi v Deklaraciji 7 načel.

1. Pravica do enakosti

Kljub dejanski neenakosti držav (velikih in majhnih, gospodarsko močnih in šibkih) je eno od načel MP, da so države pravno enake. Gre za enakost pred pravom (čeprav sicer niso). Izvrševanje te pravice temelji na načelu suverene enakosti vseh članov: v GS ima vsaka država en glas, ne glede na svojo ekonomsko in fizično moč. Ni pa tako v vseh organih – VS.

Omenjeno načelo zajema:

- * države imajo enake pravice in dolžnosti,
- * so enaki člani mednarodne skupnosti,
- * pravno enakost,
- * dolžnost spoštovanja osebnosti drugih držav,
- * nedotakljivost teritorialne celovitosti,
- * pravica proste izbire in razvoja politične, socialne, gospodarske in kulturne ureditve,
- * dolžnost držav, da popolnoma in v dobri veri izvršujejo svoje mednarodne obveznosti.

Načelo obveznosti je predpostavka, kolikor ne obstoji nasprotna posebna določba. V poštrev pride pri:

- * dvostranskih dogovorih (enakost jezika in alterniranje – vsaka država se v dogovoru navede na prvem mestu in ga tako tudi podpiše),
- * večstranskih dogovorih (uporaba abecednega sistema, lahko tudi kocka, prednost velesil),
- * glasovanju (glas vsake države ima enako vrednost),
- * mednarodnih organizacijah (glej GS OZN, proporcionalnost pa pri VS in monetarnih institucijah, kjer se teža glasu določi po količini vloženega kapitala,
- * načelo vzajemnosti (med seboj enake države postopajo ena proti drugi na isti način).

1. Pravica do mednarodnega komuniciranja (prometa)

Moderna država, brez možnosti intenzivnih stikov na vseh področjih, živi zelo otežkočeno. Je izraz svobode države, ki je druge države ne smejo preprečevati. Vsebina tega načela ni v tem, da bi ena država od druge zahtevala, naj ima z njo kakšen koli promet (diplomatski, transportni, trgovski). En del deklaracije 7 načel poudarja dolžnost države, da ne glede na razlike gospodarskega, političnega ali družbenega značaja, sodelujejo na različnih področjih mednarodnih odnosov, da bi se ohranil mednarodni mir, varnost ter da bi napredovala gosp. stabilnost in napredek, splošno blagostanje narodov in mednarodno sodelovanje brez kakršne koli diskriminacije. Posledice:

- * načelo svobodne plovbe,
- * načelo vzpostavljanja diplomatskih odnosov;

1. Pravica do spoštovanja

Države so po MP obvezane, da spoštujejo čast drugih držav. Ta obveznost zajema:

- * vzdržanje od različnih dejanj, ki izkazujejo prezir,
- * podcenjevanje vlade,
- * podcenjevanje naroda,
- * podcenjevanje organa druge države.

To velja tako v miru kot v vojni za nevtralne države. Posebno huda žalitev lahko pripelje do resnih zapletov. Spoštovanje se izraža v ceremonialu.

SESTAVLJENE DRŽAVE

Pojem sestavljene države je v MP pomemben zaradi vprašanja kdo je subjekt MP. Tipi:

- * personalna unija,
- * realna unija,
- * konfederacija,
- * federacija.

Personalna unija:

Je slučajna, nenameravana skupnost vladarjev dveh držav. Vloga monarha, vladarja dveh držav se združi v eno osebo. Vzroki: prekrivanje nasledstvenega reda, sklenitev zak. zveze. Personalna unija je mogoče le v monarhijah. Razdre se tako, kot je nastala, z razhajanjem nasledstvenih redov, s smrtjo izbranega vladarja,.. En vladar postane vladar dveh držav. Vendar to ne pomeni združitve dveh subjektov MP v en MP subjekt – vsaka od držav ostaja povsem neodvisna. Vsaka država zadrži svojo MP subjektiviteto, ne spremeni se notranja ustavna ureditev držav! Obstoji samo skupnost vladarja, ki politično lahko pripelje do sodelovanja. Ena od držav ne odgovarja za drugo, vsaka ima svoje diplomatsko zastopstvo. Primer: skupnost vladarja VB in Hannovera! Združeno kraljevstvo Španija.

Realna unija:

Je zveza več držav, ki imajo skupnega vladarja, ta skupnost pa je nameravana. Dva MP subjekta imata skupnega vladarja, ker sta državi tako odločili. Funkcija vladarja je stalna. Vsaka država zadrži svojo MP subjektiviteto. Primer Avstro Ogrska.

Konfederacija (državna zveza):

Je na mednarodnem dogovoru (medn. pogodbi) zasnovana zveza več držav, ki so subjekti MP, z namenom, da se skupno dosežejo neki določeni cilji. Članice obdržijo svojo MP subjektiviteto. Nenazadnje so tudi kolektivne organizacije (npr. OZN) neka vrsta konfederacije.

Konfederacije ne more predstavljati ena država ali eno državno področje. Obstajajo skupni organi, ki navadno nimajo pravice izvrševanja v posameznih državah, niti nimajo neposredne oblasti nad posamezniki. Posamezni člani konfederacije lahko stopajo med seboj v pogodbene in nepogodbene odnose. Lahko se med seboj tudi vojskujejo. Če eden od njih vodi vojno proti tretji državi, lahko ostale države iz konfederacije ostanejo nevtralne. Kompetence konfederacije so navadno izrecno navedene v mednarodni pogodbi.

Razlika med konfederacijo in federacijo:

- * temelj konfederacije je mednarodna pogodba,
- * članice konfederacijo obdržijo svojo MP subjektiviteto.

Modeli konfederacije:

- * klasična je zveza asociacij (imenovana tudi liga). Države se na temelju mednarodne pogodbe združijo zaradi istih interesov, funkcij. Primer: Švica (1815-1848), ZDA do 1887.
- * navidezna – navidez gre za federacijo, vendar je ta v svojem bistvu konfederacija. Primer: Švica (osnovni nosilec pravic in obveznosti je človek), SZ, ki je do avgusta 1991 bila formalnopravno federacija, poseben status pa imata Belorusija in Ukrajina (sta članici ZN).
- * funkcionalni, regionalni in ekonomski tip – po neuspelem poskusu zahodno evropske unije kot obrambne unije, pride do dokaj uspešnih institucij na področju človekovih pravic; primer EFTA – cona svobodne trgovine.

V dvomu je pri federaciji pristojnost, pristojnost posamezne članice konfederacije : ultra vires teorija;

- * konfederacija navadno ni članica takšne medn. organizacije, če je že njena članica vključena v to organizacijo,
- * če so osebe državljani posamezne članice konfederacije, potem niso državljani konfederacije,
- * odločitve medn. sodišča glede konfederacije, nimajo direktnega vpliva na posamezne članice,
- * predstavniki držav članic konfederacije imajo značaj predstavnikov in nimajo značaja delegatov (pri udeležbi v medn. organizaciji),
- * država članica lahko kadarkoli izstopi iz konfederacije, kajti združitev v konfederacijo je prostovoljna.

Zvezna država – federacija:

Je najbolj kohezivna oblika združevanja. Je skupnost večih držav, ki se imenujejo države, državnice ali dežele (Avstrija, Nemčija) ali pokrajine (Argentina). Temelj: ustavnopravni akt (za razliko od konfederacije, kjer je to medn. pogodba). Je dokaz razširjen tip združenih držav: bivša YU, Avstrija, Švica, Nemčija, ČSSR, Kanada, ZDA. Ostaja cca 40 federacij. Subjekt MP: federacija, ki je edini nosilec MP subjektivitete navzven. Navzven nastopa za celoto v njej zbranih držav. Včasih je lahko tudi posameznim enotam podeljena pristojnost, vendar je za to treba pogledati v ustavo (pristojnost, da stopajo v mednarodne odnose). Med današnjimi federacijami se večinoma ne priznava nikakršne pristojnosti svojim enotam v mednarodnih odnosih. Smo zvezna država je nosilec le-teh.

Odnosi med enotami federacije so vedno odnosi notranjega prava, urejeni z ustavo in drugimi državnimi predpisi.

V zvezni državi je veliko krat predmet nekega dogovora. V pristojnosti sestavnih enot (glede zakonodajnega ali upravnega izvajanja). Nastane problem, če enote nočejo izvajati tistega, za kar se je zavezala federacija navzven. Zvezna država pa navzven odgovarja za izvedbo oz. neizvedbo dogovorov. Zato se zvezne države velikokrat skušajo rešiti te odgovornosti tako, da v dogovor vnesejo t. i. **federalno klavzulo**. V bistvu ta klavzula pomeni rezervo, ki jo da federalno urejena država ob sklepanju medn. pogodbe. Uvrščena je npr. v:

- * konvencijo o pravnem položaju beguncev (1951)
- * konvencijo o pravnem položaju oseb brez državljanstva (1954)

Naletela je na odpor in kritiko, ker ustvarja neenakopraven položaj za države pogodbenice.

Pregled federacij:

- * federacije evropskega tipa – uspešne (ZRN)
- * multinacionalne države
- * realsocialistični model (SZ, YU, oba v razpadu)
- * švicarski model (se je obnesel)
- * ZDA (uspešen)

ODNOSI ODVISNOSTI

Dejansko obstojijo, niso pa (vsaj direktno ne) pravno oblikovani. Na obstoj in obseg odvisnosti vplivajo faktorji, ki se prepletajo:

- * ekonomski faktorji
- * politični faktorji

vojaški faktorji idr.

V odnosu odvisnosti obstajata dva

- * suverena, neodvisna država
- * kolonija

Kontrast, nasprotje koncepta:

Odnosi odvisnosti se navadno zelo hitro spreminjajo in so večinoma prehodna faza na poti v podložnost ali samostojnost (v zadnjih 30 letih).

Vazalstvo in protektorat

Države so se širile na različne načine. Eden od načinov je bil osvajanje novega področja in pripajanje matičnemu področju. Tako so nastajale različne oblike vazalstva in protektorata. Osvajanje lahko pripelje tudi do popolne podreditve neke države, ki pa ne postane del osvajalčeve države, ampak je v njegovi oblasti kot ločeno področje. Na to državo je oblast tuja, domače prebivalstvo v njej nima udeležbe. Ta oblika je bila razširjena v času kolonialne ekspanzije, z vrhuncem pred prvo svetovno vojno (razvita kolonialna cesarstva nekaterih evropskih držav).

Lastnosti vazalstva in protektorata:

- * pravni odnos trajne odvisnosti šibkejše države od močnejše,
- * odnos nastane z dogovorom med temi državami, ki podrobneje ureja vsebino odnosa,
- * močnejša država nudi šibkejši zaščito in pomoč proti tretjim državam, zato pa lahko vodi zunanje posle odvisne države,
- * šibkejša s tem izgubi ali se ji omeji poslovna sposobnost, ostaja še naprej subjekt MP, ni del druge države.

Vazalstvo: odnos odvisnosti, ki je stvar zgodovine (srednjeveški fevdalizem) in so se označevale za polsuverene, zaradi omejene pravne in poslovne sposobnosti, tak odnos se je navadno vedno končal z osamosvojitvijo.

Protektorat: je bolj pogosta oblika odvisnosti, različnih oblik, z različnimi lastnostmi (torej ni nekega enotnega tipa). Imamo subjekt, ki ni povsem suveren in neodvisen, ampak je v pravni povezavi z neko državo, skupino držav, mednarodno organizacijo. Bistvena dolžnost zaščite (proti tretjim državam) in pravica vplivanja na zunanje zadeve zaščitene države (indirekten in direkten). Navadno gre za ta odnos zaradi interesov in koristi države zaščitnice. Včasih ima država zaščitnica tudi vpliv na notranje zadeve (po dogovoru).

Temelj protektorata: dogovor ali dejstva in deluje predvsem med strankama.

Zaščitnica ostaja subjekt MP, zato lahko stopi v vsak dogovorni odnos s tretjimi državami (neposredno ali s posredovanjem zaščitnice). Za tretje države je dogovor o protektoratu RES INTER ALIOS ACTA, zato se jih o tem aktu obvesti. Protektorat je v 19. in 20. stoletju služil za kolonialno širitev, pri tem pa ni bilo potrebno uporabiti močnih vojaških sil, s katerimi bi se pokoravala kolonialna področja. Odnosi protektorata so začeli izginjati v času razgrajevanja kolonialnih sestav in je danes v zaključni fazi. Primer: odnos med Francijo in Monacom, med Španijo in Andoro. Vatikan ni protektorat, ker je pravno ločen od Italije in ta mu ne jamči njegove nedotakljivosti. Vatikan vodi svojo lastno politiko in ima lastne konzularne predstavnike.

Mandat in skrbništvo

Kolonije so svoj vrhunec dosegle pred prvo svetovno vojno, danes pa je v fazi razgradnje, v zaključni fazi, zaradi spoznanja, da je kolonialni režim nepravilčen do narodov v koloniji. So vrsta MP nasciturosov, saj so subjekt MP v zametku, vendar še ne v končnem stadiju. Nekoč šele bodo države. To ozemlje nima lastne samouprave in je pod popolnim nadzorstvom in upravo države matice, vendar je po navadi upravno in teritorialno ločeno od države matice. Vse bolj so vidne težnje po prikazovanju, da kolonialna uprava skrbi za napredek kolonialnih narodov. V tem duhu so države zmagovalke po prvi svetovni vojni razvile misel o mandatu, ker niso smele deliti posestva premaganih držav na star način.

Mandat je prototip skrbniškega sistema. Kolonialna ozemlja naj se odvzamejo državam premagankam (Nemčija, Otomasko cesarstvo, AO pa ni imela kolonij). Tako ni več absolutne diskrecije države matice, uprava se izvršuje pod nadzorstvom mednarodne organizacije.

Pakt društva narodov v 22. čl. deli mandate na: A, B in C.

Mandat A: dežele, ki lahko postanejo suverene, pod pogojem, da sprejemajo nasvete in pomoč postavljenega mandatarja. Ko taka država doseže zadostno stopnjo razvoja – v zvezi z upravljanjem, bi moral mandat prenehati (prenehal je državam, ki so pripadala turškemu mandatu).

Mandat B: države brez domače neodvisne politične organizacije; načelo odprtih vrat, če so bile v vojni države matice, so bila v vojni tudi kolonialna ozemlja (nemške kolonije v Afriki).

Mandat C: največja zaostalost, zato mandatar z njimi upravlja po svojih zakonih, kot sestavnim delom svojega področja. Namibija je dana JAR, od 1990 neodvisna.

Mandatar vrši naloge kot mandatar Društva narodov – v njegovem imenu. Letno mu mora pošiljati poročila, ki jih pregleduje in vrši nadzor.

Odnos: mandatar – mandatno področje (mnenja so različna o tem, komu pripada suverenost)?

- * mandatarju
- * Liga narodov
- * je deljena med Ligo narodov in mandatarjem
- * glavnim zavezniškim oblastem
- * pripada Ligi narodov, izvrševanje v imenu Lige narodov pa mandatarju
- * mandatskim področjem

Po drugi svetovni vojni dozoreva misel, da ima vsak narod pravico vladati sebi in svoji državi. Širila se je misel, da se tem narodom prizna pravica do samoodločbe in da se jim da samostojnost.

Končni izid teh pogajanj in nasprotovanj je Deklaracija o nesamoupravnih področjih, ki je prišla v UL OZN. Člen 73: dolžnosti upraviteljev nesamoupravnih področij. Članice OZN, ki imajo ali prevzamejo odgovornost za upravljanje nesamoupravnih področij, morajo priznati načelo, da so interesi prebivalcev na teh področjih prvenstvene, hkrati pa morajo sprejeti kot sveto dolžnost: obveznost, da se bodo posvečali blagostanju teh prebivalcev. Ostale dolžnosti iz 73. čl. so:

- * spoštovanje kulture naroda, njihov politični, gospodarski, socialni in vzgojni napredek, pravično ravnanje z njimi in njihova zaščita pred zlorabami;
- * razvoj samouprave, upoštevanje političnih teženj naroda,
- * krepitev mednarodnega miru in varnosti (najpomembnejša)

- * dolžnost poročanja.

Ta deklaracija se nanaša na vsa nesamoupravna področja – tudi skrbniška (poseben sklop pravil o upravi in nadzoru) področja pod kakršnokoli obliko kolonialne oblasti.

Skrbnništvo:

Postavitev nekega območja (ta je opredeljen teritorialno) oz. področja (ni nujno vezan na teritorij, ampak lahko tudi na upravo) pod skrbništvo, se določa z dogovorom med državo oz. državami, ki bo všila upravo in organom OZN (je pogodbeni sistem med državo skrbnico in organom OZN). Ta organ je:

- * VS ZN za strateška območja,
- * GS ZN za ostala področja;

Za posle skrbništva skrbi poseben organ; SKRBNIŠKI SVET.

Načela upravljanja s strateškimi področji:

- * krepitev mednarodnega miru in varnosti,
- * napredek v političnem, ekonomskem, socialnem in vzgojnem smislu in postopen razvoj v smeri samouprave in neodvisnosti;
- * zagotavljanje človekovih pravic, brez diskriminacije,
- * enako postopanje glede na medn. promet in trgovino z vsemi člani ZN in njihovimi državljani (načelo odprtih vrat).

Partikularno pravo ZN ščiti interese in prebivalstvo skrbniških območij. Zato so ta področja poseben subjekt MP, toda brez poslovne sposobnosti. V njihovem imenu deluje neka država (t.i. upravna oblast), njihovo delovanje pa je omejeno tudi materialno (namen samega skrbništva) in formalno (močan nadzor ZN).

Skrbniška ozemlja so po UL OZN pravno v boljšem položaju kot ostala nesamoupravna področja. Zanje velja:

- * močnejši nadzor OZN,
- * določene obveznosti držav upraviteljic
- * končni cilj: smouprava in neodvisnost (če to ustreza željam naroda) – ZN postavljajo roke za pridobitev samostojnosti in samouprave,
- * so MP subjekt,
- * poudarjeno načelo samoodločbe (možnost plebiscita), v kolonialnih državah pa si morajo neodvisnost izboriti z narodnoosvobodilnim bojem.

Primer: ZDA izvaja skrbništvo na Pacifiškimi otoki (interes: oporišča).

Nesamoupravna področja:

Najpomembnejša dejavnika v zvezi z dekolonizacijo: UL OZN in dejavnost ZN. Odgovor v zvezi z vprašanji dekolonizacije dasta Resolucija 1514 in 1541 iz leta 1960.

Katera področja so nesamoupravna? To so države pod kolonialno upravo. To področje je:

- * pod vplivom neke druge države,
- * ni enakopravno matičnemu področju te države,
- * nima popolne samouprave.

Te države so lahko:

- * različno politično razvite,
- * imajo različen odnos do upraviteljic,

- * izgrajene državne organe, vendar so pod vrhovno oblastjo druge države ali vsaj pod protektoratom.

V širšem se pod izrazom nesamoupravna področja razumejo tudi skrbniške države. Katera področja so nesamoupravna, so uredili z uporabo metode naštevanja (leta 1946 jih je 74), v zvezi z dolžnostjo poročanja (čl. 73). Država je "prima facie" na nekem področju, ki je geografsko ločeno in se od države upraviteljice razlikuje etično in kulturno.

Upoštevajo se lahko še elementi politične, pravne, ekonomske, zgodovinske, upravne narave – in če ti elementi skupaj vplivajo na odnos med nesamoupravnim področjem in državo upraviteljico tako, da postavljajo področje v podrejen položaj, velja domneva, da obstoji dolžnost poročanja.

Upraviteljica je dolžna poročati o gospodarskih, socialnih, vzgojnih in socialnih razmerah. Kasneje tudi o političnem razvoju. Za pregled poročil je osnovan poseben pomožen organ, ki ni predviden v UL OZN, kot je to za skrbniško območje Skrbniški svet. Ta daje tudi pripombe, ki se lahko oblikujejo v priporočila. Države so se sprva poročanju upirale, hotele so se izmakniti nadzoru ZN. Države upraviteljice so prikazovale, da dežele niso več nesamoupravna področja (Francija jim je dala položaj departmajev, Nizozemska je našla rešitev v neki vrsti federalne ureditve, ...) in zato ne obstaja več dolžnost poročanja. GS OZN je poudarila, da upraviteljica ne more enostransko odločati o tem, zato je ustanovila poseben odbor, da prouči faktorje v zvezi z neodvisnostjo – če pa je ta podana, pa preneha dolžnost poročanja. Hkrati ta odbor proučuje tudi uresničevanje pravice do samoodločbe.

Torej dolžnost poročanja preneha, ko država doseže določeno mero samouprave. To je mogoče na tri načine:

- * nastanek suverene države (da smernice za dosego take odločitve)
- * svobodna pridružitve neki neodvisni državi (vendar to prebivalstvo mora obdržati pravico, da spremeni položaj področja s ponovno svobodno odločitvijo – pravica do samoodločbe narodu ostane),
- * integracija v neodvisno državo (velja popolna enakost tega naroda z narodom, ki se integrira v to neodvisno državo, to velja enak pravni položaj vseh posameznikov – pravice in dolžnosti brez diskriminacije, enako zastopanje in sodelovanje v vseh izvršilnih, sodnih in zakonodajnih organih), ta integracija mora biti svobodna želja prebivalcev nesamoupravnega področja.

Leto 1960 pomeni začetek nove in bojevitejše faze pri delu OZN v zvezi s protikolonialno dejavnostjo. Sprejeta je bila Deklaracija o dajanju neodvisnosti kolonialnim deželam in narodom. Vsi narodi imajo pravico do samoodločbe. Kolonialno odvisnost je treba ukiniti povsod po svetu – hitro in brez oklevanja.

GS je zato leta 1961 pripravila orodje za preverjanje deklaracije, ki je imel najprej 16 članov, potem pa 24 – t. i. odbor štiriindvajseterice. GS zahteva:

- * ukrepe od specializiranih ustanov in drugih medn. organizacij, naj zaustavijo pomoč in prekinijo stike z državami, ki nasprotujejo dekolonizaciji (JAR, J.Rodezija – embargo),
- * da se pomaga in organizira pomoč osvobodilnim gibanjem,
- * postavi roke za posamezne faze do pridobitve samostojnosti,
- * zahteva poročila o vsakem nesamoupravnem področju.

Funkcije 24-terice:

- * sprejema peticije od nesamoupravnih področij,
- * posluša vlagatelje peticij,
- * v nesamoupravna področja pošilja misije.

Primer: Gibraltar – pogajanja med Španijo in VB, zato je VB izvedla konzultacijo volilcev ob prisotnosti opazovalcev iz Španije in ZN. Skoraj vsi glasovi so bili dani v korist ohranitve zveze z VB. ZN tega dejstva niso upoštevali. Češ da je izvedba plebiscita nasprotna njenim resolucijam, VB pa je pozvala, naj se kolonialno stanje konča do 1/10-1969. Gibraltar je še naprej predmet razprav v GS, ki zahteva nadaljne pogajanje med VB in Španijo.

J. Rodezija je eno najtežjih vprašanj v zgodovini dekolonizacije. Ta britanska kolonija je dosegla visoko stopnjo samouprave. Tu se je naselilo ogromno belce (rodovitnost), ki nasprotujejo dekolonizaciji. VB zanjo ni pošiljala poročil. Britanska vlada ni dopustila še višje stopnje samostojnosti – vsem prebivalcem je dala politične pravice, volilni in vladni sistem pa je bil v rokah belcev. Vladajoči krogi pa so sami razglasili samostojnost oz. neodvisnost. VS ZN je že prej VB pozval, naj prepreči nameravano razglasitev neodvisnosti, druge države pa, naj države ne priznajo. Odločitev o neodvisnosti je VS ZN razglasil za nično. Od takrat je vprašanje Rodezije na dnevnem redu vseh zasedanj GS.

Španska Sahara (slabo naseljena, a bogata s fosfati), zanjo se oglašata Maroko in Mavretanija. GS je Španijo pozvala, naj v koloniji izvede plebiscit. Temu je nasprotovala maroška vlada in celo zagrozila, da bo enostransko ukrepala, če bo proglašena neodvisnost te države. Čeprav sta Maroko in Mavretanija imela nasprotne zahteve, sta oba nastopila proti Španiji, da ima ta predel nezakonito, saj ta predel ni bil brez gospodarja (terra nullius) kot je trdila Španija. Zato je GS od mednarodnega sodišča zahtevala, naj odloči o tem, ali je bil ta predel v času španske zasedbe res terra nullius. Leta 1975 je sodišče izreklo negativno odločitev – tedaj pa se je postavilo vprašanje pravne zveze zahodne Sahare z Marokom oz. Mavretanijo. V tej napetosti je skoraj prišlo do oboroženega spopada, ki ga je preprečil sporazum med Španijo, Marokom in Mavretanijo: zahodno Saharo si delita Maroko in Mavretanija. Temu sporazumu nasprotuje Alžir in še nekatere druge države, češ da gre za odrekanje pravice do samoodločbe.

TRAJNA NEVTRALNOST

Položaj države, suverene države, ki postane nevtralna s pogodbenim aktom, ne zadostuje enostranska izjava. Njena dolžnost je, da ostane nevtralna v vojni in miru. Druge države pa se obvežejo, da bodo njeno nevtralnost spoštovale. Tak položaj je značilen za države, ko je mala država obdana z velesilami. Nevtralnost se obdrži, če nevtralna država:

- * trajno vztraja na politiki nevtralnosti,
- * se ne spušča v vojno,
- * odločno brani svojo nevtralnost,
- * ne začenja vojn.

Po drugi strani pa Hitlerjev napad na Dansko, Norveško, Nizozemsko, Belgijo kaže, da vpletanje nevtralne države v vojno ni izključeno.

Trajna nevtralnost Švice je izjema, saj gre za tradicionalno uredbo, ki je na Dunajskem kongresu dobila priznanje in velja proti vsem državam. Njena nevtralnost je zaradi prakse sprejeta s strani vseh. Dunajski kongres garantira tudi njeno področje in nedotakljivost. Ostali današnji primeri trajne nevtralnosti so zajamčeni s tem, da so sporazumi vključeni v sestav ZN, kjer je vojna prepovedana na sploh.

Nekateri pravijo, da trajna nevtralnost pomeni zmanjšano poslovno sposobnost – pravilno nasprotno stališče večine!

Trajna nevtralnost Švice je priznana tudi z mirovno pogodbo v Versaillesu.

Avstrija je leta 1955 izdala pogodbo (moskovski memorandum), hkrati pa tudi zakon o trajni nevtralnosti. Vendar njena trajna nevtralnost ni bila rezultat izključno suverene volje, ampak je zakonu sledila izjava štirih velesil, da sprejemajo njeno nevtralnost. Te velesile so dale soglasje, tega Avstrija ni storila enostransko. Šlo je za pogodbeni odnos.

Belgija od leta 1839 do 1919.

Vatikan – področje je nevtralnno in nedotakljivo.

Laos izda enostransko deklaracijo, ki jo podpišejo na konferenci v Laosu (Ženeva 1961/62) vse udeleženske. Te so se zavezale, da bodo spoštovale suverenost, neodvisnost, nevtralnost, enotnost in teritorialno celovitost Laosa, ter hkrati pozvale tudi druge države, naj spoštujejo nevtralnost Laosa. Še danes nerešeno vprašanje, ker ni bilo prisotnih velesil.

Trajno nevtralna država je dolžna, da se ne vpleta v vojno, lahko pa se brani pred vojnim napadom. To je celo njena dolžnost. Zato ima lahko vojsko, utrdbe, ... Ne sme sklepati zvez, predvsem napadalnih, medtem ko so obrambne zveze dopustne, če je namen obramba nevtralnosti. Nedopustne pa so zveze za pomoč napadeni državi.

Ali lahko nevtralna država postane članica ZN, v kateri je obveznost sodelovanja v kolektivni akciji proti rušiteljem miru? To vprašanje se je pojavilo za Švico in Avstrijo. Nekateri so govorili o nezdržljivosti nevtralnosti in članstva v ZN, vendar je Avstrija kljub temu postala članica ZN (1955), kar je precedens. Tudi vprašanje glede sodelovanja pri sankcijah in embargu še ni dorečeno, ker nevtralne države različno ukrepajo.

Treba je ločevati položaj trajne nevtralnosti od nevtralne politike (primer Švedska). Ta je zavrnila Napoleona, da bi njegove sile šle prek Švedske in od tam napadle Rusijo (Petersburg). MP to pomeni nevtralno politiko. Ona se lahko kadarkoli npr. priključi NATO paktu, brez da bi kršila pravila MP. Če pa hoče pridobiti trajno nevtralnost, mora za to dobiti soglasje.

PODROČJA S POSEBNIM POLOŽAJEM

So subjekti MP, ki jih ustanovijo mednarodne pogodbe in imajo značilnosti posebnega političnega pomena. Gre za mesta.

GDANSK: osnovano z mirovno pogodbo v Versaillesu in postavljeno pod zaščito lige narodov. Poljska je lahko Gdansk uporabljala kot luko. S Poljsko pa je mesto predstavljalo carinsko področje Poljske. Poljska je zastopala zunanje zadeve mesta in dajala konzule, po tem, ko se je o tem sporazumela z organi mesta. Poljska vlada se je morala posvetovati z organi mesta, preden je sklenila dogovor v njenem imenu. Gdansk je imel svojo vlado in organe, zato je bil samo v nekaterih poslih omejen s pravicami Poljske. Liga narodov je intervenirala v sporih.

SAARSKO PODROČJE; je urejeno z mirovno pogodbo v Versaillesu. To območje naj bi imeloto ureditev 15 let, potem pa bi prebivalci s plebiscitom odločali ali naj področje pripade Nemčiji ali Franciji ali naj obdrži ta položaj. Vrhovno oblast nad tem področjem je imela Liga narodov, ki jo je izvajala prek 5-članske vlade. Po drugi svet. vojni to področje spet nastane, vendar ni pod oblastjo Nemčije, od nje je popolnoma ločeno, je pa gospodrsko, carinsko in denarno povezano s Francijo.

SVOBODNO TRŽAŠKO OZEMLJE: Ni nikoli zaživelo v praksi. Ker se YU in Italija nista mogli sporazumeti glede Trsta, je bila 1947 sklenjena mirovna pogodba med njima, po kateri naj bi Trst postal posebna enota s posebnim režimom, ki naj bi bila pod nadzorstvom in jamstvom OZN. Z veljavo te pogodbe, je suverenost Italije nad Trstom prenehala.

Stalni statut daje temelje za osnovanje, ustavno ureditev in medn. položaj STO, imenovanje guvernerja (od zunaj). VS ZN zagotavlja celovitost in neodvisnost STO – skrbi za red in varnost STO.

Ustavodajna oblast – predstavljajo jo ustavodajni organi (skupščina, ki jo izbere narod s splošnimi in neposrednimi volitvami), ta oblikuje ustavo z 2/3 večino. Guverner lahko nasprotuje uveljavitvi posameznih ustavnih določil, ki so nasprotna Stalnemu statutu. Spor rešuje VS ZN. S tem je ustavodajna oblast omejena.

Guverner: je organ nadzora in ima nekaj funkcij šefa države (imenuje ga VS ZN po posvetovanju z YU in italijansko vlado ter ne sme biti pripadnik STO, YU ali Italije). Odgovoren je VS ZN in mu poroča o uporabi statuta. VS ZN ga lahko odpokliče, če meni, da ne izpolnjuje svojih dolžnosti, če je guverner začasno nesposoben ali je mesto izpraznjeno lahko VS ZN imenuje začasnega guvernerja.

Narodna skupščina: je zakonodajni in vrhovni politični organ. Je enodomna. Voli se neposredno in tajno.

Vlada je vrhovni izvršni organ. Določa jo narodna skupščina.

STO je posebna politična enota in ločena od obeh držav. Bila bi subjekt MP. Javno življenje bi bilo vsebinsko in organizacijsko vezano na VS ZN in na guvernerja, ki ga ta imenuje. Zato se smatra za protektorat, v katerem naj bi veljala posebnost: zaščitnik ni država ampak OZN.

Trst naj bi bil samostojen subjekt MP:

- * z lastnim monetarnim sistemom,
- * z lastno policijo,
- * demilitarizirano,
- * nevtralnno.

STO ni nikoli zaživelo. Pojavili so se problemi:

- * imenovanje guvernerja,
- * konflikt YU in Italije.

Delitev:

- * cona A (Trst) pod britansko ameriško upravo (ZDA in VB jo v večji meri pustita Italiji)

- * cona B (neposredna okolica) pod YU upravo.

Z Londonskim memorandumom (štiristranskega sporazuma: YU, Italija, ZDA in VB) se opravi delitev STO leta 1954. S tem sporazumom je prenehal režim STO, ki je bil razdeljen na dve coni. Ker to ozemlje ni imelo efektivne oblasti, nikoli ni bilo MP subjekt.

Kot priloga k temu memorandumu je bil sprejet Specialni statut, ki je jamčil pravno varstvo slovenski in hrvaški manjšini na območju bivšega STO. Ta meja ni bila več sporna.

Leta 1975 Ozimski sporazum dokončno odloči o teh mejah in z njim preneha veljati Londonski memorandum. S tem bi naj bil dokončno rešen spor med Italijo in YU (dotlej je bila sporna še meja na morju). S tem sporazumom se določi precizen potek mejne črte med državama na kopnem in določena meja v Tržaškem zalivu. Dokončno so bila rešena mejna vprašanja. Ta sporazum ureja še druga vprašanja: gospodarsko sodelovanje, odškodnine za nacionalizirano premoženje, priznavanje diplom, pravice slovenske narodne manjšine v Italiji in italijanske v YU, dobri sosedski odnosi se povdarjajo, enakopravnost, suverenost in tudi načelo največjega možnega varstva.

Kronika razvoja STO:

- * 1920 Rapalska mirovna pogodba SHS in Italija
- * 1947 mirovna pogodba – Italija izgubi suverenost nad Trstom
- * 1954 Londonski memorandum – cona A in B
- * 1975 Osimski sporazum

Sveti sedež in papež:

Sveti sedež je območje, ki ima status subjekta MP in je spričo zgodovinskih dejstev izenačeno s pojmom države. Vatikansko mesto obsega 44 ha, vendar ta majhnost ne vpliva, da to ni država. Problem je prebivalstvo, kajti ne gre za prebivalstvo v splošnem pomenu besede – poslanci svete cerkve so prebivalci. Oblast pa je duhovna. Nastopa tudi kot poslanec v ZN, je stranka v bilateralnih in multilateralnih pogodbah. Klasičen model bilateralnih pogodb je konkordat, s katerim ureja položaj krščanske vere v drugih državah.

Ker je Italija zavzela Rim, papež pa ni pristal na ponujeno ureditev njegovega položaja, je ta položaj italijanska vlada uredila enostransko z Garancijskim zakonom (1871):

- * papeževa oseba je nedotakljiva (kot oseba italijanskega kralja),
- * ima položaj šefa države,
- * identične imunitete in privilegije kot drugi šefi držav,
- * ločiti moramo pravni položaj papeža in teritorija, ki je podvržen njegovi oblasti.

Leta 1929 Lateranska pogodba, po kateri je Sveti sedež vrsta subjekta MP, z omejitvami, ker ni država in ne sme vstopati v mednarodne odnose.

OBJEKTI MP (gre za razmejitev državne oblasti)

DRŽAVNO PODROCJE

Prostor: kopno, morje, zrak, podzemlje – se razlikuje glede na to ali pripada oblasti določenega subjekta ali ne spada v nikogaršnjo izključno oblast (odprto morje, terra nullius)
Danes poznamo:

- * državno ozemlje (trodimenzionalno nad katerim ima država izključno oblast)
- * terra nullius (nikogaršnje ozemlje in je lahko predmet mirne okupacije)
- * internacionalizirani režim (nadzračni prostor ali vesolje, Antarktika in morsko dno)

Pravnoteoretske posledice:

- * **patrimonialna teorija** – vladar ima vrhovno oblast nad področjem svoje države, to je najprimitivnejša teorija in je podobna stvarnemu pravu, kjer lahko neomejeno razpolagaš s stvarjo v lasti, vendar je vseeno prispevala k razvoju predpisov MP,
- * **teorija objekta** – področje je objekt državne oblasti, država ima nad svojim področjem imperium, zopet približevanje stvarnemu pravu,
- * **teorija prostora** – področje je eden od bistvenih elementov države, je konstitutivni del države, če ta element manjka, država ni popolna,
- * **teorija pristojnosti** – Kelsen – razlaga MP norme, ki zadevajo prostor, kot rezultat pristojnosti države v prostoru; država je na svojem ozemlju pristojna, na morju je le delno pristojna (omogočiti mora miren prehod ladje čez njeno TM).

Vse teorije so presežene. S stališča MP so ključne državne meje, s katerimi se določa fizični obseg države. Državne meje določajo pristojnost države.

DRŽAVNI TERITORIJI

Na Zemlji ni področja, ki ne bi imelo pravnega statusa. To velja za vse dimenzije: zrak, globoko morsko dno, nadzračni prostor, vsemu so že podeljeni naslovi.

Teritorialna oblast – država ima izključno oblast nad ljudmi in stvarmi, na lastnem področju. Država ima pravico vršiti jurisdikcijo nad ljudmi in stvarmi na njenem teritoriju, upoštevajoč načelo o imunitetah v MP. Na področju izključne pristojnosti je vsak ukrep druge države prepovedan. V tem smislu je državno področje nedotakljivo. To načelo je obdelano v Deklaraciji sedmih načel. Izključna oblast se kaže tudi v pravici države do svobodnega razpolaganja z naravnimi bogastvi.

Področje pod skupno oblastjo dveh ali več držav je **kondominij** (egiptovsko-britanski nad Sudanom).

MEJE

Beseda meja ima večstranski pomen:

- * črta, do katere se razteza državno področje,
- * črta, ki omejuje državno področje (toda državno področje je trodimenzionalno).

Meja pravzaprav ni črta, ampak ploskev nepravilne oblike, ki omejuje površino tal, zračni prostor in podzemlje. To so sestavni deli državnega področja. Vendar se ob državnih dogovorih in na zemljevidih prikazuje kot črta. Dejansko pa je navpična ploskev, ki se dviga v višino in spušča v globino. Vendar izjema: epikontinentalni prostor, ki obsega samo morsko dno in podzemlje, ne pa tudi voda, pod katero se nahaja – meja suverenih pravic obalne države pa gre naprej po površini morskega dna, vertikalno pa se spušča v globino, kjer te pravice prenehajo.

Obstajajo tudi državne meje na morju – določena je meja morskega prostora, ki pripada eni državi proti ustreznemu morskemu prostoru druge države ali območja brez gospodarja. Lahko pa med dvema državama obstoji nevtrarno področje, katerega pripadnost ni določena in je podvrženo posebnemu režimu.

Ločimo:

- * naravne meje (mejna črta, ki je določena z neko naravno obliko tal, po katerih teče meja: gorske verige, vodni tokovi – pogodba se velikokrat sklicuje na te opise),
- * dogovorne (konvencionalne meje) – določitev meje se ne opira na naravno obliko tal, zato se mora natančneje opisati v dogovoru in v operativih določiti razmejitve, teče od točke do točke, tako da se na karti kaže kot zlomljena črta. Lahko sledi zemljepisnemu meridianu ali vzporedniku (npr. meja med ZDA in Kanado).

Določitev meje na vodnih tokovih (dva načina):

1. Črta geometrijske sredine – meja se potegne po črti, ki spaja vse točke vodnega toka, ki so enako oddaljene od ene in druge obale, treba je definirati vodostaj, da se ugotovi, kje je obala; uporablja se predvsem pri neplovnih rekah (starejše pravilo),
2. Črta toka – thalweg) – meja se določa po plovnem toku reke (pri plovbi navzdol po toku), uporaba predvsem pri plovnih rekah.

Velikokrat se uporabljata oba načina hkrati. Tako navaja tudi mirovna pogodba v Versaillesu ter druge mirovne pogodbe.

Vodostaj:

- * srednji je tisti, pri katerem je v normalnem letu enako število dni, ko je nivo vode pod njim, s številom dni, ko je nivo vode nad njim;
- * najnižji je povprečje najnižjih vodostajev v zadnjih petih letih.

Glavni rokav reke je tisti, po katerem teče največja količina vode (m³/s).

Sprememba toka reke:

- * postopna – državna meja sledi spremembi tega toka (sprememba zaradi delovanja naravnih sil, naplavljanje ali odnašanje) gre za premično mejo;
- * naenkrat – največkrat se ta situacija predvideva v dogovorih. Velikokrat meja ostane v dosedanjem koritu, so pa tudi dogovori, ko reka še naprej ostaja meja (Drava: YU/Romunija) obraten primer (Drevenica: Rusija/Prusija).

Določitev meje po jezeru:

Najpravičnejše mnenje je da meja deli celo površino jezera (praksa: Ženevsko, Skadarsko, Ohridsko jezero). Na podlagi dogovorov je rešitev lahko drugačna (izključna oblast Rusije nad Kaspijskim morjem), ki je v bistvu jezero, Iran je lahko imel na njej samo mornarico. V Latinski Ameriki se kot pomožno pravilo za ugotavljanje mej uporablja “uti posidetis”. To ni iskanje mej po dejanski posesti v sedanosti ampak se kot meja v dvomu jemlje upravna meja med bivšimi Španskimi in Portugalskimi upravnimi enotami v času, ko je prenehalo kolonialno gospostvo. J.Amerika – ključno leto 1810, S.Amerika 1821. S tem se izključi, da bi se na kontinentu pojavilo področje brez gospodarja, ter s tem možnost okupacije s strani

držav zunaj kontinenta. Načelo vodi do težav, ker se v praksi težko ugotovi posestno stanje v tako davni preteklosti. Primer težkega spora in vojne za Chaco.

Večina meja je danes urejena z dogovori. Če dogovor ne določa oz. ni dogovora, je meja tista črta, ki dejansko obstoja brez pripomb.

Faze sporazumne določitve meja:

1. temeljna (mirovna) pogodba, ki določa mejo v glavnih potezah,
2. mešane komisije, ki na terenu točno določajo meje, to so ponavadi medn. komisije, ki pogosto dobijo pooblastila in določijo manjša odstopanja od črte, določene v pogodbi,
3. pismeni sporazum, sledi določitvi meja na terenu, vsebuje opis mejne črte in postavljenih mejnih znakov (kamni, stolpi, ograde),

Posebni predpisi urejajo vprašanje mednarodnega sosedskega prava (obmejni promet, ribolov, turizem, vodna energija...).

REKE

Ločimo:

- * državne (nacionalne)
- * mednarodne (internacionalne) plovne in neplovne, ki tečejo skozi več držav ali jih deli oz. reke, ki tečejo skozi več držav in so z morjem v plovni zvezi.

Nastale so običjnoppravne norme, države pa z mednarodnimi pogodbami rešujejo medsebojna razmerja (najprej je bila to plovba, kasneje še ribolov, reko kot vir energije, ekologija,...)

Za vodne tokove na državni meji in za reke, ki tečejo preko dveh ali več držav, NE velja popolna in izključna oblast države nad lastnim področjem v strogem in absolutnem smislu (predvsem omejitve v razpolaganju z vodnimi tokovi in količinami vode). Nasprotno: Harmonova doktrina, ki v sporu med ZDA in Mehiko zaradi izkoriščanja vode reke Rio Grande izjavi, da ZDA niso vezane proti sosednji državi glede uporabe vode, čeprav gre to na škodo sosednje države. Če Rio Grande teče skozi ZDA, je ta suverena nad naravnim bogastvom.

Večina avtorjev se ne strinja in že leta 1911 so bila izdelava pravila o mednarodni ureditvi koriščenja vodne energije. Sedaj so izdelane podrobnejše resolucije o koriščenju mednarodnih vodnih tokov. Med zainteresiranimi državami je sklenjeno več dvo ali večstranskih dogovorov o urejanju režima mejnih rek in jezer. O tem je bilo veliko sporov.

Omejitve glede državnih meja (načela – to so formalni viri):

- * vodni tok se na lastnem področju izkorišča tako, da ne škoduje enakemu koriščenju sosedne države (razen seveda sporazuma), to pomeni tako, da ga druga država ne more uporabljati ali ga lahko uporablja samo omejeno,
- * prepoved spreminjanja toka na škodo drugih držav,
- * splošne norme civiliziranih narodov.

Plovba:

Pozitivni predpisi zagotavljajo načelo svobodne plovbe na plovnih rekah, ki vežejo več držav. To načelo je proglasila francoska revolucija, sprejel pa jo je Dunajski kongres. Te reke se

imenujejo konvencionalne reke (Donava, Visla, Kongo). Svoboda plovbe se je najprej zagotavljala le obalnim državam, kasneje tudi neobalnim. Za nekatere reke so uvedene mednarodne komisije z različnim obsegom nalog in pooblastil (nadzor, odobritev de, izvajanje, financiranje). S tem v zvezi je pomembna Barcelonska konferenca.

Nobena država ne more imeti izključno pravico do plovbe po reki in od nje izključiti druge države, ki ležijo ob njenem zgornjem toku.

Ureditev uporabe Donave:

1. Pariška pogodba leta 1856 uvede načelo svobodne plovbe po Donavi (dve komisiji)
 - * obalna (bila bi naj stalna in imela naj bi delegate vseh obalnih držav, nadzirala bi plovbo po Donavi, vse do Ulma. V praksi ni nikoli zaživela).
 - * Evropska donavska komisija (zamišljena je kot začasna, z nalogo, da poglobi korito ustja Donave in odstrani ovire za plovbo. Njeno življenje se je podaljševalo. Imela je policijska, kazenska pooblastila, pooblastila taks, svojo zastavo, člani pa so imeli diplomatsko imuniteto. Nekateri so jo imenovali celo rečna država (država v državi). Smatrala se je za izjemen subjekt MP. Sedež v Galacu.
1. Versajska pogodba: na posebni konferenci 1919 je izdelan Definitivni statut Donave, ki vsebuje načelo svobodne plovbe za vse zastave, ob pogoju popolne enakosti na celem plovnem delu Donave (med Ulmom in Črnim morjem). Postavljena je bila le ena komisija – Mednarodna donavska komisija za nalogami: nadzora nad plovbo po Donavi, izdelali naj bi razne predpise v ta namen in skrbeli za vzdrževanje plovbe. Pristojna je tudi v lukah obalnih držav. Na konferenci v Sinaju izgubi izvršilno oblast in ostane samo organ za proučevanje in svetovanje.
2. Konvencija o Donavi (1948) sprejeta na posebni konferenci, izvaja načelo svobodne plovbe in bistveno spreminja sistem donavski statut iz leta 1919. Ta konvencija ne velja za pritoke Donave. Obstaja le ena Donavska komisija, s sedežem v Budimpešti. Člani imajo diplomatsko pooblastilo. Za posamezne odseke, kjer so potrebna večja dela, se ustanovljajo posebne rečne uprave.

Naloge komisije:

- * nadzira izvrševanje konvencij,
- * sestavlja plan generalnih del (na temelju predlogov in načrtov obalnih držav),
- * daje nasvete in priporočila državam in rečnim upravam,
- * usklajuje hidrometeorološko službo,
- * izdaja hidrološki bilten ter hidrološka predvidevanja.

Dela izvajajo države oz. rečne komisije. Država je s konvencijo zavezana vzdrževati svoje sektorje Donave plovne za ladje ter vzdrževati in izboljševati pogoje plovbe in ne preprečevati ali ovirati plovbe. Ladje, ki plovejo po Donavi, imajo pravico v lukah vkrcavati in izkrcavati potnike in blago ter oskrbovati se z gorivom, prepovedana pa je kabotaža (lokalni promet). Vojaške ladje neobalnih držav ne smejo pluti po Donavi, izven svojih meja le po predhodnem sporazumu zainteresiranih strani.

1. Deklaracija o preprečevanju onesnaževanja iz leta 1985, Bukarešta Pripravlja se akt o povezavi Donave z reko Ren.

Pravna ureditev Rena

1. Konvencija iz Manheima (1868) je temeljni akt glede plovbe po Renu. Plovba po Renu navzdol – od Basla je načeloma svobodna za vse ladje vseh zastav, vendar z določenimi omejitvami v korist ladij obalnih držav. Osrednja komisija za Ren (1945) ima predstavnike obalnih držav in ima navedbena upravne in sodne funkcije. Sedež v Strassburgu. Vsaka država je dolžna vzdrževati svoj del plovne poti.

Podobno velja za reko Mozal.

2. Barcelonska konvencija o režimu plovnih poti medn. pomena skuša postaviti neka splošna pravila o teh poteh. Obstoji svoboda trgovske plovbe in enakost postopka za vse pogodbenice. Izvzeta je kabotaža (plovba med lukami iste države). Obalna država lahko začasno omeji plovbo zaradi lastne varnosti in varnosti svojih življenskih interesov. Obalne države ne smejo pobirati dajatev, razen če je to potrebno za vzdrževanje plovne poti. Ne sme ukrepati tako, da bi škodovalo plovbi. Ta konvencija velja le med pogodbenicami, torej partikularno.

MORJE, ZRAČNI PROSTOR IN VESOLJE

Takoj se je pojavilo vprašanje oblasti nad zračnim prostorom, ali naj bo prost in odprt za vse ali pa je to pravica države pod zračnim prostorom.

Večina jih je zahtevala oblast vsake države nad ustreznim zračnim področjem, vendar ob načelu prostega prehoda po zraku. Gre za teorijo suverenosti s pravico prehoda. Posredovalna teorija pa je hotela zračni prostor razdeliti na dva dela, analogno delitvi morja na obalno in odprto morje. Zaradi nasprotovanja teh dveh teorij: je potrebna mednarodna ureditev zračnega prometa, ki izzove meddržavni dvostranski dogovor: **francosko nemški sporazum (1913)**, ki vsebuje načelo popolne in izključne suverenosti vsake države nad zračnim prostorom nad to državo. Enako načelo v kolektivnem dogovoru o zračnem prostoru: **Pariška konvencija 1919**. Pod oblast države spada tudi zračni prostor nad njenim obalnim morjem. Ni pa vsebovala splošnega pravila, ki bi obvezovalo državo, da trpi prehod tujih zračnih plovil skozi njen zračni prostor. Ti preleti se urejajo z dvostranskimi in kolektivnimi pogodbami. Prav tovrstna kolektivna pogodba :

- * Pariška konvencija o zračni plovbi (1919),
- * Po vojni pa Konvencija o mednarodnem civilnem letalstvu.

V glavnih potezah se pokrivata.

Izhodiščna točka: priznavanje popolne in izključne suverenosti vsake države nad zračnim prostorom, ki se razteza nad njo. Dopušča prelet zasebnim zračnim plovilom pod pogoji, predpisanimi s konvencijo. Država ima pravico:

- * zahtevati pristanek plovila,
- * določati zračne poti,
- * določiti prepovedane cone zaradi vojaških ali varnostnih razlogov,
- * začasno omejiti ali prepovedati prelet svojega področja ali dela, vendar brez diskriminacij. Za prelet ali pristanek je potrebno dovoljenje. Za prelet v linijskem prometu je potrebna odobritev ali dogovor v dvo ali večstranski pogodbi.
- * Izključne zračne kabotaže .

Znotraj kroga podpisnic veljata **sporazum dveh svoboščin** (o tranzitu medn. zračnih podjetij) in **sporazum petih svoboščin** (o medn. zračnem prometu) ter mnogi drugi dvostranski dogovori.

Letalo mora imeti označeno državno pripadnost in dejansko pripadati neki državi. V zadnjem času so se razširile ugrabitve letal (predvsem so ugrabitelji storilci političnih in drugih KD). Velikokrat storilci niso kaznovani, ker plovilo pristane v državi, kjer vlada simpatizira z motivi, ki so vodili storilce. Tokijska konvencija določa, da se mora plovilo vrniti poveljniku in da se mora omogočiti vzlet letala s posadko in potniki. Praznini sta zapolnili še **Konvencija o ugrabitvi zračnih plovil** (zahteva strogo kaznovanje teh dejanj) in **Konvencija o ostalih dejanjih zoper varnost civilnega letalstva**. Podpisnice so take osebe dolžne kaznovati ali izročiti.

VESOLJE – je prvi primer internacionaliziranega mednarodnega področja

Cilj: vesolje se izključi iz kakršnekoli oblasti, služilo pa naj bi smo za miroljubne namene. Včasih je bila meja med zračnim in nadzračnim prostorom 110 km, danes je to meja, do katere letijo predmeti zaradi upora zraka. Meja glede na gostoto plinov v atmosferi, ni bila sprejeta. (Miroljubno izkoriščanje —razprave na zasedanju GS ZN, z začetkom 1958, ko je osnovan, najbolj deluje v praksi funkcionalna teorija: za kakšno dejavnost gre – zračno ali nadzračno – prvi odbor za proučevanje vesolja. Oblikovanih je nekaj resolucij o vprašanju izkoriščanja vesolja in dejavnosti v vesolju.

Vprašanje o položaju nebesnih teles, posebno tistih, na katere stopi človeška noga. Blizu je bila ideja o pridobitvi z okupacijo, ker gre za terra nullius. Ta ideja ni nikoli zaživela. Prodrlo je načelo prostega raziskovanja in izkoriščanja vesolja za vse države in se ne morejo prisvojiti. Vsa dejavnost je mogoča le v miroljubne namene.

Leta 1963 je GS ZN sprejela **Deklaracijo o pravnih načelih** (prinese temeljni pravni režim nadzračnega prostora), s katero se ureja dejavnost države pri raziskavi in izkoriščanju vesolja. Veljavna postane leta 1967. Določa:

- * raziskovanje in izkoriščanje vesolja – skupaj z nebesnimi telesi, se mora vršiti v korist in v interesu vseh držav, ne glede na stopnjo gospodarskega in znanstvenega razvoja,
- * vesolje pripada vsemu človeštvu in je prosto za raziskavo in izkoriščanje vsem državam na temelju enakosti,
- * vesolja in nebesnih teles si ni mogoče prisvojiti,
- * raziskave in izkoriščanje morajo potekati v skladu z MP, UL OZN in v interesu ohranitve medn. miru in varnosti ter napredka,
- * v orbito ni dovoljeno pošiljati predmetov, ki nosijo orožje, ki je namenjeno množičnemu uničenju ali nuklearno orožje (dekontaminacijsko načelo in načelo demilitarizacije),
- * prepovedane so vojaške baze ali drugi vojaški objekti na nebesnih telesih ali izvajanje vojaških vaj.
- * Določa odgovornost za dejavnosti v vesolju ter še posebno za povzročeno škodo,
- * Predvideva vzajemno pomoč in sodelovanje.

Mednarodni dogovori v okviru OZN:

1. Sporazum o reševanju astronautov in o vračanju astronautov in v vesolje poslanih teles (1968),
2. Konvencija o mednarodni odgovornosti za škodo, ki jo povzročijo vesoljski predmeti,
3. Konvencija o mednarodni odgovornosti za škodo, ki jo povzročijo vesoljski predmeti,
4. Konvencija o registriranju predmetov, poslanih v zunaj zračni prostor (1975),

5. Sporazum o dejavnosti držav na Luni in drugih nebesnih telesih (1979) – še ne velja. Omenjeni objekti so skupna dediščina človeštva in določa osnovna načela in način internacionalizacije, če bi prišlo do izkoriščanja narodnega bogastva.

PRIDOBITEV PODROČJA:

Ko država obstaja, lahko področja pridobiva ali izgublja del svojega področja (inkorporacija). To je vsaka pridobitev novih področij, ki do tedaj tej državi niso pripadala. Pridobitev je lahko

1. **ORIGINARNA** (izvirna) – kadar področje do tedaj ali v času pridobitve ni bilo pod drugo oblastjo (pod jurisdikcijo druge države), pridobitev brez sporazuma: pridobitev ne nadaljuje suverenosti druge države.
2. **DERIVATIVNA** (izvedena) – kadar področje ob pridobitvi pripada drugi državi, to področje je bilo prej pod jurisdikcijo druge države, raztegnitev suverenosti mora biti efektivna. Pri tovrstni pridobitvi velja: **NEMO PLUS IURIS TRANSFERE POTEST QUAM IPSE HABET** (nihče ne more pridobiti več pravic, kot jih je imel prejšnji lastnik).

Okupacija (terra nullius)

Namen: pridobitev. Pogoji za pridobitev področja z okupacijo:

1. **Terra nullus** – v času pridobivanja področje ne sme biti pod oblastjo druge države. V praksi oblast domorodcev ni predstavljala ovire za okupacijo, saj le-te niso članica medn. skupnosti. Lahko je področje bilo pod oblastjo, pa je kasneje oblat opuščena (derelikcija). V tem primeru lahko pride do spora: ali je do opustitve res prišlo.
2. **Efektivnost**: področje mora biti zasedeno na viden in učinkovit način – država na njem stalno vrši svojo oblast, da zagotavlja pravni red.

Primer Grenlandije: zadostuje okupacija določenih točk, z animus pridobitve suverenosti nad celoto (pošiljanje uradnih ekspedicij in zakonodaja).

Dlje gre teorija geografske enotnosti ali sosedstva, ki pravi, da ni pomembna efektivna zasedba, ampak zadostuje le izjava. To načelo je služilo za širitev oblasti v dobi kolonialne ekspanzije; načelo ni priznано v MP.

Še dlje gre teorija o sektorjih – zaradi delitve polarnih področij.

Pravni režim Antarktike:

- * Konvencija o varstvu Antarktičnih tjunov (1972 London),
- * Konvencija o zaščiti Antarktičnih živali splošno (1982 Cambera)
- * Pogodba o rudnih bogastvih na Antarktiki (1988 – še ne velja /zaradi premoga, vendar bi izkoriščanje le-tega pomenilo katastrofo),

VB, Francija, SZ so z golimi izjavami pridobile velike dele na S in J Tekina posebno za Antarktiko, kjer je možen kitolov. Zahteve posameznih držav po Antarktiki so postavljene z enostranskimi akti in nimajo trdnega temelja v MP. Tako je z Washingtonsko pogodbo prišlo do konference o Antarktiki. Ta obvezuje države, da uporabljajo to področje le v miroljubne

namene, določa pa tudi miroljubno sodelovanje. Nobena država se ni odrekla postavljenim zahtevam. Konvencija se nanaša na področja J od 60. vzporednika in na zamrznjeni del morja ob obali, ne pa na odprto morje. Ustanovljen je tudi zametek mednarodne uprave. Efektivnost torej izjemoma ni potrebna v polarnih krajih.

1. Notifikacija: vsaka država, ki zasede terra nullius ali prevzame protektorat nad obalami Afrike, mor to sporočiti ostalim podpisnicam Generalnega akta iz konference v Kongu (1885), da te lahko razkrijejo morebitne svoje pravice.

Aluvio, avulsio (naplavine).

Odstop, cesija: najpogostejši način pridobitve področja; Lahko poteka mirno ali kot posledica vojne: je lahko prostovoljna ali izsiljena.

Cesija je pridobitev področja na podlagi dogovora med dosedanjim imetnikom in državo pridobiteljico. Sam dogovor ne prenaša suverenosti, ampak je potrebno odstopljeno področje tudi prevzeti. Velikokrat v zvezi s cesijo pride do PLEBISCITA o tem, komu naj pripade neko področje;

primeri:

- * 1860 v Savoji in Nizi (od Sardinije k Franciji),
- * mirovne pogodbe po drugi svetovni vojni (npr. z Italijo),
- * pri reševanju usode kolonij.

Pridobitev z uporabo orožja:

- * osvojitve dela področja premagane države (premaganka pa obstaja še naprej), navadno formalno priznane pridobitve s sporazumom med premaganko in zmagovalko; zato ne govorimo o osvojitvi, ampak mora to področje dotedanji lastnik odstopiti(!!!), navadno z mirovno pogodbo;
- * dotedanja država se uniči, propade – pride do podjarmljenja (debelacije), s tem, da celotno področje pripoji lastnemu področju. (primer razširitev Prusije leta 1866). Predpostavka za pridobitev z debelacijo: boj je prenehal. Če se nadaljuje, čeprav je vsa država osvojena, ne more priti do aneksije. Mnogi pravijo, da debelacija ni način pridobitve področja – do pridobitve pride šele z aneksijo.

Listina ZN prepoveduje vsako osvajanje in izrecno ščiti teritorialno celovitost in politično neodvisnost vsake države pred grožnjo ali silo. Listina določa kolektivno akcijo proti kršitelju, ki naj bi težila k vzpostavitvi zakonitega stanja. Nepriznanje pridobitve s silo nujno izhaja iz prepovedi uporabe sile. Enako deklaracija 7 načel.

Zastaranje oz. priposestvanje :

Se v teoriji zavrača, v praksi pa se priznava. V MP se ni oblikovalo pravilo, koliko časa mora preteči za zastaranje.

SUKCESIJA (NASLEDSTVO) DRŽAV – večina pravil je dispozitivnih

Je vstop neke države v pravne odnose druge države, ki kot posledica sledi osnovanju oblasti ali njene razširitve na področju, ki je do tedaj pripadalo neki drugi državi. Zato:

- * najprej osnovanje oz. razširitev oblasti na področju, ki je do tedaj pripadalo drugi državi,

- * kot posledica: vstop v njene pravne odnose.

Navadno se oblast prve države umakne ali propade, druga država pa tu zasnuje oblast. Vprašljiv je dan sukcesije (dan, ko začne sukcesija učinkovati): ali za Slovenijo velja 26/6-91 ali zaradi moratorija 8/10-91. Verjetno drugi.

Spremembe:

- * oba subjekta sta obstajala že prej in obstajata še naprej – cesija (odprta in prikrita). Primer odprte: prodaja danskih Antilov. Prikrita lahko brez vojne ali kot posledica vojne.
- * Dotedanji imetnik ne propade, ampak se na delu področja ustvari nov subjekt MP – odcepitev (mirna ali nasilna).
- * Dotedanji imetnik propade (preneha kot subjekt MP) njegovo področje pa dobi druga država, ki je obstajala že prej:
 - * delitev (Poljska),
 - * osvojitvev (Hannover),
 - * mirna inkorporacija (Texas).
- * dotedanji subjekt preneha, področje pa pridobi nov subjekt MP ali več novih subjektov:
 - * razpad enotne ali zvezne države (AO)
 - * osnovanje zvezne države (Nemčija, SZ)
 - * ustvarjanje ene države (YU – fuzija).

Ni pravila, ki bi določal občo sukcesijo v pravne odnose. Imamo dve konvenciji in nobena še ne velja.

Ločimo tri vrste sukcesij (gre za načelo kontinuitete):

- * sukcesija v dogovore,
- * sukcesija v pravice iz drugih virov,
- * sukcesija v mednarodne organizacije.

Posebno v zvezi z dekolonizacijo so se začela oblikovati pravila o sukcesiji:

Konvencija o sukcesiji v dogovore – vsebuje priporočila, kako naj države postopajo pri prevzemanju oz. nadaljevanju obveznosti iz dogovora.

Učinki sukcesije:

- * **področje** – pridobitev področja še ne pomeni prenosa suverenosti. Država pa vendar pridobi področje tako, kot ga je imel predhodnik, predvsem v nespremenjenih mejah (to je načelo clean state v čisti obliki),
- * **osebe:** (o tem v Sloveniji zakon o državljanstvu) - pod novo državo, z raztegnitvijo njene oblasti, padejo vse osebe, ki se nahajajo na tem področju. Te osebe so bile v odnosu do prejšnje države državljani ali tujci. Nova država lahko s svojo zakonodajo odredi, katere od teh oseb smatra za državljane, ne more pa državljanstva vsiliti pripadnikom tretjih držav, brez njihove privolitve. Lahko pa za svoje državljane smatra osebe, ki se v času sukcesije niso nahajali na njenem področju, a so bili njeni državljani. MP uvede dve uredbi, ki se nanašata na osebe: opcija in zaščita manjšin (Hrvaška je o tem že sprejela zakon).

Opcija je izbira med dvema državljanstvom, ki se izvaja z izjavljanjem. Posameznik ima možnost izbrati svoje državljanstvo. Predpostavka; da po teritorialni spremembi obstojita obe državi in da je posameznik, ki se odloča bil državljan države, ki izgublja oz. odstopa določeno področje. Posameznik izbira med dotedanjim državljanstvom in državljanstvom države, ki je področje pridobila. Navadno je to predvideno v mednarodnem dogovoru.

Neprava opcija pri izbiri državljanstva z individualno odločitvijo -npr.dvojnega državljanstva.

Dogovori:

če gre za pridobitev novega področja se dogovori avtomatično raztegnejo na pridobljeno področje (meje veljave dogovora se premaknejo skupaj z državnimi mejami. Dogovori prejšnjega imetnika se ne prenašajo na pridobitelja. Če nova država nastane na delu področja neke države ali nastane iz delov več držav, raztegnitev starih dogovorov se mora posebej dogovoriti.

Lastnina:

Naslednica z notranjimi predpisi uredi odnose lastnine s prednico. Javna lastnina (ceste, javne zgradbe) pride na novo državo. Gospodarska lastnina:

- * pri popolnem prehodu (preide na novo državo)
- * pri delnem prehodu (sklenitev posebnih sporazumov, ki določajo način delitve in odškodnino).

Javni dolg in druge obveznosti: cesionar ni avtomatično zavezan za sorazmerni del javnega dolga države, ki ji je prej pripadal. Pomembno je, ali stara država:

- * obstoji še naprej (ta je še naprej obvezana plačati svoje dolge, s porazdelitvijo dolgov)
- * je propadla (nova država lahko dolge: prevzame in razdeli s svojo izjavo).

To je načelo tabula rasa ali clean state – sukcesor ni dolžan prevzeti pogodbene obveznosti države predhodnice. V praksi – ne prevzame (ker ni obveznosti prevzetja dolgov).

Notranja zakonodaja:

Nova država je popolnoma prosta, vendar naj bi bila čimbolj izenačena s staro (če to možno).

Arbitražna komisija je 7/12-91 v Haagu, na konferenci ugotovila, da gre v YU za proces združitve (YU še ni razpadla, je v procesu) in ne za odcepitve! To je odgovor Srbiji, ki je postavila tri vprašanja:

1. ali ima srbski narod, kot konstruktivni element YU, pravico do samoodločbe?
2. ali imajo enostranska dejanja republik značaj odcepitve, v nasprotju z UL OZN?
3. ali se demarkacijske linije med BIH in H ter med Srbijo in H obravnavajo po MP?

Odgovor: teh mej se ne da premakniti. Predsedujoči Lord Carington je kot najbolj pomembno izločil vprašanje sukcesije (odcepitve):

- * Srbija in ČG stojita na stališču odcepitve,
- * Ostale 4 republike stojijo na stališču razpada YU.

Arbitražna komisija je odločila:

- * federacija ne funkcionira več,
- * organi federacije so nelegitimni,
- * gre za razpad oz. združitve.

Srbija je Caringtona napadla zaradi preformuliranja, ČG ni dala odgovora. Odcepitev ima v MP praksi vedno negativen predznak, čeprav po MP ni prepovedana.

Sukcesivna konvencija iz leta 1978 govori o nelegalnih odcepitvah. Srbija ni računala, da se bo upoštevalo mnenje ostalih 4 republik in je menila, da bo potem vse skupaj označila za nelegitimne. Sukcesor bi bila v tem primeru le Srbija (dobila bi vse), za dolgove pa bi izjavila, da jih ni sposobna nositi.

Ob sukcesiji se je treba držati načel MP zlasti glede človekovih pravic in manjšin. Republike, ki bodo hotele, se lahko združijo v asociacijo, vendar ta ni pravna naslednica YU. V našem primeru velja načelo kontinuitete.

MEDDRŽAVNE SLUŽNOSTI

Država ima napram drugi državi neko pravico, ki je lokalizirana na nekem določenem delu te druge države. Ta del je lahko trajno ali začasno obremenjen s pravico upravičene države.

Kako pojmovati služnost v MP – teorije:

- * prenos suverenosti, ki je neodtujljiva,
- * suverenost se ne more prenašati, ker je vezana na nek prostor,
- * nasprotovanje služnosti,
- * ti odnosi bremenijo področje in obstojijo samo kot obveznost med pogodbenima strankama.

Mnogo služnosti je nastalo po prvi svetovni vojni in v mirovnih pogodbah 1947.

Značilnosti mednarodne služnosti:

- * deluje erga omnes – nasproti 3. in proti zavezancu (v tem je njen stvarno pravni značaj, ne pa v tem, da prehaja na pridobitelja področja),
- * lahko obstoji med več državami znotraj zvezne države,
- * obremenjeni državi nalaga dolžnost nekaj trpeti oz. opustiti (pozitivne in negativne).

Vrste služnosti:

- * vojaške:
- * demilitarizirani pasovi (nekateri grški otoki v Egejskem morju),
- * prepoved utrjevanja,
- * pomorske in zračne baze,
- * pravica prehoda vojske,
- * prostor za vadbo bombardiranja,
- * pravica preleta vojaških zračnih polovil in njihovo pristajanje v tehnične namene
- * gospodarske: izkoriščanje nar. bogastev na nekem področju, ki ga izvaja druga država
- * ribolov,
- * kopanje premoga in rud,
- * paša,
- * dobava električne energije in vode.
- * prometne:
- * železniške proge,
- * dostop k morju,
- * uporaba luke,

- * prosta plovba po reki,
- * naftovodi (v Kanadi v korist ZDA).
- * ostale:
- * prihod k trgu sv. Petra,
- * prihod obiskovalcev do umetnin Vatikana,
- * prepoved gradnje višjih stavb v bližini Vatikana (vse tri po Lateranskem dogovoru).

Nastanek: navadno z dogovorom. Prenehanje: kot vsako pogodbeno razmerje (potek roka).

ČLOVEK V MP – državljani in tujci

V odnosu do države je človek obravnavan kot objekt njene oblasti oz. kot objekt njene zaščite in varstva napram drugim državam. Gre za razmejitev oblasti med državami glede ljudi. Država lahko deluje v okviru svoje teritorialne pristojnosti in v tem prostoru izključuje delovanje vsake druge države. Želi pa imeti tudi oblast nad ljudmi zunaj njenega področja, če ima na njih kakšen interes, hkrati pa jim želi nuditi tudi pomoč in zaščito – nekatere druge države temu nasprotujejo, zato MP pravila o osebni pristojnosti države, ki določajo ta krog ljudi. Ta pravila upoštevajo dve okoliščini:

- * državljanstvo in
- * dejstvo, da se oseba nahaja na področju določene države.

Na osebe, ki so trajno ali začasno na njenem ozemlju, deluje na podlagi teritorialne oblasti. Izjema: eksteritorialnost (pravila MP o imuniteti). MP pozna še pojem varovanca – to je osebe, ki je v zaščiti neke države, ni pa njen državljan. Vendar mu zaščito nudi na podlagi prošnje ali dogovora.

Personalna oblast: je oblast države nad svojimi podaniki, tudi v tujini. Državljanstvo predstavlja odnos do neke države (pridobitev in izguba v notranjih predpisih).

Brez državljanstvo (apatridija) – nobena država ga po zakonih ne prizna za svojega državljana (zakoni se prekrivajo) ali izgubi eno državljanstvo in ne pridobi drugega (prednost: ni davčne in vojaške obveznosti; slabost: oteženo gibanje, ker nima potnega lista in je brez diplomatske zaščite).

Bipatridija oz. polipatridija: dve ali več zakonov držav ga smatrajo za svojega državljana (zakoni se prekrivajo – eden določa ius soli, drugi ius sanguini), tudi v državah Commonweltha.

Tujec je oseba, ki ni v državljanski zvezi z državo, v kateri se stalno ali začasno nahaja. Podvržen je državi, v kateri ima državljanstvo in državi, v kateri je (načelo teritorialnosti).

KAZENSKO PRAVNA ODGOVORNOST POSAMEZNIKA DIREKTNO PO MP

Posameznik odgovarja za svoja protipravna dejanja po državni zakonodaji in pred državnimi sodišči. Do nedavnega v MP ni bil poznan pojem mednarodnega zločina. Začelo pa se je s piratstvom (sprva je bilo prepuščeno državi), potem z vojnimi zločini (za kaznovanje je sedaj posebno sodišče po Statutu o medn. vojaškem sodišču), terorizmu, ...

Normiranje mednarodnega zločina: z MP direktno!

Kaznovanje: prepuščeno posamezni državi ali za ta namen mednarodno sodstvo (Nurnberg, Tokijo), sedaj za bivšo YU.

Konvencija o zaščiti žrtev vojne - pogodbenice naj določijo sankcijo!

Konvencija o genocidu - države naj predvidijo kaznovanje!

Londonski statut!

Vsi pa vsebujejo načelo individualne mednarodne odgovornosti storilcev težkih zločinov in zagotavljajo sojenje tem posameznikom.

Tudi izvršitev zločina na ukaz, na katerega so se mnogi sklicevali, je še vedno ZLOČIN. To po Londonskem Statutu ni izgovor, lahko pa je razlog za omilitev kazni! Zločini, ki jim je sodilo mednarodno vojaško sodišče, so razdeljeni (po zgoraj omenjenem statutu):

- * zločini proti miru,
- * zločini proti človeštvu,
- * vojaški zločini.

Vsi ti nikoli ne zastarajo (o tem konvencija o nezastaranju vojnih zločinov in zločinov proti človeštvu - Nurnberg).

Londonski statut osnuje sodišče, ki ima 4 člane in 4 namestnike. Vsaka podpisnica imenuje enega člana (odloča z večino). Izreče lahko vsako kazen (tudi smrtno), zaseda v Nurnbergu.

Potek postopka:

- * predhodna izjava tožilca,
- * dokazna sredstva obtožbe in obrambe,
- * zaslišanje prič obeh strank (obtoženi priča v svojo obrambo),
- * govor obrambe in obtožbe,
- * izjava obtoženca,
- * sodba.

Ti predpisi so bili oblikovani za sojenje krivcem druge svetovne vojne, potrebni so bili še predpisi za prihodnost:

- * potrjena so načela v Listini o nurnberškem sodišču,
- * komisija za MP naj bi načela formulirala v zakoniku o zločinih proti miru in človeštvu (t.i. mednarodni KZ), izdelan je načrt, ki pa še ni sprejet,
- * izdelan je tudi načrt mednarodnega kazenskega sodišča.

Treba je upoštevati dve okoliščini:

1. zahteva, da se ti akti prenesejo v notranji pravni red držav in da se prepisejo tudi kazni (kazni v konvenciji niso predpisane, te za to obvezujejo državo, zato so norme v konvenciji perfektne),
2. kazenski pregon je v medn. rokah in ta daje učinkovitost materialnim normam.

MEDNARODNA ZAŠČITA ČLOVEKA

Se je dolgo omejevala le na eno pravico: prepoved suženjstva. Etape v boju proti suženjstvu:

- * trgovina s sužnji se preprečuje, če poteka po morju,
- * boj se prenese na afriška tla,
- * popolna ukinitve suženjstva (po prvi svet. vojni)
- * zajemanje oblik, podobnih suženjstvu.

Dunajski kongres: trgovina s sužnji je kršitev MP. Pride do (o tem Liga narodov):

- * konvencija o suženjstvu (1926) – prisilno delo ne sme pripeljati do odnosov, podobnih suženjstvu (s tem v zvezi se lahko zahteva samo javno delo),
- * Konvencija o preprečevanju suženjstva (OZN – dopolnjuje prvo konv.)= sankcije za kršitev,
- * Konvencija o ukinitvi prisilnega dela (Ženeva 1957),
- * Ženevska konvencija 1933 - trgovina z belimi sužnji.

Po prvi svetovni vojni se pojavi problem beguncev in apatridov (imajo Nansenov potni list):

- * konvencija o pravnem položaju apatridov – podpisnice bodo z njimi postopale kot z lastnimi državljani,
- * konvencija o pravnem položaju beguncev – OZN, minimalne pravice in zaščita.

Širša in splošna zaščita posameznikov: Listina OZN – od tedaj spoštovanje človekovih pravic ni več izključna notranja stvar vsake države. Osnovana je bila tudi posebna komisija za pravice človeka pri gospodarskem in socialnem svetu ZN. Rezultat njenega delovanja je niz medn. konvencij, z izjemo Splošne deklaracije o človekovih pravicah, ki je odobrena v obliki resolucije OZN.

Tudi v preambuli UL OZN je vsebovano spoštovanje človekovih pravic. Ostaja pa le na generalni ravni.

Splošna deklaracija o človekovih pravicah:

Obsega 30 členov in obdeluje vrsto temeljnih pravic in svoboščin. Najprej je pomenila le priporočilo, kasneje pa je njena vsebina prešla v:

- * mednarodne pogodbe,
- * ustave držav.

V medn. pravne odnose je ta deklaracija sprejeta po poti običajnega prava. Vsebuje;

- * ne sme biti razlik zaradi pravne, politične ali medn. pripadnosti posameznika državi,
- * pravica do življenja, svobode, osebne varnosti, pravne sposobnosti, enakosti pred zakonom,
- * prepoved suženjstva v kateri koli obliki, totalne, nečloveške, ponižujoče kazni,
- * pravica do zaščite sodišča svojih pravic po ustavi in zakonih,
- * zaščita stanovanja, dopisovanja, privatnega življenja, družine pred samovoljnim vmešavanjem,
- * pravica do svobode gibanja in izbire bivališča znotraj države, pravica azila,
- * pravica do državne pripadnosti neki državi,
- * zajamčena pravica do zakona in osnovanja družine,
- * načelo zaščite družine,
- * pravica do svobode misli, vesti, veroizpovedi, sestajanja, miroljubnega združevanja idr.

Ne smejo se koristiti v nasprotju z Listino OZN!!!

Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (1966):

- * obveznost poročanja o ukrepih, ki so jih države sprejel zaradi izvedbe pakta in izpeljava določb. Velja od leta 1967.

Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah (1966) velja od 1967:

Predvideva odbor 18 članov s 4-letnim mandatom.

Pogodbenice

odboru poročajo o ukrepih glede izvedbe pakta. Vsebinska:

- * pravica do življenja,
- * prepoved mučenja,
- * prepoved suženjstva in tlačanstva,
- * pravica do pravne sposobnosti,
- * domneva nedolžnosti,
- * svoboda misli, vesti, veroizpovedi,

Nikoli se ne
smejo
odvzeti ali
omejiti

svoboda mnenja in izražanja,

- * svoboda zbiranja in združevanja
- * pravica do udeležbe na oblasti
- * svoboda gibanja

To so
klasične
politične

Omejitev klasičnih političnih pravic le pod posebnimi pogoji:

- * obstoj izrednih okoliščin,
- * ugotovitev obstoja po poti, ki je predpisan z zakonom,
- * okoliščine morajo biti take, da bi resnično lahko ogrozile državo,
- * ukrepe je treba notificirati pri ZN,
- * vsi se enako obravnavajo glede ukrepov.

Omejitev zaradi: nacionalne varnosti, javnega reda in zdravja ter morale. Omejitev samo v primeru, če je predpisana z zakonom in če je proporcionalna nevarnosti.

Uresničevanje teh pravic:

- * periodično poročanje držav,
- * spori med pogodbenimi strankami o uresničevanju teh pravic,
- * posameznik se lahko obrne na odbor, potem, ko je izčrpal vsa sredstva v svoji državi.

Ta dva pakta razčlenjujeta posamezna načela Splošne deklaracije, države pogodbenice pa se zavezujejo, da bodo v svoji pravni ureditvi izpeljale oba! V vsakem paktu je na prvem mestu pravica do samoodločbe!

Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije (1965) in Deklaracija o ukinitvi vseh vrst rasne diskriminacije (1963) GS ZN. Deklaracija razčlenjuje konvencijo! Konvencija obsoja in prepoveduje rasno izločevanje in apartheid. Dejanja propagande in diskriminacije se označijo kot kazniva. Ustanavlja se odbor za ukinjanje rasne diskriminacije, ki obravnava poročila pogodbenic ter vloge o kršitvah. Politiko apartheida v JAR so proglasili za ZLOČIN. V zvezi s to konvencijo je še 12 konvencij.

Prepoved še v dveh konvencijah:

- * MOD – konvencija o diskriminaciji pri zaposlovanju in poklicih (enakost v poklicih in pri zaposlitvi).
- * Organizacija o prosveti – konvencija o borbi proti diskriminaciji na področju šolstva (odprava razlikovanja, izključevanja, omejevanja na podlagi rase, barve kože, spola, jezika, vere, političnega in drugega prepričanja).
- * Partikularno pravo: mirovna pogodba z Italijo – ta mora osebam pod svojo oblastjo, zagotoviti uživanje pravic človeka in temeljnih svoboščin.

Evropska konvencija o zaščiti pravic in temeljnih svoboščin (1950) nalaga podpisnicam konkretne obveznosti in daje garancije za njihovo izvrševanje v obliki komisije in sodišča za človekove pravice (pritožbe). Omejitve so možne le zaradi zaščite reda in javne varnosti, ki morajo biti določene z zakonom in to toliko, kolikor je potrebno.

Medameriška listina

Afriška listina človekovih pravic in pravic ljudstev

Konvencija o političnih pravicah žensk: zagotavlja ženskam enako pravico glasovanja ter kandidiranja v vsa voljena telesa ter za vse službe in javne funkcije. Spori se rešujejo pred medn. sodišče.

Konvencija o državljanstvu poročene ženske: poroka in ločitev ne potegneta avtomatično za sabo državljanstva.

Deklaracija o pravicah otroka – vsebuje le smernice in osem načel.

Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida – ki je zločin MP, država pa se obvezujejo, da ga bodo preganjale po zakonodaji in pred sodišči, kjer je strojen oz. pred medn. sodiščem, če bi se oblikovalo. **Genocid** je storjen z namenom, da se deloma ali popolnoma uničijo narodne, etične, rasne ali verske skupine.

Kazniv je: sam genocid, pozivanje k njemu, poskus izvršitve, soudeležba. To ni političen zločin, zato možna izročitve.

MEDNARODNA ZAŠČITA MANJŠIN

Z westfalsko mirovno pogodbo, ki ščiti verske manjšine, se pojavi tudi potreba po varstvu manjšin v raznih oblikah. Pojavi se tudi zaščita manjšin v Turčiji (zaščita krščanskega prebivalstva). Zaščita manjšin po prvi svetovni vojni:

- * mirovne pogodbe,
- * dogovori z glavnimi zavezniškimi silami,
- * dvostranski dogovori.

V teh aktih manjšine niso posebne enote, niso subjekt zaščite. Zaščita se je nanašala na posameznika. Nekatero določbe dajejo pripadnikom manjšin nekatera pooblastila in pravice (vsebina in obseg le-teh pa sta natančneje ali vsaj dovolj označena, tako, da obvezana država teh pooblastil in pravic z enostranskim dejanjem ne more vzeti – ABSOLUTNA ZAŠČITA).

Kadar se pripadnikom manjšine zagotovijo enake pravice in postopki kot večinskemu prebivalstvu gre za RELATIVNO ZAŠČITO. Obvezana država lahko to pravico vsakemu vzame.

Specialni statut (Italija – priložen Memorandumu o Trstu 1954) je zaščito manjšin povezal s pravicami človeka. Obvezuje obe vladi, da za pripadnike obeh narodov na obeh straneh meja ravnata po načelu Splošne deklaracije o človekovih pravicah. Predpisuje enakost v pravicah in postopkih z ostalimi prebivalci določenega področja (relativna zaščita), neoviran kulturni razvoj, uporabo lastnega jezika v osebnih in uradnih odnosih, gospodarski razvoj. Predviden je mešani odbor za pomoč in svetovanje.

Leta 1975 je memorandum s prilogami nehal veljati, zato sta YU in Italija sklenili dogovor, da bo raven ostala najmanj enaka že doseženi zaščiti manjšin.

V državnem dogovoru z Avstrijo pa se je Avstrija obvezala, da bo spoštovala človekove pravice brez diskriminacije. Zajamčene pa so pravice hrvatske in slovenske manjšine posebej.

- * Avstrijski državljani hrvaške in slovenske narodnosti imajo pravice ob enakih pogojih, kot ostali avstrijski državljani (relativna zaščita čl 7).
- * Imajo pravico do OŠ v slovenskem in hrvatskem jeziku in določeno število srednjih šol.
- * Slovenščina in hrvaščina sta uradna jezika in dvojezični napisi v upravnih in sodnih okrajih.

Odredbe o pravicah manjšine niso vsebovane v splošni deklaraciji o človekovih pravicah zaradi definicije manjšine. **Manjšine so nedominantne skupine prebivalcev, ki imajo in želijo ohraniti svoje etnične, verske in jezikovne tradicije oz. značilnosti, različne od ostalega prebivalstva iste države.** Zaščita verskih in jezikovnih manjšin je vnesena v Pakt o državljanskih in političnih pravicah.

ORGANI MEDNARODNIH ODNOSOV

Države in drugi subjekti MP delujejo preko svojih organov. Za državo in subjekte MP lahko nastanejo mednarodno pravne posledice po dejavnosti njihovih organov. Da organi lahko delujejo, je potrebna predhodna interna dejavnost (informativno in pripravljalo delo), ki je organizirana v zunanji službi. Pomemben del te službe se nahaja zunaj državnega področja, njihovo nemoteno delo pa ni mogoče brez posebnih medn. predpisov, ki vsaki državi nalagajo dolžnosti proti posameznikom, ki bivajo v njeni državi pri izvajanju te zunanje službe.

Sem spada večji del konzularne službe. Ta dejavnost ni mogoča brez pristanka države, na katerem področju se odvija. Za te odnose obstojijo predpisi MP, dopolnjeni z dogovori, s katerimi države zagotavljajo določeno medsebojno obnašanje. Kadar govorimo o državnih organih medn. kontaktiranja, mislimo na:

1. osebe, katerih dejanja in izjave na kvalificiran način povzročajo medn. posledice za njihovo državo,
2. osebe zunanje službe, ki delujejo v tujini (osebe diplomatskih misij in druge osebe, ki v tujini vršijo delo pretežno upravne narave – to je staro razlikovanje med diplomatsko in konzularno zunanjo službo).

V zadnjem času se pojavljajo tudi organi, ki opravljajo posle v imenu več držav in zanje – to so mednarodni ali skupni organi.

Posebni organi vsake države, ki delujejo v njenem imenu in zanje so državni ali nacionalni organi. Ti organi so potrebni vsaki državi, da na podlagi njihovega delovanja, izzove določene

MP posledice. To določa sistem vsake države. MP posledica pa za državo lahko nastane tudi drugače, čeprav vseeno nastopi največ le-teh po pravnih poslih, do katerih pride z delovanjem posameznika.

Najprej se določi splošne predpostavke:

- * načelo učinkovitosti (kot pooblaščen organi se smatrajo tisti, ki dejansko opravljajo zadeve določenega organa),
- * notifikacija (pooblastilo organa za zastopanje države mora biti na nek način poznano drugim državam, primer šefa države, ministra za zunanje zadeve),
- * posebna svečana oblika za diplomatske zastopnike.

Nekateri organi zunanjega zastopanja države služijo:

- * specialno tej nalogi,
- * s to funkcijo izvajajo še druge naloge, ki jih daje notranja ureditev (npr. šef države),
- * nekateri organi imajo oblast zastopanja po svojem položaju (šef države) ali pa potrebujejo posebno pooblastilo (poslanci).

Razlikujemo:

- * redne organe,
- * izredne (vojaški poveljniki v vojni),
- * priložnostne organe.

Delitev po sedežu delovanja:

- * notranje (upravni organi za ureditev odnosov na meji)
- * zunanje (redni diplomatski predstavniki).

Zunanje zastopanje države je določeno s predpisi formalne narave.

1. NAJVIŠJI ORGANI ZUNANJEGA ZASTOPANJA:

Organ, ki ima po predpisih MP in predpisih svoje države oblast in dolžnost, da zastopa državo v njenih zunanjih odnosih in da v imenu države daje izjave in pooblastila drugim organom za zastopanje navzven. MP zahteva, da ima vsaka država en tak organ. To je šef države (ni nujno, da je vrhovni organ ustavne ureditve)!

Ustava RS: vrhovni organ zunanjega zastopanja je predsednik RS:

- * ki predstavlja državo doma in v tujini,
- * postavlja in odpoklicuje ambasadorje in poslanike,
- * sprejema akreditivna in odpoklicna pisma za tuje diplomatske predstavnike, ki so pri njem akreditirani,
- * izdaja listine o notifikaciji medn. dogovorov,
- * razglasi vojno stanje.

Švica ima za zunanje zastopanje kolektivni organ.

Šef države zastopa državo in za to ne potrebuje posebnega pooblastila, ker že ima pooblastilo po položaju. To pravico ima dejanski šef (načelo učinkovitosti), strmoglavljeni šef države nima dejanske oblasti in se zato ne smatra za pooblaščen najvišji organ.

Po starejšem MP je šef države zastopal državo popolnoma. Kasneje: ne odloča o zunanjih zadevah z neomejeno oblastjo, ampak je njegova dejavnost urejena in omejena z ustavnimi predpisi. Pogosto je vezan na sodelovanje ali odobritev nekega telesa.

Pri potovanju po tujini ima določene časti in pooblastila (delno po MP, delno iz vljudnosti). Bistvo: on je vrhovni organ suverene države in ne more biti podvržen drugi oblasti.

Minister za zunanje zadeve: je odgovoren za vodenje zunanjih zadev. Če je vlada kolektivni organ – odloča o vprašanju zunanje politike. Minister za zunanje zadeve dobi pooblastilo za zunanje zastopanje s tem, ko ima ta položaj (zato svoj nastop objavi drugim državam po diplomatski poti). Je reden organ zunanjega zastopanja v mejah svoje funkcije.

Predsednik vlade (premier): popolnoma zastopa svojo državo v zunanjih zadevah in s svojimi izjavami zavezuje državo. Velja presumpcija o obstoju pravice zastopanja, ki pa se lahko izpodbije. Zato je potrebno, da se mu zagotovijo pooblastila zaradi zastopanja države, dokler biva v tujini.

Konvencija o specialnih misijah: premier, minister za zunanje zadeve idr. podobne osebe uživajo (dokler so člani specialnih misij) pooblastila iz te konvencije ter vse olajšave, pooblastila, in imunitete, ki jih priznava MP njihovim osebam. Enako tudi v Konvenciji o predstavljanju držav.

Po poslovniku VS: premieri in ministri za zunanje zadeve ne potrebujejo posebnih pooblastil, ko zastopajo svojo državo na sejah VS.

1. DIPLOMATSKI PREDSTAVNIKI:

Dunajski pravilnik (1815).

Sporazum 5 velesil na kongresu v Aachenu (1818).

Konvencija o diplomatskih odnosih na konferenci na Dunaju (1963) – diplomatsko pravo ureja zelo podrobno. Ima dva fakultativna protokola in 4 resolucije:

- * 1. protokol: razlaga in uporaba konvencije pred medn. sodiščem,
- * 2. protokol: člani misije in člani njihovih družin ne pridobijo državljanstva sprejemne države.

Misija je organ države pošiljateljice, ki ji je na čelu šef misije.

Diplomatski predstavnik je oseba, ki na podlagi pooblastila zastopa državo proti drugi ali drugim državam. Delitev:

- * redni (poslanci v širšem smislu),
- * priložnostni.

Delijo se na več razredov, po katerih se jim določa rang.

Dunajski pravilnik: pozna tri razrede (za vse države so enaki):

- * poslanci
- * poslanci v ožjem smislu

oseb misije lahko država sprejemnica navede, da je persona non grata (nezaželjena), preden pride na njeno ozemlje.

Navadno je šef misije in njegovi sodelavci državljan države pošiljateljice. Del pomožnega osebja pa iz države sprejemnice, ne glede na državljanstvo, država pošiljateljica pa mor zanje dobiti privolitev od države sprejemnice.

Ob nastopu funkcije šef misije preda kreditno pismo (akreditiv) in sicer:

- * poslanik in poslanik v ožjem smislu – vrhovnemu organu zunanjega zastopanja (šefu države)
- * odpravnik poslov – ministru za zunanje zadeve,

Včasih že akreditirani šef misije preda nove akreditive (pri temeljnih spremembah vladavine v eni ali drugi državi). Pri tem pa konkretne okoliščine določajo, ali bo dosedanji šef misije sploh ostal. Enako se novi akreditivi predajo pri napredovanju na višjo stopnjo.

Prenehanje funkcije šefa misije:

- * materialni način
- * formalni način
- * reden način: vlada ga odpokliče in določi naslednika (gre navadno za razloge notranje uprave – upokojitev, bolezen).

S predajo odpoklicnega pisma preneha lastnost in pravni položaj šefa misije, diplomatsko zaščito pa uživa, dokler ne zapusti države (v primernem roku). Odpoklicno pismo preda novi šef misije, hkrati s predajo kreditnega pisma. Misija lahko preneha tudi zaradi diplomatske napetosti (odhod na referat ali odhod na dopust). Nenapadalno reagiranje: zahteva potne listine ali izjava, da je šef misije postal nezaželena oseba in zahteva, da ga država odpokliče.

Priložnostno predstavljanje države: zaradi

- * visokih političnih vprašanj,
- * sklepanja medn. pogodb,
- * vsakdanjih poslov sodelovanja mejnih organov,
- * raznih oblik sodelovanja na področju prometa, zdravstva, socialne zaščite,...

Vrste:

- * potujoči poslaniki (ambasador at large),
- * osebni poslanci šefov držav in premierov (nosijo sporočila za šefa države ali vlade),
- * posebni poslaniki (za svečane in reprezentativne priložnosti),
- * delegacije (pošljejo se na konference in kongrese),
- * zastopniki držav (sodelujejo pri delu organov medn. organizacij, lahko imajo dvojno funkcijo: zastopajo svojo državo in delajo po navodilih svoje vlade,

Tudi same medn. organizacije imajo lahko redne in priložnostne predstavnike pri subjektih (državah, organizacijah). To so mednarodni uslužbenci.

Opazovalci na mednarodnih sestankih:

Ne sodelujejo polnopravno pri delu sestanka, predvsem ne obvezujejo svoje vlade, pošlje se zaradi pridobitve neposrednih obvestil oz. obveščanja svojih stališč drugim vladam izven rednega dela sestanka – s tem pa želi vplivati na delo sestanka.

Predstavniki držav (agenti) pred medn. sodiščem, v arbitražah in drugih organih za mirno reševanje sporov:

Zaradi različnosti teh pojavov, se niso v medn. praksi oblikovala enotna pravila o teh predstavnikih (gre za **ad hoc diplomacijo**). Pomanjkanje predpisov pa bo prenehalo z veljavnostjo konvencije o specialnih misijah.

Specialna misija:

Občasna poslanstva, ki predstavljajo državo. Naloge v sporazumu obeh držav, ki se lahko doseže po diplomatski poti. Lahko so v specialni misiji tudi člani redne misije, ki zadržijo dotedanja pooblastila poleg novih. Navadno je v njej državljan pošiljateljice, s privolitvijo države sprejemnice pa tudi državljan sprejemnice ali tretje države. Sprejemnica ga vsak trenutek lahko označi za nezaželeno osebo brez navajanja razlogov.

DIPLOMATSKI PRIVILEGIJ (eksteritorialnost)

Diplomati in spremstva v času bivanja v tujini so zaščiteni s posebnimi predpisi, ki so se razvili po poti običajev, s prakso in precendensi, pa še vseeno je veliko nesoglasij. Zato – kodifikacija tega dela MP. V novejšem času je veliko kršitev diplomatskih privilegijev. Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih, ob njej pa še vedno velja običajno pravo. Velikokrat se za diplomatski privilegij uporablja izraz eksteritorialnost. Ta ideja izhaja od Gortiusa, v novejšem času pa jo je zagovarjal Genet. Do eksteritorialnosti ne pride zaradi poslanske zgradbe, ampak se kot temeljna ideja pojavlja privilegij države, ki jo poslanec predstavlja (teorija reprezentacije) ter potreba, da se misiji oz. poslancu zagotovi neodvisnost v delovanju, brez katere ne bi mogel opravljati nalog (funkcionalna teorija). Dunajska konvencija združuje oba vidika (obe teoriji).

Diplomatski privilegij niso osebne pravice zaščitenih posameznikov, ampak pravica države, da od druge države zahteva določeno obnašanje napram osebju svojega diplomatskega predstavništva. Zato se predstavnik sam, ne more odreči privilegiju. Lahko pa se mu odreče njegova vlada, tudi proti njegovi volji.

Ameriška konvencija: privilegij velja tudi v tretji državi, preko katere mora iti diplomat, da bi prispel na kraj službovanja. Vendar do te pride le zaradi vljudnosti in spoštovanja. To pravico je sprejela večina držav, nanaša pa se le na nujna potovanja, brez nepotrebnega zadrževanja. Enako velja tudi za spremstvo šefa misije. To ureja tudi Dunajska konvencija.

Dunajska konvencija je določila naslednje privilegije za:

- * diplomatske agente,
- * ostale osebe in družino

Pri tem razlikuje, ali je zaščiten osebja državljan pošiljateljice, sprejemnice ali 3. države. Člani družine dipl. agenta, ki niso državljani sprejemnice uživajo privilegije in izjeme kot diplomatski agenti.

Člani adm. in tehničnega osebja in družine uživajo privilegije in izjeme kot dipl. agent.

Izjeme: privilegijev ni, če so državljani sprejemnice ali če so stalni prebivalci sprejemnice.

Te osebe je treba prijaviti pri ministrstvu za zunanje zadeve države sprejemnice, zato, da se v kdo uživa privilegije. Ta vosi spisec pooblaščenih oseb. O tem tudi Dunajska konvencija.

Notificiral naj bi se (če je to mogoče) tudi prihod in končni odhod. Privilegiji veljajo samo v času bivanja.

Konec: ko oseba zapusti državo sprejemnico ali ko poteče primeren rok, dan za odhod (če oseba ostane še naprej v tej državi). Zaradi vojne v sprejemnici, zaščita ne preneha, vendar pa je sprejemnica dolžna zaščitenim osebam olajšati odhod v čim krajšem času in jim dati na razpolago prevozna sredstva (zanje in za njihovo imetje).

Pravice po Dunajski konvenciji:

Funkcionalna narava diplomatske zaščite:

Se kaže v tem, da je sprejemnica dolžna na svojem ozemlju najti prostor za misijo oz. da pri tem pomaga pošiljateljici.

Nedotakljivost in nepristopnost prostorov:

Organi sprejemnice ne smejo vstopiti v prostore misije brez pristanka šefa misije (zgradba, vrt, park, ...). Hkrati morajo organi narediti vse, da bi preprečili nasilen vstop ali poškodovanje prostorov misije, kršenje miru ali njenega dostojanstva. Ti prostori ne smejo biti predmet preiskave, zaplembe, rubeža, celo dostava sodnih in drugih pozivov se mora vršiti po diplomatski poti. Enako velja za prevozna sredstva (novost po DK). Dolgo so smatrali, da gre v primeru prostorov za realno eksteritorialnost, da ne leži na teritoriju sprejemnice, vendar to ni sprejemljivo. Prostori niso eksteritorialni, imajo le poseben pravni položaj. Pomembno je, da se zgradba že uporablja (če je šele namenjena uporabi, uporablja pa se ne, ne uživa privilegija).

Danes **AZIL** (pravica zatočišča) v diplomatskih prostorih ne pomeni izmaknitve mestnim oblastem. Zločinec, ki se vanjo skriva, se preda mestnim oblastem, brez posebnega postopka izročitve. Tudi zločin, storjen v teh prostorih, spada v pristojnost mestnih sodišč. Azil pa še vedno ostaja kot tak (prvotni) v državah Latinske Amerike.

Havanska konvencija o azilu: prepoved dati azil navadnim zločincem, ti se morajo predati krajevnim oblastem. Dopusten je za politične zločince, vendar mora diplomatski predstavnik poročati o danem azilu in preprečiti beguncu dejavnost proti splošni varnosti v državi.

V Caracasu sta bili sprejeti Konvenciji o teritorialnem azilu in o diplomatskem azilu.

Zaščita arhivov:

Arhivi in spisi misije so nedotakljivi vedno in povsod (tudi v vojni in ob prekinitvi diplomatskih odnosov).

Svoboda kontaktiranja:

Sem sodi možnost gibanja po državi in kontaktiranja z lastno državo ozn. Njenimi organi. To mora sprejemnica dopustiti in varovati. Uradna korespondenca je nedotakljiva.

Osebna nedotakljivost:

Je eno najstarejših pravilo diplomatskega prava, temeljni privilegij iz katerega izhajajo ostali. Osebnost diplomatskega agenta je nedotakljiva, aretacija in priprtje je nedopustno. Enako velja za zasebno stanovanje, spise, dopisovanje, osebne predmete. Velikokrat v novejšem času so ti objekti (zgradbe, življenje, zdravje, prostost teh oseb – tudi talci) tarča napadov, zato je prišlo do Konvencije o preprečevanju dejanj terorizma v obliki KD zoper osebe in s tem

povezanim izsiljevanjem, ki so medn. pomena ter Konvencija o preprečevanju in kaznovanju KD zoper medn. zaščitene osebe, vključno diplomatske agente (1973). O tem tudi Ameriška konvencija o izvzetju od jurisdikcije (imuniteta). Tudi za diplomatsko osebje veljajo zakoni sprejemnice. Če se diplomat ravna v nasprotju z zakonom, lahko sprejemnica od pošiljateljice po diplomatski poti zahteva, naj to osebo opozori ali odpokliče. Dopustna pa je nujna obramba, po prenehanju privilegijev se lahko uporabi redna pravna pot.

Imuniteta: pooblaščen oseba je izvzeta od ukrepanja katerega koli organa sprejemnice: sodnega, upravnega, redarstvenega.

Diplomatski agent je izvzet od:

- * kazenske pristojnosti za vsa dejanja, ne le uradna,
- * stvarnopr. tožbe glede nepremičnin v sprejemnici,
- * dednopravnih predmetov,
- * opravljanja svobodnega poklica ali trgovske dejavnosti,
- * pričanja,
- * rubeža.

Imuniteta ne pomeni izvzetja iz jurisdikcije pošiljateljice!

Prenehanje imunitete:

1. odrek pošiljateljice (ne more se odreči posameznik), je vedno izrecen in je celo lahko proti volji prizadetega,
2. prizadeti se spusti v spor, odrek je mogoč šele, ko je postopek začel,
3. prenehanje funkcije.

Nedotakljivosti in nepristopnost stanovanja:

Privatno stanovanje diplomatskega agenta – ista zaščita kot prostori misije.

Svoboda gibanja:

In potovanja po teritoriju sprejemnice, razen v conah, kjer je dostop prepovedan ali specialno urejen zaradi državne varnosti. V praksi se je ta predpis velikokrat zlorabljal zato, da se je omejilo gibanje diplomatskemu osebju (gibali so se lahko le okrog glavnega mesta ali pa so morali imeti posebne dovolilnice).

Oprostitev od dajatev:

- * davkov sprejemnici
- * taks
- * carin za predmete za osebno porabo

Razen davkov in taks na nepremičnine v privatni lasti, dedičinskih taks in taks na osebne prejeme, ki izhajajo od sprejemnice, davkov na kapital, vložen v sprejemnici, taks za registriranje, sodnih in fiskalnih taks za nepremičnine. Osebne prtljage jim ne smejo pregledovati, razen če obstaja utemeljen sum, da gre za stvari, ki se jih ne sme uvažati (karantena, valuta, droge).

Ceremonialne pravice:

- * izobešanje zastave in grb svoje države na uradne prostore misije in na zgradbo, v kateri stanuje šef misije, ter prevozna sredstva;
- * pozdravni nagovori, naslovi prevzvišenosti idr. – izkazovanje časti predstavniku, vsem enake.

Pravica do zasebnega bogoslužja:
Pripada preteklosti (t.j. postavitev molilnice v poslanski zgradbi).

Dolžnosti diplomatskega osebja oz. misije:

- * nevmesavanje v notranje zadeve sprejemnice,
- * spoštovanje do države, vlade idr. organov sprejemnice,
- * spoštovanje do zakona in običajev sprejemnice,
- * uradne posle opravljati pri ministrstvu za zunanje zadeve ali z njegovim posredovanjem,
- * ne opravljati profesionalne ali trgovske dejavnosti zaradi lastnega zaslужka,
- * ne uporabljati prostorov misije za cilje, ki niso v skladu s funkcijami misije po konvencijah in obćem MP oz. sporazumih med državama.

KONZULI:

So organi države, ki v drugi državi vršijo določene funkcije za svojo državo in zastopajo interese državljanov svoje domovine na svojem konzularnem področju. Razlika od poslanika: konzul ne zastopa svoje vlade proti vladi države, v kateri deluje, nima diplomatskega značaja. Poslanik zastopa državo v vseh smereh. Konzul pa ima določene, pretežno nepolitične funkcije. Včasih se diplomatska in konzularna funkcija spajata, če:

- * v glavnem mestu neke države ni konzulata, tako da njegove funkcije vrši konzularni oddelek diplomatske misije,
- * neka država nima diplomatske misije v drugi državi, zato konzul opravlja tudi posle, ki spadajo v krog funkcij diplomatske misije, vendar nima pravice do diplomatskih privilegijev in imunitetnih izjem.
- * **Dunajska konvencija o konzularnih odnosih (1963)**

To pravo se je razvijalo po poti običajev in dopolnjevalo z dvostranskimi dogovori (vsebinsko teh odnosov). Konvencija močno krepi položaj konzularnih funkcionarjev idr. članov konzulata. Strogo loči konzularne funkcije od diplomatskih funkcij, vendar je položaj konzularnih funkcionarjev močno približala položaju diplomatskega osebja. Predpisi konvencije niso ius cogens, zato jih države s sporazumi lahko spreminjajo (vendar to v glavnem velja le za postranska vprašanja).

Funkcije konzulov:

- * ščiti interese državljanov pošiljateljice in sprejemnice
- * pomoč državljanom svoje države,
- * dejanja izven pravnega sodstva, matičarska idr. upravna dejanja,
- * pomoč ladjam pod zastavo pošiljateljice in letalom,
- * razvoj trgovinskih, kulturnih idr. prijateljskih odnosov med državama.

Te določa Dunajska konvencija, država pa lahko poveri konzulatu vsako drugo funkcijo, ki jo zakoni in predpisi sprejemnice ne nasprotujejo. Te funkcije se lahko predvidijo tudi v sporazumih.

Osnovanje konzulata:

Predpostavka je konzularna sposobnost držav (jih sprejemati in odpošiljati).

To sposobnost imajo lahko le države (za razliko od diplomatske sposobnosti, ki jih imajo lahko tudi drugi medn. subjekti). Država, kjer naj bi bil konzulat, mora za to dati privolitev. Vprašanja, v zvezi s konzuli se navadno urejajo v dogovorih z obojestranskim soglasjem. Obstojijo neodvisno od diplomatskih odnosov!

Vrste konzulov:

- * po poklicu, vstopajo v konzularno službo kot svoj red in izključen poklic, so uslužbenci države, zato mora imeti državljanstvo pošiljateljice,
- * častni konzuli, stalno bivajo v državi in kraju svojega konzularnega sedeža in so pogosto tudi državljani te države, kjer delajo. Opravljajo funkcijo brez neposrednega plačila. Prostori niso nedotakljivi, nedotakljiv je samo arhiv in spisi, konzule je mogoče kazensko preganjati.

Dunajska konvencija pozna ti dve vrsti konzulov med :

- * generalnimi konzuli (ta naziv nosijo konzuli v posebno pomembnih krajih – po poklicu),
- * konzuli,
- * vice konzuli,
- * konzularni agenti.

Rang predstavlja rang šefov konzulatov, ki se nahajajo na istem kraju. Ne vpliva na delovanje konzulov. Prevenstvo med šefi konzulatov v istem kraju: razred, znotraj tega pa datum nastopa. Po razredu šefa konzulata, se imenujejo tudi sami konzulati (gen.konzulat, ...).

Osebj konzulata:

- * konzularni funkcionarji (šef konzulata),
- * konzularni uslužbenci (član konzulata, ki opravlja adm. tehnične zadeve),
- * strežno osebje.

Začetek konzularne funkcije (sporazum):

Šefa konzulata imenuje pošiljateljica (izda mu konzularni patent), odobri pa ga sprejemnica (z eksekvatur – akt, s katerim mu dovoli opravljanje uradne dolžnosti, kasneje pa jo lahko tudi odpove. Šef konzulata dobi od države patentno pismo, ki se po diplomatski poti dostavi vladi sprejemnice. Namesto patentnega pisma se lahko dostavi tudi notifikacija. Sprejemnica izda šefu konzulata pooblastilo (t.i. eksekvatur) s katerim mu dopušča opravljanje funkcij. Lahko pa ga zavrne brez obrazložitve. Navadno konzul ne more začeti opravljati funkcij., dokler ne dobi eksekvatur. Več držav ima lahko enega konzularnega funkcionarja ob soglasju vlade sprejemnice.

Zaščita konzulata in članov konzulata:

Zagotavlja uspešno delovanje konzulata. Veliko predpisov se je razvilo po običajni poti, z dogovori in po Dunajski konvenciji. Gre za osebno nedotakljivost (pripreti ali zapreti ga je mogoče samo zaradi posebno hudega KD, ki ga stori izven uradnega opravljanja dolžnosti in je to ugotovljeno s pravnomočno sodno odločbo. Imuniteta od kazenske in upravne jurisdikcije velja samo za dejanja storjena pri izvajanju uradne dolžnosti.

Konzulat: dolžnost sprejemnice

- * olajšati funkcioniranje konzulata,
- * omogočiti pridobitev prostorov,
- * pomagati pri pridobivanju stanovanj za člane konzulata
- * nedotakljivost prostorov
- * prevoznih sredstev,
- * arhivov,
- * pravica pošiljateljice do ceremoniala,
- * pravica komunikacije s svojo državo in njenimi organi,

- * pravica do spoštovanja, dostojanstva, nedotakljivosti teh oseb.

Dolžnosti pooblaščenih oseb:

- * spoštovanje zakonov in predpisov države sprejemnice,
- * nevmešavanje v notranje zadeve,
- * prostore uporabljati samo za redne cilje in ne za tiste cilje, ki niso v skladu z izvrševanjem konzularne funkcije. Vendar pa se lahko deli zgradbe uporabljajo tudi za druge urade, toda ti prostori morajo biti ločeni od prostorov konzulata in se ne smatrajo za del konzularnih prostorov.

MEDNARODNI USLUŽBENCI

Se pojavijo že pred prvo svetovno vojno, število pa se poveča po drugi svetovni vojni (poveča se tudi število mednarodnih organizacij)

To so uradniki v uradih mednarodnih organizacij, ki opravljajo administrativne funkcije. Pravil običajnega prava o medn. uslužbencih ni, saj so v glavnem nastali z medn. sporazumi. Vsako ustanovo oz. medn. organizacijo se mora izrecno urediti (statutarne odredbe). Medn. uslužbenci imajo v vsaki državi samo tiste pravice in privilegije, na katere je država pristala. Npr. za OZN – Listina OZN. Te odredbe pa so obdelane še v 2 konvencijah:

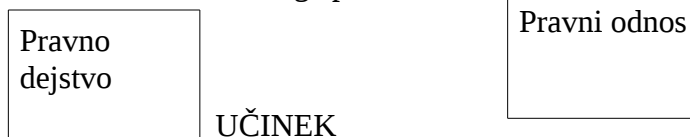
- * konvencija o privilegijih in imunitetah OZN 1946
- * konvencija o privilegijih in imunitetah specializiranih ustanov (1947) – predvideva preprečevanje zlorab, drugače medn. sodišča.

Krog uslužbencev določa Glavni tajnik ZN. Taki uslužbenci uživajo imuniteto za dejanja, ki jih opravljajo po uradni dolžnosti. Oproščeni so davka na prejemke. Ne sme biti omejitve glede naselitve in bivanja tujcev. Ob mednarodni krizi ima pravico vrnitve v domovino.

Generalni sekretar in njegov namestnik + družine imajo iste privilegije kot po MP poslanik. Sodniki medn. sodišča v Haagu in člani arbitražnega sodišča imajo iste privilegije. Privilegij je dan v interesu OZN in ne v interesu posameznika.

PRAVNA DEJSTVA MP

Vplivajo na nastanek, spremembo in prenehanje pravnih odnosov. MP dejstvo je vsako dejstvo, na katerega pravni red navezuje nek učinek.

Vrste dejstev:

- * pravna dejstva naravnega značaja (teritorialne spremembe zaradi delovanja naravnih sil)
- * dejanja ljudi (storitve, opustitve)

= dejanja posameznika in

= dejanja države (posameznik deluje v imenu države – z namenom ali brez njega)

Mednarodni pravni posel je ravnanje enega ali več subjektov MP z namenom povzročitve dopustne pravne posledice, ki jo MP veže na tako ravnanje. Delijo se na:

- * enostranske: za nastop pr. posledice zadošča ravnanje enega subjekta oz. večih subjektov, katerih dejanje je istosmerno (ni nujno da je konvergentno npr. kolektivno priznanje nove države),
- * dvostranske: za nastop pr. posledice je potrebno ravnanje, sestavljeno iz konvergentnih dejanj vsaj dveh subjektov.

PRAVNI POSLI so dejanja, ki izražajo voljo pravnega subjekta z namenom ustanoviti, spremeniti ali ukiniti pravno razmerje.

Ravnanje + namen = nastopi pravna posledica.

Če gre za ravnanje brez namena (pa bi namen moral obstajati) pravna posledica ne nastopi.

Pri vsakem pravnem poslu pa so za veljavnost ravnanja potrebni predpogoji:

- sposobnost:** subjekt oz. stranka MPP je lahko vsaki subjekt MP (samo subjekt MP je lahko stranka MPP, če stranka ni subjekt MP, ne gre za MPP),
- dopustnost:** vsebina mora biti dopustna,
- ravnanje nima napak:** ni pomanjkljivosti glede na motive. Izražena volja mora biti prava, pristanek svoboden (za neveljavnost mora biti zmota bistvena in opravičljiva), Domneva vedno govori v korist veljavnosti MPP – dokler se ne dokaže nasprotno.
- ravnanje ima primerno obliko:** načeloma oblika ni predpisana, razen za posamezne primere. Nastane lahko: neformalno, molče, s konkludentnimi dejanji, ustno (redko),

Neveljavnost, ker se dokaže nasprotnost domneve (Dunajska konvencija).

Zmota je nepoznavanje ali napačna predstava o nekem dejstvu ali stanju. Biti mora bistvena (napaka, ki je odločilno vplivala na ravnanje, do njega ne bi prišlo, če organ ne bi bil v zmoti) in opravičljiva (organ ni poznal pravega stanja stvari, ne more pa se mu očitati, da ni bil dovolj skrben). Merilo skrbnosti je strogo: predpostavlja se, da so predmet MPP skrbno proučile osebe, ki so na visoki stopnji strokovne izobrazbe in razpolagajo s celim državnim aparatom. Obstajati mora tudi vzročna zveza med napako in ravnanjem. Obstajati mora v času sklepanja dogovora.

Prevara (dolus): če je ena od strank zavestno uporabila prevaro – neveljavnost MPP, ker postane pristanek prevarane stranke ničn. Lahko se razveljavi le del dogovora, če se prevara nanaša le na nekatere odredbe dogovora.

Sila :

- * vis absoluta (absolutna, fizična sila),
- * vis compulsiva (moralna sila) – grožnja, pogosta pri medn. pogodbah

Vse mirovne pogodbe, s katerimi se konča sila so v bistvu sklenjene z uporabo sile, zato se ta razlog ne more uporabljati za uveljavljanje ničnosti.

Enostranski pravni posli:

Enostranskih pogodb ni (če je pogodba, sta vedno dve ali več strank). EPP je enostransko ravnanje subjekta MP, ki pripelje do pravne posledice. Včasih zadostuje, da se pravno stanje:

- * ustanovi,

- * spremeni,
- * ukine.

Lahko se pojavijo tudi ravnanja drugih subjektov ampak samo vzporedno. Pojem EPP se pojavi šele v novejšem času. Po RP je samo dvostranski pravni posel lahko spremenil pravno razmerje. Če enostranska ravnanja sama zase nimajo pravnega učinka, ampak šele skupaj z drugimi (predhodnimi ali kasnejšimi ravnanji drugega subjekta), potem ravnanje stranke predstavlja le del sporazuma. Ta ravnanja so:

- * odvisni ali akcesorni enostranski pravni posli (ponudba, sprejem, preklic).

Na drugi strani pa so:

- * samostojni enostranski pravni posli.

Poznamo še:

- * mešane enostranske pravne posle (da pr. učinek nastopi, je potrebno ravnanje + neko stvarno dejanje npr. okupacija).

Enostransko ravnanje je lahko usmerjeno na določen subjekt ali na več subjektov ali na nobenega. Ti subjekti se imenujejo pasivne stranke EPP (npr. priznanje države).

Glavne oblike enostranskih pravnih poslov:

- * **sporočilo, notifikacija** je uradno dajanje na znanje neke zahteve ali pravno relevantnega dejstva, ki se je ali se bo zgodilo. Običajno med rednimi diplomatskimi organi, včasih tudi med drugimi organi. Priti mora do naslovljenca, ni pa nujno, da ta sprejem potrdi ali pokaže, da je obveščen. Tudi molk ima pravne posledice. Posledica: obveščena država se ne more sklicevati, da ji sporočena zahteva ali dejstvo nista poznana. Obvezne notifikacije:
 - * objava vojne in notifikacija nevtralnim državam,
 - * notifikacija vojaške blokade,
 - * registriranje mednarodnih dogovorov,
 - * pridobitev terra nullius z okupacijo.
- * **priznanje** je enostranska izjava, da se neko obstoječe stanje ali zahteva smatra za veljavno (priznanje nove države, vlade, pridobitve področja). Načini:
 - * formalno ravnanje,
 - * konkludentna dejanja,
 - * molk.
- * **protest** je enostransko ravnanje, s katerim se zaradi ohranitve lastne pravice oporeka pravna veljavnost nekega stanja, zahteve ali vedenja. Z njim se oporeka uporaba načela qui tacet conseture videtur (protest prekinja molk). Služi ohranitvi pravic. Npr. trajno nevtralna država protestira proti kršitvi svoje nevtralnosti. Če je protest prepozen, je brez učinka. Vendar pa nikjer ni predpisan rok za pravočasen protest (primer Falklandi).
- * **Odpoved, odrek** je enostransko ravnanje, s katerim se opusti neka pravica (npr. oprostitev plačila reparacij). Odpovedati se je mogoče vsaki pravici, ki so dobljene ali potrebne za opravljanje dolžnosti (npr. diplomatski privilegij). Odpoved je mogoča tudi molče. Učinek odpovedi: opustitev pravice, ne pa prenos na drugega. Pri derelikciji je potrebno poleg odpovedi tudi materialno dejanje opustitve stvari (ne samo izjava).
- * **Obljuba.**

MEDNARODNI DOGOVORI (dvostranski pravni posli)

Mednarodni sporazum, sklenjen med več državami.

MEDNARODNE POGODBE – izjava soglasne volje vsaj dveh strank, subjektov MP, ki je dana z namenom, da nastanejo posledice, ki jih predvideva MP. V imenu držav nastopajo organi (kot pri EPP), ki so upravičeni za njihovo zunanje zastopanje..

Pravni pomen:

Nazivi so lahko različni: pogodba, sporazum, aranžma, pakt, ustanovna listina, konvencija, izraz za medn. pogodbe, ki se pripravljajo v okviru medn. organizacij, zlasti OZN, gre za neke vrste kodifikacijo.

Kompromis je pogodba, s katero se stranke v sporu dogovore za arbitražno reševanje sporov.

Konkordat je pogodba, ki jo sklepa Sveti sedež.

Vrste:

1. **dvostranske oz. bilateralne** (pogodba med dvema subjektoma MP),
2. **večstranske** (krog pogodbenih strank je omejen npr. mirovna pogodba med poraženko in zmagovalkami),
3. **mногоstranske ali multilateralne** (so splošne in kolektivne, so odprte in k njim lahko pristopijo tudi druge države).

Gentlemen's agreement je sporazum, sklenjen po katerem koli državnem organu, ki ni obvezen po MP, vendar ga sklenitelji nameravajo izpolniti in ga tudi izpolnijo.

Modus vivendi – tudi to ni medn. pogodba, je dogovor pragmatične narave o ravnanju v določeni situaciji, ki pa lahko pomeni začetek, odprtje procesa, v katerem se lahko kasneje sklene medn. pogodba.

Kodifikacija MP o pogodbah

Običajno pravo je utrla pot kasnejši kodifikaciji pogodbenega prava.

V okviru ameriških držav = Havanska konvencija (1928).

Pravila za razlago sprejeta v Granadi (1956)

OZN: Konvencija o pravu mednarodnih pogodb ali **Dunajska konvencija** 1969: zajema le pogodbe med državami v pisni obliki!. Odprto ostane vprašanje o pogodbah med drugimi subjekti in med državami, v nepisni obliki. To pomanjkljivost odpravlja nova diplomatska konferenca, ki je s pomočjo dela komisije za MP v OZN, zopet na Dunaju sprejela Dunajsko konvencijo o pogodbah med državami in medn. organizacijami in o pogodbah med medn. organizacijami med seboj (1986) – ta konvencija pokriva vse spekter različnih medn. pogodb med vsemi subjekti MP.

NASTANEK MEDN. POGODBE:

Ni določena nobena posebna oblika. Ustne medn. pogodbe so redke, čeprav tudi one obvezujejo, vendar problem dokazovanja. Dva tipa postopka za sklenitev medn.pogodbe:

- * **sestavljani postopek** ima 3 faze (pogajanja, podpis, notifikacija) ter izmenjava ali deponiranje ratifikacij (o začetku veljave). Ta postopek se uporablja za pogodbe v ožjem smislu. Pri pogajanju sodelujejo najvišji organi zunanjega zastopanja.
- * **Enostavnejši postopek** – sporazum se doseže neposredno z izmenjavo izjav brez ratifikacije. V praksi je zelo redek.

Pogajanja:

Vodi jih šef države, šef vlade, zunanji minister, redni diplomatski predstavniki ali akreditirani predstavniki pri medn. organizacijah. Če oseba ni že po MO pooblaščen po položaju, se mora na diplomatski konferenci predstaviti z diplomatskim pooblastilom (izdajo jih zunanja ministrstva).

Če oseba, ki se ne more smatrati za pooblaščenega predstavnika države, izvrši neko dejanje v zvezi s sklepanjem pogodb, to dejanje nima učinka, država pa lahko to dejanje naknadno prizna. Prekoračitev pooblastila pomeni ničnost pogodbe (za ratifikacijo pristojen organ pa jo lahko prav tako ratificira).

Podpisovanje:

Ima več podfaz - stilizacijo in parafiranje. Stilizacija je priprava besedila o poglavitnih določbah (punktacija), ki sledi fazi, ko so se pogajalci zedinili o predmetu pogodbe. Parafiranje pa pride na vrsto, ko je tekst popolnoma stiliziran, a še nepodpisan, ga vodja delegacije na vsaki strani parafira, to pomeni da besedilo potrjuje po delih.

Jezik:

Včasih je bil jezik MP pogodb latinščina, danes vlada popolna avtonomija strank. Diplomatski jezik ne pomeni, da se mora nek jezik uporabljati v diplomatskih stikih in pogodbah (npr. francoščina). Danes se pogodbe sklepajo navadno v jezikih obeh strank oz. večih strank. Pogosto se stranke dogovorijo o poenostavitvi in izberejo jezik ene od pogodbenih strank ali čisto nek tretji jezik.

SESTAVA MEDNARODNE POGODBE:

1. Preambula (uvod):

- * vsebina – katere so pogodbene stranke in kdo je pooblaščen,
- * namen (motivi in želje strank),
- * cilji,
- * kontekst problematike.

Dolgo se je štelo, da uvod ni obvezen, da vsebuje splošne določbe, da je le okvir. Dunajska konvencija je naredila premik, ko je določila, da je tudi preambula v povezavi z drugimi določbami in je obvezna.

1. Tekst :

Sprejem teksta v pisni obliki – imamo dve glavni obliki pisnih pogodb:

- * enoten instrument, ki ga podpišeta obe stranki,
- * izmenjava not, kjer stranka podpiše pismo, ki ga pošlje (gre za dva ali več povezanih instrumentov).

Obe obliki sta navedeni tudi v Dunajski konvenciji.

58. čl. zakona o zunanjih zadevah (definicija medn. pogodbe) po katerem RS lahko sklene tak dogovor z eno ali več državami ali medn. organizacijami in zanjo velja MP. Gre dlje kot DK – upošteva tudi medn. organizacije.

Glavnemu besedilu se pogosto dodajajo priloge, dodatni protokoli itd, vendar vsi ti teksti predstavljajo celoto, razen če je določeno drugače.

Na diplomatskih konferencah se o tekstu glasuje pred podpisovanjem, ki predstavlja soglasnost. Vsaka konferenca določa večino, navadno je to 2/3. Podfaze: avtentifikacija (predstavniki držav pogodbenic ugotovijo in izpričajo, da je tekst verodostojen in dokončen) s podpisom ali podpisom ad referendum ali s parafiranjem finalnega, končnega akta.

1. **Zaključek:**

Vsebuje datum, podpis in začetek veljave.

Podpisovanje besedila ali drug način avtentifikacije še ne zadostuje, da postane država vezana s pogodbo. Način dajanja pristanka države, da bo vezana s pogodbo:

- * *podpis obvezuje državo*, ko pogodba sama določa, da že sam podpis obvezuje,
- * *podpis obvezuje državo*, ko se kako drugače ugotovi, da so se države, ki so sodelovale na pogajanjih, sporazumele, da bo s podpisom postala obvezna,
- * *podpis obvezuje državo*, ko se namen države, da bo zavezana s podpisom, vidi iz pooblastila njenega predstavnika ali se to izrazi v toku pogajanj.
- * *Podpis ad referendum* obvezuje, ko se ugotovi, da so se države pogodbenice o tem sporazumele,
- * ali ko ga država naknadno potrdi.

Ratifikacija je enostranska izjava ene pogodbenice, usmerjena proti drugi pogodbenici, da vsebino že podpisane pogodbe sprejema kot obvezno. Šele ko obe oz. vse stranke dajo ratifikacijo, je pogodba obvezna. Ratifikacijska izjava mora priti do stranke, ki ji je namenjena. To se doseže z izmenjavo listin o ratifikaciji (o tem se sestavi zapisnik). Pri večstranskih pogodbah se določi kraj, kjer se položijo ustrezne listine (država ali medn. organizacija). Depozitar o tem obvešča pogodbenice.

Sprejem in odobritev sta novejša načina (nova instituta Dunajske konvencije), ki poenostavljata postopek obvezovanja.

Z ratifikacijo (analogno tudi sprejem in odobritev) se država zaveže, če:

- * pogodba predvideva ratifikacijo,
- * na drug način ugotovi, da so se pogodbenice sporazumele o ratifikaciji,
- * je predstavnik države podpisal pogodbo s pridržkom ratifikacije,
- * to izhaja iz pooblastila predstavnika ali je bil pridržek ratifikacije izražen v toku pogajanj.

Pristop (akcesija) – država da svoj pristanek na to, da bo vezana na neko pogodbo, ki je že podpisana (ali že velja), država je lahko sodelovala pri sestavljanju besedila ali sploh ni sodelovala. Pristop se prakticira pri t.i. odprtih pogodbah (večstranskih in kolektivnih).

Vsi načini pristankov so pismeni in morajo prispeti do druge stranke.

Rezerve:

Države pogosto sprejemajo pogodbo z omejitvijo ali pridržkom, rezervo. To je izjava države, da od svojega pristanka izvzema nekatere določbe pogodbe ali neki določbi daje posebno razlago. Je enostranska izjav o nestrinjanju z določili medn.pogodbe oz. o drugačni interpretaciji nekega dela pogodbe.

V MP velja pravilo: za rezervo je potreben pristanek. Pogodbene stranke že vnaprej določijo, na katere dele medn. pogodbe je mogoče dati rezervo. Obstajajo pa tudi pogodbe, na katere dele NI mogoče dati rezerve (uporaba cele pogodbe je bistvena)!

Nekateri se zavzemajo za načelo celovitosti (pridrži sploh niso mogoči), drugi za načelo integralnosti (konvencija naj bo sprejeta, čeprav z omejitvami, ki morajo imeti svoje meje – različne so za bistvene in ostale določbe). Komisija za MP se je zavzela za zadnje načelo. Ker gre za formalni enostranski akt, se mor izjava o rezervi dati pisno. O tem se obvesti ostale pogodbene stranke (navadno pri depozitarju).

Rezerva je dopustna v različnih fazah postopka (podpis, ratifikacija, pristop,...). Druga država mora na to odgovoriti – dati pristanek (tacitus consensus tudi molk pomeni pristanek).

Lahko pa mnogostranske pogodbe, ki upoštevajo teritorialno sestavo pogodbenice ali njeno notranjo ustavno ureditev, določijo, da pogodbenica veljavo pogodbe prostorsko omeji ali da prevzame obveznosti pod posebnimi pogoji. Sem spada **federalna klavzula**: ki olajša sprejem pogodb s strani federativnih držav. Upošteva, da osrednji organ, ki odloča o podpisu pogodbe, nima moči, da jo uveljavi v pravni ureditvi posameznih federalnih enot, saj je to v pristojnosti teh enot. Zato ima podpisnica tukaj samo dolžnost prizadevanja, da pristojni organi federalnih enot ukrepajo v smeri izpolnitve obveznosti iz pogodbe. Federalna enota jo mora naknadno potrditi, da ta pogodba velja na njenem ozemlju. YU je ni imela.

Pogodbenice pa lahko prostorsko omejijo veljavo pogodbe (carinske enklave in esklave). To predvsem uporabljajo države, ki imajo kolonije in ima kolonija poseben pravni režim in samoupravo. **Kolonialna klavzula** daje pogodbenici s kolonijo in ostalim pogodbenicam možnost, da upoštevajo posebne razmere v kolonijah (pogodba se uporablja v kolonijah ali pa se samo v kolonijah ne uporablja). Tudi tukaj pogodbenica lahko samo ukrepa v smeri razširitve na kolonije.

Klavzula največjih ugodnosti – če pogodba velja med dvema državama in ima to klavzulo, pomeni, da ti dve državi na ozemlju ene in druge države uživata največje ugodnosti po pogodbi, ki sta jo sklenili (največje ugodnosti se merijo po neki pogodbi).

Registriranje pogodbe: 121. čl. UL nalaga vsem državam članicam, da pri generalnem sekretarju OZN registrirajo vse sklenjene pogodbe in vse nadaljne spremembe le-teh.

Tajništvo ZN pa te registracije objavi v posebni zbirki.

Sankcija neregistriranja: pred organi ZN se nobena država članica ne more sklicevati na neregistrirano pogodbo. Neregistrirana pogodba pa pred drugimi sicer velja.

Začetek veljave:

- * čim stranke pristanejo, da so z njo vezane,
- * o tem posebne določbe (večina),
- * lahko se dogovori začasna veljava ali retroaktivnost.

Slovenski zakon temelji na TU (o sklepanju in izvrševanju medn. pogodb).

Zakon o zunanjih zadevah ima 6 členov o sklepanju mednarodnih pogodb:

- * postopek za začetek pogajanj in sklenitev medn. pogodbe začne zunanje ministrstvo ali drug državni organ (ki mora dobiti mnenje zunanjega ministrstva).
- * Postopek se začne s pobudo (inicijativo), ki mor vsebovati:

= razloge za sklenitev medn. pogodbe,
= bistvene elemente pogodbe,
= predlog za sestavo delegacije in predračun stroškov,
= oceno, kateri organ bo ratificiral in ali sklenitev medn. pogodbe zahteva izdajo novih oz. spremembo obstoječih predpisov.

O pobudi odloča vlada RS, potrdi pa jo komisija za medn. odnose DZ RS.

Pogajanja – osnova je lahko osnutek (država, ki predloži osnutek ima prednost pri pogajanjih) ali bilateralna pogajanja (včasih osnutek predložita obe državi). Pooblastilo za pogajanja izda zunanji minister. Nato se iščejo skupne točke.

Ratifikacija: medn. pogodbo ratificira parlament RS, protokole, programe pa vlada RS.
Veljavnost: na celem področju, če pogodba ne določa drugače.

Učinkovanje mednarodnih pogodb:

Le med pogodbenimi strankami, kajti le med temi na podlagi pogodbe nastajajo pravice in obveznosti. Za tretje države nastanejo pravice in obveznosti iz nje praviloma le, če pristopijo k mednarodni pogodbi. Posebne določbe MP:

- * za obveznosti je potreben pristanek tretje države,
- * za pravice zadošča samo ravnanje.

Delovanje mednarodnih pogodb:

Najpomembnejše načelo (običajnopravno) je PACTA SUNT SERVANDA! – vsaka veljavna pogodba obvezuje pogodbenice in one jo morajo izpolnjevati v dobri veri. Spoštovanje pogodbenih obveznosti izhaja tudi iz Listine ZN. Pogodba lahko ima učinek še preden začne veljati. Določbe o začetku veljave so za pogodbenice zakon. Če je pogodba že podpisana a še ne velja, pogodbenica ne sme preprečevati začetka veljavnosti. Ne sme storiti nekaj, kar bi onemogočalo izpolnjevanje medn. pogodb. Gre za načelo bona fides.

Zavrnitev izpolnitve medn. obveznosti je mednarodna odgovornost, t.j. medn. delikt in nastane:

- * dolžnost dati zadoščenje,
- * nadomestiti škodo.

Stranke se lahko že v pogodbi dogovorijo, da bo spore o izvrševanju pogodbe reševala arbitražna ali drug forum za mirno reševanje sporov. Zaradi neizpolnitve se pogodbenica ne sme sklicevati na svojo ustavo oz. notranje predpise ali na ovire, ki izhajajo iz njene notranje ureditve.

Razlaga mednarodnih pogodb:

Če se pogodbe strank razhajajo glede vsebine, je potrebna razlaga. Tri teorije oz. doktrine:

1. tekstualna oz. gramatikalna metoda – naslanja se samo na besedilo pogodb. Izhaja iz običajnega pomena besed in stavkov.
2. teleološka metoda – naslanja se na namen ali cilj pogodbe oz. posamezne določbe.
3. sintetična metoda povezuje prva dva pristopa.

Prenehanje veljavnosti mednarodne pogodbe:

Načina prenehanja:

- * vzroki občega prava,
- * vzroki, predvideni s pogodbo (vendar samo na podlagi Dunajske konvencije)

Vzroki, ki nastopajo po občem pravu:

- * ponovni sporazum,
- * kršitev pogodbe,
- * naknadna nemožnost izpolnitve,
- * rebus sic stantibus,
- * novi ius cogens,
- * vojna,
- * prenehanje ene pogodbenice,
- * odrek,
- * zastaranje.

Ponovni sporazum istih pogodbenih strank lahko pogodbo spremeni ali ukine. Tudi ena stranka se lahko umakne iz večstranske pogodbe, če na to pristanejo ostale pogodbenice. Ustava UNESCO – potrebna je 2/3 večina. V ameriškem pravu je s Havansko konvencijo prepovedano enostransko odstopanje od pogodbe. Stari sporazum se spremeni, nadomesti ali ukine z novim sporazumom. Oblika ni predpisana. Ukinitve ni treba izrecno omeniti, saj s domneva, če nanjo kažeta vsebina in namen novega sporazuma. Vendar pa stranke v novem sporazumu največkrat izrecno določijo. Temu služi derogacijska anulacijska klavzula., ki se pogosto nahaja v kolektivnih pogodbah. Pri mnogostranskih pogodbah pa je težko zbrati pristanke za spremembo ali ukinitvev pogodbe, zato se pogodbe urejajo s t.i. revizijski postopek (to ni vzrok po občem pravu, ker je predviden s pogodbo).

Kršitev pogodbe (bistvena – po DK) gre za neizpolnitev pogodbenih obveznosti, ali za drugo kršitev pogodb. Stranki, ki ne krši, daje pravico, da se na kršitev sklicuje kot razlog za prenehanje pogodbe ali za ustavitev njene uporabe (deloma ali v celoti). Prizadeta stranka lahko izbira med zahtevo za izpolnitev pogodbenih obveznosti ali odstopom od pogodbe. Pri mnogostranskih pogodbah, če ena stranka krši, lahko ostale stranke z enoglasnim sporazumom določijo prenehanje veljavnosti pogodbe (deloma ali v celoti). Vsaka pogodbenica pa lahko iz pogodbe izstopi, če kršitev pogodbe temeljito spremeni položaj vsake stranke pri izvrševanju.

Naknadna nemožnost izpolnitve – fizična je uničenje predmeta ki je nujno potreben za izpolnitev, pravna je vojna. Nanjo se lahko sklicuje vsaka stranka, če do nje pride. Če je nezmožnost začasna povzroči suspenzijo pogodbe. Stranka se na nezmožnost ne more sklicevati.

Klavzula Rebus sic stantibus ima posebno vlogo (kot način prenehanja medn. pogodb) v MP. Je zelo sporna, v praksi se nanjo veliko krat sklicujejo, njena upravičenost pa se izpodbija. Zagovorniki trdijo, da bistvene spremembe okoliščin, ki so obstajale v času sklepanja pogodbe, razvezujejo pogodbo če:

- * ni določila o trajanju,
- * če ni mogoče domnevati, da so stranke pogodbo sklenile na podlagi teh okoliščin.

Večina avtorjev to klavzulo sprejema (čeprav nekateri trdijo, da bi lahko zrušila temelje MP), ker subjekti v MP trajajo neomejeno dolgo. Nauki:

- * ta klavzula je v vsaki pogodbi. Pogodba je sestavljena pod nekimi predpostavkami in okoliščinami, zaradi katerih je urejen odnos med strankama. Jasno je, da sprememba teh okoliščin vodi do prenehanja veljavnosti pogodbe – po molče izraženi volji strank.
- * Izvaja klavzulo iz pravice države do samoohranitve, pogodba neha veljati, če so njena določila na škodo samoohranitve države. To pojmovanje izenačuje klavzulo z naknadno nezmožnostjo izpolnitve.
- * Razmere so se spremenile, stranke pa tega niso predvidele in se iz narave pogodbe lahko sklepa, da se ne bi vezale, če bi to spremembo upoštevale. Pomembno je ali bi se stranke zanjo odločile, če bi imele pred očmi spremembo, ki je kasneje nastopila. Dunajska konvencija zahteva, da se klavzula lahko uporabi v primeru:
 - * nepredvidljivosti,
 - * temeljita sprememba okoliščin,
 - * te okoliščine so pomenile temelj za pristanek strank.

Na bistveno spremembo se ni mogoče sklicevati:

- a) če pogodba določa meje,
- b) če se na spremembo sklicuje stranka, ki je kršila pogodbo.

Novi ius cogens – veljavna pogodba, ki nasprotuje neki novo nastali imperativni normi neha veljati. *Ius cogens* je obvezen za stranke in ga ni mogoče preprečiti z nasprotnimi sporazumi strank.

Vojna – tega razloga DK ne omenja, saj njene odredbe ne posegajo v vprašanja, ki bi se lahko pojavila zaradi izbruha sovražnosti. Razlog vojne se upošteva predvsem pri pogodbah s predpisi vojnega prava (včasih za vse, češ da so urejena vprašanja postala brezpredmetna). Danes ni načelnega razloga za trditev, da vojna ukinja pogodbe. Praksa pravi:

- * veljajo pogodbe, ki urejajo odnose za čas vojne,
- * ne veljajo pogodbe, ki so nasprotne dejstvu izbruha vojne (sporazum o prijateljstvu),
- * ostale ostanejo v veljavi, le njihova praksa je ukinjena.

Prenehanje ene od pogodbenih strank – je sam po sebi razumljiv razlog.

Država se z enostransko izjavo lahko odreče pravici, ki ji je dana s pogodbo.

Zastaranje – je mogoče, če vse stranke zanemarjajo pogodbe.

Vzroki, ki so predvideni v pogodbi:

- * potek časa,
- * resolutivni pogoj,
- * enostranska odpoved,
- * sklep tretjega.

Potek časa je pogost pri pogodbah o trgovskem in blagovnem prometu. Pogodba je sklenjena za določen čas, in ko ta čas poteče, pogodba ne veže več.

Resolutivni pogoj – nastop dogodka, ki je v pogodbi predviden, pogodbo ukine.

Enostranska odpoved - ta pravica je v pogodbi navadno pogojevana z nekim dejstvom. Lahko tudi določa, da jo določen čas ni mogoče odpovedati, ali da se lahko odpove le v določenih rokih. Vedno je določen tudi odpovedni rok (3, 6 ali več mesecev vnaprej).

Sklep tretjega – nekega političnega ali pravosodnega organa.

Postopek razveljavitve mednarodne pogodbe po DK:

- * stranka, ki ne želi razveljavitev, mora to sporočiti drugim pogodbenim strankam,
- * rok: 3 mesece za ugovor druge stranke,
- * če je dan ugovor, mirno reševanje sporov,
- * če v 12mesecih ni rešitve – pravni postopek po prilogi DK.

Ponovna vzpostavitev medn. pogodbe – načini:

- * prorogacija – podaljšanje medn. pogodbe pred iztekom roka, za katerega je bila sklenjena,
- * obnovitev (prenovitev) podpis, sklenitev nove medn. pogodbe, ki zamenja dotedanjo,
- * ponovna vzpostavitev – primer sporazuma pri pogodbi, ki je že prenehala veljati.

MEDNARODNI DELIKT

Je protipravna kršitev neke mednarodne obveznosti, ki povzroči medn. odgovornost. Pri tem nastane škoda drugemu subjektu – stori ga držav proti državi, en subjekt proti drugemu. Če je povzročena škoda posamezniku, lahko uporabi sredstva notranjega prava države, od katere je škodo utrpel.

Mednarodni delikt ni delikt v smislu KP, ampak bolj ustreza civilnopravnemu deliktu (zaradi zadoščenja, ki ga oškodovanec lahko zahteva). Kljub vsemu pa je samostojen pravni pojem, ker se popolnoma ne naslanja na nobenega. Delikt ni storjen napram skupnosti, ampak zoper oškodovanca – posamezni državi. Zadostuje moralna škoda (žalitev spremlja vsako kršitev medn. pogodbe). So pa take dobrine in vrednote, katerih kršitev proti eni članici medn. skupnosti zadeva interese vsake članice medn. skupnosti, v tolikšnem obsegu, da jim daje pravico ukrepati proti kršitelju. Sama medn. skupnost še ni tako organizirana, da bi pravilno reagirala, so pa oblikovane posebne organizacije z namenom zaščite najvišjih interesov OZN.

Mednarodni delikt je opustitev ali storitev v zvezi z lastnostjo države: je nosilec suverenosti. Če država stori delikt v zvezi s trgovino ali drugo zasebno dejavnostjo, to ni MD, čeprav gre za kršitev prava (vendar ni MP).

Bistveni elementi medn. delikta:

- * poškodovalec – subjekt MP,
- * oškodovanec – subjekt MP
- * kršena je medn. obveznost, ki temelji na nekem predpisu MP (običajnopravnem ali pogodbenem ali drugem viru MP),
- * obstoj škode (povzročene direktno ali indirektno).

Mednarodni subjekt je dolžan svoje notranje pravo uskladiti s svojimi medn. obveznostmi oz. če ti že obstojijo, jih je dolžan spremeniti. Če se izda nek predpis, ki nasprotuje medn. obveznosti, nastane vprašanje, kdaj je prišlo do MD: ob sprejemu ali uporabi takega predpisa.

Država enako odgovarja za storitve in za opustitve. Če je država sestavljena ali odvisna, država odgovarja za dele enot, za katere nastopa v medn. odnosih (zvezna država za enote).

Država načeloma za dejanja zasebnikov ne odgovarja. Vendar lahko pride do odgovornosti države, če je bilo dejanje mogoče storiti zaradi pomanjkanja v pravnem redu in nepazljivosti državnih organov, če po škodljivem dejanju ni storila vse za pregon in kaznovanje storilcev. Zahteva se medn. standard pozornosti in skrbnosti (ni dovolj le, da je skrbna, kot v lastnih zadevah).

Temelj odgovornosti:

1. Teorija krivde (že Grotius: za odgovornost je potrebna krivda). Potrebno je stanje zavesti in volja. Potrebna je tudi vzročna zveza med duševnim stanjem in protipravnim dejanjem države. To je težko pri posameznikih, kaj šele pri kolektivnih organih. Drug problem: kako naj se državi pripiše dejanje, ki ga organ stori zunaj kroga svoje pristojnosti, ker tedaj prav zaprav preneha biti organ pristojnosti.
2. Teorija rizika – država odgovarja za učinek. V glavnem velja:
 - * aktivna protipravna dejanja (storitev) gre za odgovornost za učinek!
 - * Pasivna protipravna ravnanja (opustitev) krivdna odgovornost, pri čemer je merilo za odgovornost državnega organa skrbnost (oz. malomarnost – diligenca).

Odgovornost nastane tudi v primeru zlorabe pravic (nekdo izvrši pravio nasprotno njenemu namenu ali samo zato, da škoduje drugim).

Nujna in pravična obramba je sicer prepovedano dejanje a ni protipravno, zato ni MD in ne povzroči odgovornosti storilca. Nujna obramba je dejanje proti protipravnemu napadu (silobran). Bolj problematična je skrajna sila, kjer gre za odvrnitev nekega neizbežnega zla s protipravnim dejanjem. Zato prihaja do prizadevanj, da sploh ne bi bila več razlog za izključitev protipravnosti oz. bi se njena uporaba omejila na skrajne primere. Sklicevanje na skrajno silo nikakor ni mogoče v vojnem pravu oz. če MP dopušča represalije. Če se silobran ali skrajna sila prekorači pride do odgovornosti zaradi protipravnosti.

Posledice:

- * dolžnost poškodovalca dati oškodovancu zadoščenje – ta ustreza velikosti škode
- * lahko je moralno ali materialno (vzpostavitev prejšnjega stanja in odškodnina).

Pokrilo naj bi vse posledice nedopustnega dejanja. O tem se stranke sporazumejo, drugače pa o tem odloča objektivni forum ali medn. sodišče.

Zadoščenje:

Kršitev izzove občutek, da je kršena pravičnost. Dokler ni materialne škode, je kršitev moralne narave. Zaradi zadoščenja se da satisfakcija: opravičilo, obžalovanje, pošiljanje ad hoc poslanikov, kaznovanje krivcev, postavitve spomenika, lahko tudi denarni znesek (vendar, če se s tem ne pokriva materialna škoda).

Restitucija:

Prejšnje stanje je potrebno vzpostaviti vedno, kadar je to mogoče. Vzpostavi se stanje, ki bi verjetno bilo, če ne bi bilo dejanje storjeno (tudi v mirovni pogodbi iz 1947).

Nadomestna škoda je lahko:

- * samostojno (kadar restitucija ni možna),
- * akcesorno (restitucija ne pokrije vse nastale škode).

Predpostavka je nadomestitev škode: da se lahko škoda izrazi v denarju ali v neki dobrini. Izjema: izgubljeni dobiček, če je posledica storjenega dejanja. *Damnum emergens – lucrum cessans*. Možne so tudi obresti. Pri določanju višine nadomestila se upošteva še:

- * ali tudi oškodovanec nosi del krivde za to škodo (deljena krivda)
- * ali je oškodovancu poleg škode nastala tudi korist (*compensatio lucri cum damno*).

DRUGI DEL

MEDNARODNE ORGANIZACIJE

So subjekti MP, če izpolnjujejo pogoje:

1. organizacije, ki jih ustanovijo države,
2. ustanovi se z medn. pogodbo, ki določa funkcije, obseg pravne sposobnosti medn. org. (npr. Interpol je ustanovila nevladna organizacija – policija).

KLASIFIKACIJA:

1. **po širini članstva**
 - * univerzalne (namenjene članstvu vsega sveta),
 - * regionalne MO,
 - * organizacije posebno zainteresiranih držav (poseben interes, ki ni nujno regionalen).
1. **po stopnji odprtosti** (povezane z načinom vstopanja v MO)
 - * odprte za vse brez procedure (države se samo prijavijo v članstvo)
 - * postopek za sprejem v MO (med manj stroge sodi WHO)
1. **po trajnosti organizacij**
 - * instrument trajnega sodelovanja (kot take so praktično ustanovljene vse)
 - * MOčasne narave (da se opravi neka naloga – npr. UNRA humanitarna pomoč po II.sv)

1. po delovnem področju

- * vojne zveze (NATO)
- * za politično sodelovanje (OZN, SE)
- * za ekonomsko sodelovanje (svetovna banka)

1. po pristojnostih, ki jih ima

- * posvetovalna funkcija (države se posvetujejo in po tej poti pridejo do uskladitve, MO pa v glavnem dajejo priporočila),
- * operativne organizacije (področje delovanja je vnaprej ozko opredeljeno),
- * naddržavne (ima pristojnost sprejemanja obveznih sklepov in sicer na področjih, ki so tradicionalne notranje zadeve – ES: akti imajo tudi učinek (direkten) na notranje pravne rede držav članic – uskladitev)!

OZN

Ni prva taka organizacija te vrste. Ideja o neki splošni MO, ki bi zagotavljala mir in varnost (z vojnimi intervencijami in bi ohranjale legitimnost vladajočih alians – preprečevanje revolucij in narodnih bojov) se pojavi že v **Sveti aliansi** (1815).

Društvo narodov (liga narodov):

Leta 1919 je ustanovljeno Društvo narodov z Versajsko mirovno pogodbo, ki je končala prvo svetovno vojno. Obstajale so težnje po sistemu kolektivne varnosti, ki bo preprečil ponovno vojno. Idejni tvorec: Wilson, vendar ZDA niso vstopile v DN. Ker je Versajska mirovna pogodba imela pomanjkljivosti (visoke reparacije, naložene Nemčiji, ki so jo izčrpavale in demilizarizacija Porenja), je prišlo do ekonomske in politične nestabilnosti, kar je vplivalo tudi na nestavilnost DN. Organi Lige narodov:

- * skupščina delegatov vseh držav,
- * svet samo nekaterih držav (izvršni organ Skupščine, ki je na podlagi soglasij vseh članov sklepal, zato je bilo težko sprejeti meritorni sklep),
- * stalno meddržavno sodišče.

Soglasje: so vsi za; konsenz – nihče nima tako močnih ugovorov, da bi zahteval glasovanje o predlogu. V času Lige narodov so se afirmirali nekateri principi:

- * princip mirnega reševanja sporov (Spl. akt o mirnem reševanju sporov 1928)
- * princip varstva manjšin (zelo razvit),
- * sistem mandatov, ki je omogočal mirno dekolonizacijo.

Liga narodov obstaja do leta 1946, ko s posebno pogodbo nasledstvo prevzame OZN. To je posledica ideje po še bolj čvrsti in trajni organizaciji. Prvotni namen: zavezniška koalicija.

Ideja je prvič izražena v Atlantski listini 1941 (Churchill – Roosevelt), ki zasledujeta:

- * teritorialne in podobne koristi,
- * se zavezujeta, da bosta spoštovali pravico vseh narodov, da sami izberejo obliko vldavine. Kasneje Churchill dobi vprašanje, če se to nanaša tudi na kolonije, odgovoril je, da tu ni govora o kolonijah ampak o državah pod nacistično okupacijo). Vendar ta ideja po drugi svet. vojni služi procesu dekolonizacije.

Atlantska listina je temeljni vojni program GB in ZDA oz. politični program dveh držav (ena je bila v vojni, druga pa ne). Deklaracija je odprta in že leta 1942 jo podpiše tudi YU (prva od 26.). YU je bila med ustanoviteljicami OZN. Leta 1944 je bila v ZDA (Dumbarton Oaks) sklicana konferenca za pripravo UL OZN. Večina te listine je bila res izdelana.

1/2-1945 na Jaltski konferenci sprejmejo odločitve o načinu sprejemanja odločitev – VS OZN (soglasje petih stalnih članov).

Izjema od 7/2 člena predstavlja 7. poglavje – izjema od nevmešavanja v notranje zadeve: VS lahko ukrepa v primeru ogrožanja medn. miru.

Listina OZN začne veljati 24/10-1945 in ta dan je tudi dan OZN (sklep GS ZN). Med ustanoviteljicami je bila tudi YU.

PRAVO OZN

So vsi predpisi, ki se nanašajo na ustroj in delovnje OZN in njenih organov, na pravne odnose z drugimi subjekti MP in na položaj same OZN, njenih organov in uslužbencev:

- * **Listina ZN** vsebuje temeljne določbe, tej je dodan statut medn. sodišča (kot njen sestavni del). Meddržavno sodišče v Haagu ni samostojna MO, ampak je organizacija ZN.
- * **Pogodbe**, ki jih sklepa OZN z državami ali pa tiste, ki so sklenjene med njenimi člani v zvezi z OZN (npr. Konvencija o privilegijih in imunitetah OZN 1946).
- * Sklepi (resolucije) posameznih organov OZN, predvsem GS, so pogosto dopolnili, celo spremenili pravo OZN, k razvoju prava OZN pa ti organi prispevajo tudi s svojo prakso.
- * **Poslovniki organov** – z njimi so podrobno urejena pravila delovanja organov. V sami OZN se počasi oblikuje partikularno pravo OZN.

Listina OZN:

1. pomembno določilo je 103. čl. (v praksi zagotavlja skladnost z UL), če obstaja kolizija – navzkrižje med obveznostmi države po UL in obveznostmi iz neke druge pogodbe države potem prevladajo norme iz UL!
2. nobena pogodba, ki nasprotuje UL, ne more veljati. To pomeni, da morajo države pri sklepanju pogodb, paziti na usklajenost le-te z UL.
3. UL je temeljni predpis OZN po vsebini in pravni moči.
4. Čl. 108 in 109. urejata revizijo (spremembe) UL
 - * 108. čl. del revizije opravi GS (2/3 večina sprejme, ratificira pa 2/3 članov ZN),
 - * 109. čl. alternativa – sklic revizijske konference, v kateri sodelujejo vse države članice.

V postopku so trije stadiji: iniciativa, sklep in začetek veljave.

Spremembe UL so formalne, velikokrat pa tudi neformalne (imenujejo se tudi Living Charter – živa listina). Pri tem je zelo pomembna praksa.

Generalna skupščina:

- * iniciativa: uvrstitev na dnevni red GS (po predpisih skupščinskega poslovnika),
- * sklep: GS z 2/3 večino svojih članov,
- * začetek veljave: ratifikacija 2/3 vseh članic OZN, med njimi vseh stalnih članic VS (5).

Revizijska konferenca:

- * iniciativa: uvrstitev na dnevni red GS (sklep 2/3 GS in 9 članic VS), vpis na dnevni red po uradni dolžnosti (sklep 1/2 članic GS in 9 članic VS),
- * sklep: konferenca za revizijo z 2/3 večino.
- * Začetek veljave: ratifikacija 2/3 vseh članic OZN (vse stalne članice VS).

Revizija je vedno odvisna od soglasja petih stalnih članic VS. Ko spremembe začnejo veljati, veljajo za vse članice OZN, nezadovoljna pa lahko izstopi iz OZN.

Vzroki sprememb OZN:

- * rast članic OZN,
- * in povečanje članov VS (11 – 15) in socialno ekonomskega sveta (18 – 27) leta 1965

Delitev mest na posamezne regionalne skupine držav: pri izbiri nestalnih članic OZN –

- * prispevek članov OZN k ohranitvi medn. miru in varnosti,
- * načelo pravične geografske razdelitve (Resolucija iz leta 1965 pozna le to načelo in opušča prvega).

Cilji OZN (1. čl. UL) + načela:

- * vzdrževanje medn. miru in varnosti ter sprejemati in izvajati ustrezne kolektivne ukrepe
- * razvijati prijateljske odnose med narodi, temelječe na načelu enakopravnosti in samodoločbe,
- * zagotavljati medn. sodelovanje pri reševanju gospodarskih, kulturnih, socialnih in humanitarnih problemov in pri razvijanju in spodbujanju pravic človeka, brez diskriminacije,
- * biti središče, kjer naj se usklajuje dejavnost za dosego teh ciljev.

Uresničevanje ciljev (zato morajo spoštovati načela MP (2. čl.), najpomembnejše načelo je zagotovitev medn. miru in varnosti. Sredstva za uresničevanje tega cilja so razdeljena na :

- * vzdrževati in podpirati take razmere, ki ustrezajo razvoju mirnih odnosov in sodelovanja,
- * mirno reševanje sporov in situacij, ki bi lahko prizadele prijateljske odnose,
- * aktivno delovanje za preprečevanje in zatiranje kršitev miru.
- * Listina je opustila eno od pravil občega prava – enoglasnost pri sprejemanju odločitev.

Subjektiviteta ZN (saj je OZN subjekt):

- * ima zastavo,
- * na področju vsake države uživa pravno sposobnost za delovanje in doseganje ciljev,
- * ima privilegije in imunitete (konvencija o privilegijih in imunitetah 1946),

- * ima svoj sedež (vprašanje ali ima enega ali več sedežev? Glavni sedež je New York, potem še Ženeva – evropski urad OZN, tretji sedež Dunaj. O glavnem sedežu je bila sklenjena leta 1947 pogodba med OZN in ZDA – New York.
- * Ima pravice nepremičnin glede sedeža.
- * Ima poseben režim poštnega in tk prometa,
- * Območje sedeža OZN ima imuniteto (organi nimajo pristopa brez odobritve generalnega sekretarja OZN, ne sme dati azila tisti, ki bežijo pred pregonom ZDA),
- * Države predstavljajo njeni stalni predstavniki, ki so akreditirani pri vladi ZDA in imajo privilegije in imunitete,
- * Izdatki OZN – države dajejo določen prispevek – bogatejše več, revnejše manj, bilo je obdobje, ko so ZDA prispevale 45 %.

Članstvo v OZN:

OZN je organizacija držav. Člani so lahko le države (4.čl.):

a) primarne – države, ki so sodelovale na konferenci v San Franciscu (ustanovile OZN, 24/10-1945) ter podpisale in ratificirale UL OZN. Teh članov je 51 (tudi Poljska, ki ni sodelovala v San Franciscu)

b) naknadne članice to ostale, ki so pristopile kasneje.

Danes ima OZN 175 članov. Težave okrog sprejemanja se posledica hladne vojne, ker je SZ uporabljala veto. Postavljali so se razni ugovori:

- * nemiroљjubnost (Portugalska),
- * nesamostojnost (Mongolija)
- * nespoštovanje prava in odločb medn. sodišča (Albanija)
- * neizpolnjevanje pogodbenih obveznosti (Bolgarija, Romunija).

Pogoji za sprejem v članstvo:

1. o izpolnitvi pogojev odločajo organi ZN. O sprejemu pa odloča GS OZN z 2/3 večino in predhodnem priporočilu VS (pravilo devetih članic)
2. članstvo v OZN ni prisilno in obvezno. To velja za sprejem in izstop. Države sprejemajo članstvo po svoji odločitvi, o sprejemu pa odloča OZN. Ne sme odkloniti članstva, če za to ni razlogov.

Prenehanje članstva:

- * izključitev iz članstva, kazen za kršitev načel UL, kot sprejem predlaga VS, odloča GS, veljati začne takoj
- * suspenzija članskih pravic- zoper državo, proti kateri je VS že začel preventivno oz. represivno akcijo
- * izstop (edini primer Indonezija leta 1965, ki je celo govorila, da bo ustanovila konkurenčno organizacije, leta 1966 se je vrnila v OZN), mogoč je samo iz opravičljivih razlogov oz. v izjemnih okoliščinah, o prostovoljnem izstopu Listina ne govori, je pa pravno mogoč
- * mala suspenzija – če članica dve leti ne plača članarine, izgubi pravico do glasovanja.

Pravice in dolžnosti držav (so v zvezi z načeli OZN- čl. 20):

Pravice po obćem pravu (so tudi v 2. čl. in v deklaraciji sedmih načel):

- * pravica do obstoja,

- * pravica do neodvisnosti,
- * pravica do enakosti,
- * pravica do medn. prometa in
- * pravica do spoštovanja,
- * pravice do sodelovanja v GS:
- * postavljanje predlogov (iniciativa),
- * razpravljanje,
- * glasovanje (vsaka država ima en glas),
- * pravica, da se jih pozove na seje,
- * pravica do imenovanja svojih predstavnikov v organiz OZN.

Dolžnosti:

- * vzdrževanje medn. miru in varnosti,
- * reševanje medn. sporov,
- * ohranjanje medn. miru in dobrih sosedskih odnosov,
- * vzdržati se uporabe sile, naperjene zoper teritorialno nedotakljivost,
- * spoštovanje obvez in pogodb MP,
- * sodelovanje pri reguliranju oborožitve,
- * javne diplomacije (registriranje in objavljanje medn. pogodb),
- * sodelovanje v gospodarskih, socialnih, kulturnih in ekonomskih odnosih,
- * do OZN:
- * prispevki,
- * spoštovanje privilegijev in imunitete ter pravne subjektivitete,
- * spoštovanje človekovih pravic in svoboščin, brez diskriminacije.

Poseben položaj stalnih članov VS OZN:

Je zagotovljen velikim državam. Druge države prihajajo v VS samo začasno, na podlagi volitev. Velike države pa so stalno zastopane. S tega položaja jih ni mogoče spodriniti brez spremembe Listine, za to pa je potrebna njihova izrecna privolitev (vse meritorne odločitve VS potrebujejo njihov pristanek. Zato stalni član nikoli ne more biti izrinjen iz VS, čeprav VS za to da predlog, vendar izključitev prepreči prav ta član, o katerem se razpravlja. Imajo privilegiran položaj vsaka zase in ne vse skupaj. Od velesil je odvisen svetovni mir, saj imajo one največ oborožitve. Samo VS lahko sprejema obvezujoče odločitve.

V GS imajo isti položaj kot druge države, vendar ti organi ne sprejemajo obvezujočih odločitev, le priporočila.

Pomemben položaj imajo velesile v sklopu prisilnih ukrepov za ohranitev miru in varnosti. Temelje za te ukrepe izdela 5 velesil, stalnih članic VS. Te določijo razpored oboroženih sil. To odobri VS ter druge države, če gre za oborožene sile drugih držav. To seveda ne ustreza načelu enakosti (velesile imajo pred drugimi že tako ekonomsko, kulturno, finančno idr. prednost in ni treba, da jo imajo tudi tukaj. Velike države naj služijo svetu, ne pa da mu vladajo!).

Položaj držav nečlanic:

Ker vse države niso članice OZN, to velikokrat moti njeno delo (niso vezane s pravicami in obveznostmi po Listini). Listina je medn. pogodba, ki ne obvezuje tretjih držav, ki niso

Vsaka delegacija ima lahko 5 pooblaščenih delegatov in 5 pomožnih delegatov in neomejeno število svetovalcev in ekspertov. Vodja delegacije delegate razporeja.

Zasedanja:

- * redna (1 x letno, navadno v New Yorku, praviloma 3. torek v septembru)
- * izredna – če je potrebno (zahteva ga VS ali večina članov ZN) mora se sestati v 15 dneh
- * nujno izredno zasedanje se mora opraviti v 24 urah od zahteve generalnega sekretarja

Pravilnik OZN: določila o poslovanju – predsednik in podpredsedniki (21), skupaj s predsedniki odborov predstavljajo kolektivno predsedstvo.

GS se ukvarja s posameznimi vprašanji v posameznih odborih (6 + 1-osebni politični):

- * politični odbor,
- * odbor za ekonomska in finančna vprašanja,
- * odbor za socialna, kulturna in humanitarna vprašanja,
- * odbor za skrbniška in nesamoupravna področja,
- * odbor za upravna in proračunska vprašanja,
- * pravni odbor.

Delovno področje – pristojnost:

Vsaka pristojnost OZN je kot taka tudi pristojnost GS. GS lahko o vsakem vprašanju razpravlja in daje priporočila članicam ZN in VS.

Člen 10 listine je generalna klavzula:

- * občo pristojnost (pristojnost OZN je pristojnost GS),
- * subsidiarno pristojnost (vprašanje, ki ne spada v del. področje nobenega organa ZN, potem GS za zapolnitev praznine v primerih kompetenčnega spora)
- * konkuriračjoča pristojnost (poteka s pristojnostjo ostalih organov – brez omejitev, kar ne vpliva na njihovo pristojnost, saj so vse članice v GS)

Člen 11. listine – so posebne naloge GS, ki se nanašajo na ohranitev miru:

- * obravnava o splošnih načelih ohranitve miru in varnosti (načelna obravnava, ne glede na konkretne primere),
- * obravnava konkretnih vprašanj in primerov, ki se ji kakor koli predložijo (to je konkurenca med GS in VS, če GS misli, da je treba ukrepati, da priporočilo VS, da naj sprejme nek sklep),
- * opozarjanje VS na situacije, ki bi lahko ogrozile mir in varnost,
- * proučevanje ukrepov za mirno reševanje sporov (povodov in vzrokov).

Posebne naloge, ki se nanašajo na medn. odnose:

- * priporočila o napredku medn. sodelovanja na različnih področjih,
- * progresivni razvoj in kodifikacija MP,
- * smernice za uresničevanje človekovih pravic,
- * razpravljanje o delu ECOSOC in drugih organov.

Je vrhovni organ za vprašanja skrbništva in nesamoupravnih področij:

- * za vprašanje skrbništva ima še pomožen organ – skrbniški svet, ki dela pod njenim vodstvom,
- * protikolonialna politika;

Deluje tudi v ustavodajnem postopku;

- * skupaj z VS daje iniciativo za sklic revizijske komisije.

Organizacijska in upravna vprašanja (tu lahko sprejema obvezne sklepe):

- * vprašanje članstva – sprejem, izključitev (po priporočilu VS, ki pravzaprav odloča prvi)
- * kreativna vloga: v celoti izbere ECOSOC, delno VS in skrbniški svet, skupaj z VS tudi sodnike MS in GS.

Člen 12 – omejitev obče pristojnosti.

Zasedanja GS so praviloma JAVNA, lahko pa se določiti tudi tajnost razpravljanja.

Glasovanje:

- * sklepa lahko, če je prisotna večina vseh članov (pogoj, da se lahko sklepa),
- * sklepi se sprejemajo z navadno večino danih glasov, pomembnejše pa je vprašanje za 2/3 večino (to vprašanje UL taksativno določa ali pa se določi z 2/3 večino GS),
- * poseben način odločanja je KONSENSUS: to je postopek sklepanja brez formalnega glasovanja. Predsednik organa predloži neko besedilo, ki je rezultat razprave. To besedilo proglasi kot sklep, če nobeden ne nasprotuje. To besedilo navadno nastane kot posledica razgovorov med delegacijami zunaj zasedanja, posebno pa kot rezultat stikov predsednika z delegacijami in skupinami delegacij. S tem se izognemo neposrednemu izjasnjevanju, kjer moraš reči DA ali NE (sklep s konsenzom ni soglasen v pravem pomenu besede). Veliko krat lahko predsednik vpliva na tok in izid pogajanj. Zato je pomembna izbira predsednika. Včasih je bila metoda konsenza prisotna le v pomožnih organih ZN. Konsenzu je podoben način sprejema novih članov z AKLAMACIJO.

VARNOSTNI SVET

Celotno delovanje OZN je odvisno od tega, kako VS izpolnjuje svoje naloge.

Sestava:

- * stalne članice VS (UL: Francija, Kitajska, ZDA, VB in SZ)
- * druge se občasno izbirajo (najprej 6 – leta 65 sprememba UL na 10, od 75 je 15 članic.

Nova stalna članica bi lahko prišla v VS samo s spremembo UL, za kar pa je potrebna odobritev VS. Tako je položaj 5 velesil dobro zavarovan. Nestalne članice voli GS na vsaki dve leti in to polovico vsako leto. Mandat je dve leti. Po poteku mandata se ne more takoj ponovno izvoliti. Veljalo naj bi načelo geografske razdelitve nestalnih mest (Z.Evropa, VEvropa, Bližnji vzhod, 2 mesti Lat.Amerika, 5 Afrika in Azija).

Povabilo zainteresiranih držav v VS:

Delo VS je poverjeno le nekaterim članicam, ostale članice pa ne sodelujejo pri odločanju, ampak so na VS prenesle oblast in odgovornost za določene zadeve. To pa je odstopanje od starega pravila: nobena država se ne more vezati brez njene privolitve in o njenih interesih se ne more razpravljati v njeni odsotnosti (v preteklosti je to nezdržljivo z načelom suverenosti). Zato Listina razlikuje dva primera:

- * nekatera vprašanja posebnih interesov, ki se nanašajo na nečlanico VS direktno (je pa članica OZN), se ne rešujejo brez zaslišanja te članice. Ta država ima pravico sodelovati v razpravah VS. O glasovanju pa: zadostna je kvalificirana večina. Torej nima pravice do glasovanja (v LN jo je imela).
- * VS lahko razpravlja o sporu, v katerem sodeluje članica, ki pa trenutno ni članica VS.

Delovno področje – pristojnost:

Pristojnost VS se razlikuje od pristojnosti LN, ki je imel občo pristojnost. Nekatero zadevo ima VS v izključni pristojnosti z močnimi pooblastili za sprejemanje obveznih odločitev!

Člen 24 – glavna naloge:

- * odgovornost za vzdrževanje medn. miru in varnosti,
- * določanje posebnih ukrepov, kadar neka država ne izpolnjuje odločitve MS, nasprotna stranka pa se obrne na VS,
- * v sodelovanju z odborom vojnega štaba izdeluje načine o reguliranju oboroževanja (da se v to vloži čim manj sredstev)

posebna naloge:

- * sodelovanje z GS
- * odločitev o zasedanjih zunaj sedeža OZN,
- * vzpostavitev članskih pravic po suspenzu GS (neplačilo članarine)
- * nadzor nad delovanjem regionalnih sporazumov,
- * zagotavlja izvrševanje sodb MS.

Poslovanje:

Biti mora sposoben delati hitro, če se pojavi nevarnost za mir. Zato mor obstajati možnost sestanka v vsakem trenutku. Zato ima članica VS vedno predstavnika New Yorku, na sedežu.

Poslovník VS – sestanki so po potrebi ali periodični (najmanj 2 x letno).

Zasedanje skliče predsednik VS, ki se zamenja vsak mesec po abecedi članic VS. Skliče ga na zahtevo katerekoli članice VS, če je VS predložen spor ali situacija ali kadar GS da VS neko vprašanje ali priporočilo. Predsednik veliko krat dela v korist svoje države.

Dnevni red začasno sestavi generalni tajnik z odobritvijo predsednika VS, konča pa sam VS. Zasedanja so JAVNA, vendar se zmeraj lahko določi tajnost.

Pogoj za sklepanje: prisotnih 9 članov. Za vsak sklep se zahteva min. 9 glasov. Če bi se striktno držali UL VS ne bi mogel sklepati, če ne bi bilo prisotnih vseh 5 stalnih članic. Praksa se tega ne drži – manjka lahko ena velesila. Predpostavka, da se sploh lahko sklepa je prisotnih 9 članic od tega najmanj 4 velesile.

Glasovanje:

- * vprašanje postopka (*proceduralne odločitve*) 9 glasov VS, ne glede na to ali so stalni ali začasni, te odločitve so mogoče tudi brez vseh 5 velesil, če se vzdržijo, ali če je ena odsotna.
- * o sami stvari (*meritorne odločitve*) se ne nanašajo na postopek (neproceduralne odločitve) Se zahteva 9 glasov, vključno z glasovi VSEH 5 velesil. Vsaka stalna članica VS z nasprotovanjem lahko prepreči sprejem odločitev (PRAVICA VETA). Torej je obvezna prisotnost velesil. Tako že vzdržanje ali odsotnost stalne članice prepreči meritorno odločitev, čeprav bi vsi ostali člani glasovali za (tako listina), praksa pa vzdržanje ne šteje k vzroku za preprečitev meritorne odločitve, zato je tovrstnih odločitev ogromno.

Pri proceduralnih odločitvah je dana možnost dvojnega veta: stalna članica lahko z negativnim glasom prepreči odločitev, da je neko vprašanje obravnavano kot proceduralno, tako da to vprašanje postane meritorno. Pri meritornem odločanju pa potem z enim samim glasom proti prepreči sklep. Kajti odločanje o tem, ali je neko vprašanje meritorno ali proceduralno postane meritorno. Določa, kaj je meritorno in kaj proceduralno: Proceduralno vprašanje je tisto, ki ga je treba rešiti, da bo VS sploh lahko deloval. Meritorno je vse ostalo.,

V praksi se uporablja redko. Uporabljen je bil:

- * pri bojkotu Španije 1946,
- * pri vprašanju državljanske vojne v Grčiji 1947,
- * pri vprašanju spremembe režima v ČSSR 1948,

Poskus uporabe (a ga predsednik VS ni dopustil s tem, da je odločitev o predhodnem vprašanju proglasil kot proceduralno). Mala skupščina je predlagala rešitev: vnaprej naj se za določena vprašanja domneva da so proceduralna.

Pomožni organi VS:

Namenjeni izvrševanju funkcij VS (VS jih ustanavlja sam). To so odbori in komisije z:

- * trajno (odbor strokovnjakov za vpr. postopka in odbor za sprejem novih članic),
- * ali začasno nalogo.

Komisije ad hoc so ustanovljene za reševanje posameznih sporov, s katerimi se ukvarja VS. Pomožne organe lahko sestavljajo: posamezniki in predstavniki držav.

Komisije lahko določi tudi GS:

- * komisija mirovnih opazovalcev (mirovna patrolja),
- * komisija za kolektivne ukrepe,
- * komisija za atomsko energijo.

UL določa kot pomožen organ:

- * odbor vojnega štaba (sam lahko oblikuje regionalne pododbore, vendar se mora o tem posvetovati z glavnimi organi OZN in dobiti odobritev VS, dejansko ne deluje, čeprav se sestane vsakih 14 dni in izdaja letna poročila.

SKRBNIŠKI SVET:

Za zadeve skrbništva (je poseben glavni organ). Vendar je danes zamrl (dekolonizacija)!

Sestava:

- * enako število upravic držav pod skrbništvom,
- * kot držav, ki take uprave nimajo

Izbira jih GS na 3 leta. Delovno področje (deluje pod vodstvom GS):

- * pregledovati poročila upravnih oblasti,
- * sestavlja vprašalnik o napredku na političnem, gospodarskem, socialnem in prosvetnem področju,
- * prejema in pregleduje peticije,
- * določa občasne preglede teh področij,
- * sprejema odločitve v skladu s pogodbo o skrbništvu.

Vse to lahko opravlja tudi GS neposredno!

Vloga skrbniškega sveta: pomožno –tehnična (pomaga GS).

Z ustanovitvijo **Odbora 24** oz. Komisije za dokolonizacijo je ta svet de facto prenehal delovati.

Tajništvo – sekretariat je uradniški aparat, ki služi ostalim organom za opravljanje pripravljanih in tehničnih nalog ter za izvrševanje nekaterih njihovih odločitev. Je pomožni in izvršilni organ.

Šef je generalni sekretar, ki tajništvo predstavlja. Izvoli ga GS na predlog VS. (praksa: VS predloži le enega kandidata in glasovanje je potem le še formalno). Mandat je 5 let, ki se lahko še enkrat podaljša. Dolžnost: biti na vseh sestankih OZN. Potrebno število uradnikov, ki jih imenuje generalni sekretar različnih narodov (multinacionalnost), upošteva se strokovnost. Generalni tajniki OZN so bili: Tsygve (norveška 45 – 52), Dag Hammarskjold (Švedska 53 – 61), U tant (Burma 61- 71), Kurt Waldheim (72-81), Perez de Cuelar (Brazilija 82-91) Butros Gali (91), sedaj Kofi Anan.

GOSPODARSKI IN SOCIALNI SVET – ECOSOC:

VS je organ sodelovanja med državami (za odpravo vojne nevarnosti).

ECOSOC je organ sodelovanja. *Dejavnost:*

- * dvig življenjskega standarda, polne zaposlitve, gospodarskega in socialnega napredka,
- * reševanje medn. gospodarskih, zdravstvenih ipd problemov,
- * splošno in dejansko spoštovanje človekovih pravic brez diskriminacije.

Sestava:

- * predstavniki določenega kroga držav,
- * izbere jih na vsaka 3 leta (vsako leto eno tretjino),
- * danes ima 54 članov,
- * stalne članice VS po UL nimajo v ECOSOC stalnega mesta, vendar je to zagotovila praksa.

Delovno področje določajo programske določbe o nalogah ZN na področju gospodarskega in socialnega sodelovanja.

Dejavnosti ekonomsko socialnega sveta:

- * raziskovanje in spodbujanje raziskovanja,
- * obveščanje organov OZN,
- * razpravljanje,
- * svetovanje (daje priporočila in načrte, nobenih obveznih aktov),
- * nadzor nad delom specializiranih ustanov (od teh dobiva poročila),
- * posebne naloge (na zahtevo članic OZN, vendar mora od GS dobiti pooblastila).

Delovanje:

Sestane se po potrebi, a najmanj dva krat letno (navadno v Ženevi spomladi in jeseni), odloča z večino vseh glasov, lahko pripravlja osnutke konvencij, ima možnost oblikovanja komisij (po UL), potrebne za njegovo funkcioniranje. Tako so nastale komisije in odbori, ki so trajni in začasni.

Komisije proučujejo zaupana jim vprašanja in dajejo predloge . Lahko delujejo tudi države nečlanice ECOSOC.

Funkcionalne ali tehnične komisije (za posamezno delovno področje) 24 do 32 članov:

Za statistiko, demografska vprašanja, socialna vprašanja, človekove pravice (podkomisije za zaščito manjšin in preprečevanje diskriminacije), pravi položaj žensk in za droge.

Regionalne gospodarske komisije za vprašanja gospodarstva po posameznih delih sveta. V njih delujejo vse članice OZN tega dela sveta (v komisiji za Evropo tudi ZDA), kot pridružene članice tudi nečlanice in nesamoupravne države, to so za:

- * Evropo (Ženeva)
- * Azijo in Pacifik (Bankok)
- * Latinsko Ameriko (Santiago)
- * Afriko (adis abeba)
- * Azijo (Bejrut)

Predstavniki Malte je zahteval ustanovitev ek. komisije za Sredozemlje.

Stalni odbori za nekatera administrativna in organizacijska vprašanja in nekatere oblike medn. sodelovanja (upravni odbor Fonda za pomoč otrokom).

Odbori ad hoc (specialni odbori) obstojijo na podlagi medn. pogodbe za določene vrste medn. sodelovanja na socialnem področju (npr. Centralni urad za opij).

MEDNARODNO SODIŠČE (sedež v Haagu):

Je osnovno z UL OZN, predpisi o njegovi sestavi v Statutu meddržavnega sodišča, ki je sestavni del listine (70 členov). MS ni posebna MO, ampak deluje v okviru OZN. Člane sodišča (15) izbirata GS in VS, vsak posebej. Izbran je tisti, ki je dobil večino v obeh zborih. Formalni pogoj za kandidiranje objavijo v vsaki državi kandidacijskega telesa, ki jih sestavljajo osebe, ki jih je ta država uvrstila na popis stalnega arbitražnega sodišča (po Haaški konvenciji o arbitražnem sodišču). Če država te konvencije ni podpisala, imenuje kandidate kandidacijski odbor ad hoc. Tudi država, nečlanica OZN lahko postane stranka statuta in sodeluje pri izbiri sodnika MS (npr. Švica). Mandat je 9 let (vsaka 3 leta se obnovi ena tretjina in načelo reelekcije. Zahtevana je visoka strokovna kvalifikacija. Izpolnjen mora biti predpogoj po predpisih države, od katere prihaja ali pa biti ugleden pravnik na področju MP. Sodniki morajo biti neodvisni, hkrati pa se morajo podrežati jurisdikciji MS. Sodnikov ni mogoče odstaviti, odstavijo se lahko s soglasnim sklepom sodnega senata (t.j. ostalih sodnikov). Sodniki uživajo diplomatsko imuniteto. Dobivajo plačo od OZN. Sodnik v pravdi, v kateri sodi, ne sme biti pravni svetovalec, odvetnik, zastopnik (nezdružljivost). Če v razpravi pred sodiščem sodeluje neka država, ki v tem času nima pripadnika v sestavi MS, lahko imenuje sodnika ad hoc (nacionalni sodnik). V sodni senat pride za obravnavo tega predmeta in ima enake pravice kot redni sodnik. Če je na eni strani več držav, skupaj imenujejo enega sodnika. Sodnik ad hoc ni treba, da je državljan države, ki ga je predlagala, ker nima na voljo sodnika internacionalista.

Sojenje poteka v forumu 9 sodnikov. Stroške sodišča nosi OZN. Prispevke dajejo članice in nečlanice, če so stranke Statuta ali če je stranka v sporu. Vsaka stranka nosi stroške postopka sama.

REGIONALNI SPORAZUMI:

Listina dopušča obstoj le-teh ali ustanov (obrambne zveze so dopustne če so v skladu z UL) za reševanje vprašanj, ki se nanašajo na medn. mir in varnost. Zahteva se usklajenost regionalnih sporazumov z UL, kar kaže na hierarhijo.

Regionalni dogovori so tipi regionalnih organizacij in pogodbenih aranžmajev med državami, ki služijo reševanju problemov miru in varnosti.

YU kriza – dogovor med ES in OZN, da bo to krizo reševala ES.

SPECIALIZIRANE USTANOVE (AGENCIJE):

Ideja o specializiranih MO že v 19. stoletju za določena interesna področja.

Skupne značilnosti:

- * navadno imajo tri organe
- * splošno konferenco (sestaja se v rednih periodičnih razmakih, sodelujejo vsi člani),
- * izvršni odbor (iz manjšega števila delegatov, se sestane večkrat),
- * stalni urad (je birokratski organ, dela vse tekoče zadeve – zbira, daje informacije, opravlja študije, obračune).
- * nekatere imajo še vzporedne (stranske) stalne in začasne organe v obliki komisij,...
- * za sklepanje največkrat potrebna večina, soglasje je zadostno pri osnovnih predpisih.

Po drugi svetovni vojni tendenca po decentralizaciji, vendar bi bile povezane med seboj in predvsem z OZN (obstoječih in tistih, ki bi jih OZN šele ustanovila). Te bi delovale usklajeno z OZN – to pa bi nadzoroval ECOSOC, ki bi od specializiranih ustanov dobival tudi poročila. Danes OZN sodeluje tudi z nekaterimi organizacijami, ki niso specializirane ustanove (npr. medn. agencija za jedrsko energijo). Kljub povezanosti z OZN, so specialne agencije samostojne organizacije. Članstvo v njih ni omejeno na članstvo v OZN. Obstajajo pa sporazumi med OZN in nekaterimi specialnimi ustanovami, da lahko OZN priporoča zavrnitev prošnje neke države za sprejem v članstvo.

Take specializirane ustanove so (10):

1. MOD (boljše pogoje dela in položaja delavcev – povezana z OZN s sporazumom),
2. Organizacija za prehrano in poljedelstvo (FAO) – zadostna, ustrezna oskrba vsakega človeka s hrano, povezuje potrošnike in proizvajalce,
3. Mednarodna organizacija za civilno letalstvo (napredek in varnost zračnega prometa),
4. Mednarodna organizacija za prosveto (za intelektualno sodelovanje)
5. Svetovna zdravstvena organizacija (WHO)
6. Mednarodni monetarni sklad
7. Mednarodna banka za obnovo in razvoj
8. Mednarodna finančna korporacija
9. Konferenca za trgovino in razvoj
10. Organizacija ZN za industrijski razvoj

MIRNO REŠEVANJE SPOROV

Spor je možen med posamezniki in skupinami v državi ter med državo. Zato ima država organizem in avtoriteto za preprečevanje sporov. V medn. skupnosti pa take organizacije in avtoritete ni. Obstajajo pa oblike preprečevanja bojev, ki se delijo v dve veliki skupini:

- * sredstva za mirno reševanje sporov (odvisno od tega, ali je na voljo pravo sredstvo in da je to sredstvo tudi uporabljeno),
- * načini kolektivne garancije in akcije za zagotovitev miru (odvisni od moči skupnosti in popolnosti postopka).

Današnji čas je prinesel močnejše organizacijske oblike (npr. prepoved vojne kot predpis splošnega MP).

Cilji: Prav zaradi tega je treba izgraditi sredstva za mirno reševanje sporov in zagotovitev miru do stopnje, aдекватne prepovedi vojne. Vojna bi postala odveč in tako nevarna za začetnika, da je nobeden ne bi hotel začeti. Hkrati bi kolektivna akcija mogla biti tako učinkovita, da bi vedno preprečila ali onemogočila vojno ali vsaj, da s krivec hitro obvlada oz. prisili, naj preneha s proti pravnim ravnanjem.

Ni dovolj, da se sprte strani utišajo, ampak je treba odpraviti sam spor in njegove vzroke.

Mednarodni spor je vsako neujemanje trditev ali zahtev med dvema ali več medn. subjekti. Dovolj je, da ena postavi zahtevo, druga pa je ne prizna ali jo zavrača.

Delitev sporov:

- * pravi
- * in nepravi – interesni

(redko obstajata v čisti obliki, zelo pogosto pa so kombinacije in prehodne oblike).

Prisotni so tudi pri pogodbah. Prvotni namen te delitve: podvreči velik del medn. sporov arbitraži.

Pravni spori se ločijo po:

- * objektivnih lastnosti (spori, ki se lahko rešijo z uporabo MP – objektivni kriterij)
- * subjektivnih lastnosti (stranke za te spore želijo, da se rešijo z uporabo pravnih predpisov)

Če se sprejme objektivni kriterij:

Pravo daje rešitev ali odgovor na vsako vprašanje, četudi za tak primer ni nobenega predpisa, sodnik mora v takem primeru zavrniti tožnikovo zahtevo, če se ne more sklicevati na noben predpis. Vsak spor pa se s tega vidika lahko reši z arbitražo. Vendar pa se vsakič pravna narava spora ravna po subjektivnem kriteriju.

Subjektivni kriterij:

Vsaka država lahko prepreči predložitev spora arbitraži, tako da ne sodeluje pri obravnavi, ampak trdi, da gre za interesni konflikt. Vsak spor ima vsaj kanček političnega značaja in se lahko reši na podlagi prava, zato lahko stranke rešijo spor z uporabo prava ali pa kako drugače. Pogosto se stranke o uporabi prava strinjajo, pogosto pa to predlaga stranka, ki ima korist na podlagi pravnega predpisa ali pogodbe, druga pa želi spremembo pravnega stanja. Tu se z uporabo prava napetosti ne odpravi.

Večina sporov se rešuje s pogajanjem. Neposredna pogajanja so neformalen način rešitve spornih vprašanj. Način pogajanj je nepomemben.

Poleg neformalnega postopka, obstaja še nekaj formalnih, ki se uporabijo šele, če pogajanja ne uspejo. Začnejo se včasih prej, včasih kasneje, lahko celo, ko se oborožen spopad že začne (rehabilitacijsko delovanje za razliko od prvenstvenega delovanja). Mirna rešitev spora vedno temelji na sporazumu. Sredstva mirnega reševanja sporov so stranki samo na voljo, niso pa obvezna. Potrebna je privolitev strank. Sredstva: posredovanje, preiskava, poravnava, sprava, arbitražna (je sodna pot). V primeru, da pogajanja ne uspejo:

Posredovanje

Je pristop ene ali več držav, ki niso vpletene v spor, da bi neposredno zainteresirane države pripeljale do mirne rešitve spora. Z nasveti, prenašanje zahtev, odgovorov. Nekateri posredovanje delijo na:

- * dobre usluge (bona offices) so napor, prizadevanja tretjih držav, da z nasveti in nagovarjanjem ene ali obeh strank v sporu pride do neposrednih pogajanj ali pa ta pogajanja pospešijo tako, da se spor reši s sporazumom med samima strankama (da jih pripeljejo skupaj, da se začno pogovarjati in rešijo medsebojni spor),
- * čisto posredovanje (mediacija) so prizadevanja tretjih držav, da z neposrednim sporazumom med strankama, kjer tretja država predlaga strankam svoje ideje, pripeljejo do rešitve spora. Tretja država aktivno sodeluje v pogajanjih (višja stopnja).

Haaška konvencija delitve načinov posredovanje ne pozna, ima enotno ureditev posredovanja za bogato uporabo v praksi. Če so pogajanja v toku, si 3. država prizadeva, da se uspešno končajo. Če so pogajanja prekinjena, si prizadeva za njihovo nadaljevanje. Posredovanje je:

- * država se ponudi samoiniciativno
- * začne delovati na zahtevo ene ali več strank v sporu

Haaška konvencija je uvedla t.i. posebno posredovanje: vsaka država v sporu imenuje eno nezainteresirano državo z nalogo, da s namesto vpletenih držav te pogajajo med seboj. To niso direktna pogajanja.

Medameriška pogodba o dobrih uslugah in posredovanju je predvidela možnost posredovanja nekega uglednega državljana 3. države (posrednik posameznik in ne država).

Taškentska deklaracija – posredovanje SZ v sporu Indija – Pakistan.

Preiskava (anketne komisije)

Med sprtimi stranmi obstaja veliko krat tudi konflikt o oceni dejstev, ki so povod za spor ali pa so pomembna za njegovo rešitev. Če bi se države o dejstvu strinjale, bi se rešilo pravno vprašanje in s tem spor. Zato sprte države poverijo nekemu nepristranskemu posamezniku ali skupini, da osvetlijo in objektivno določijo sporna dejstva. To so komisije za ugotavljanje dejanskemu stanju. Poročilo te komisije ne veže strank, ampak je le podlaga za nadaljna pogajanja za rešitev spora z neposrednim sporazumom. Razlika: preiskava – sprava: preiskovalna komisija se omejuje na preiskavo strani in ugotovitev dejstev ter s tem dejanskega stanja. Praksa OZN uporablja opazovalce zardi obveščanja o obnašanju strank, ki se jih lahko pošlje le ob pristanku sprtih držav (primer Bosna). En primer je tudi patrola miru, ki je omenjena v resoluciji united for peace. Primer: v S.morju, ko so sovjetske ladje potopile britanske, ker so mislile, da so japonske (vojna med SZ in Japonsko).

Sprava, pomiritev ali conciliacija

Se razvije pozno (začetek v ZDA t.i. Byronove pogodbe). Je postopek, s katerim države predložijo svoj spor pred sporazumno izbranega posameznika ali skupino z nalogo, da spor preišče in predlaga primerno rešitev. Stranke pa se vnaprej NE obvežejo sprejeti te rešitve! Razlika med spravo in posredovanjem: pri posredovanju delujejo države (državni organi v imenu države), pri spravi pa posameznik ali skupina. Pri posredovanju se išče ustrezna pravna rešitev, pri spravi pa rešitev, ki bo sprejemljiva za vse sprte strani. Reševanje pogosto temelji na bazi pravičnosti in ne na striktni pravni bazi. Vsebovana je v:

- * Konvenciji o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije,
- * Pakt o političnih in državljanskih pravicah
- * Dunajska konvencija o mednarodnem pogodbenem pravu

Razlika sprava – arbitraž: arbitraž razsoja z iskanjem pravnih norm, pri spravi pa je možnost širša saj se išče rešitev primerna za obe strani. Pri arbitraži je odločitev dokončna (obvezna), pri spravi pa se lahko rešitev spremeni, prilagodi. Skupno z arbitražo: forum, pristojnost foruma, postopek in podlaga (sporazum strank).

Poravnava (ni v 33. čl. UL OZN)

Države se podredijo končni rešitvi nekega objektivnega foruma in se za to vnaprej zavežejo spoštovati rešitev, forum pa pooblašča, da svojo odločitev ustvari, NE glede na pravo, lahko predmet spora uredi z izdajo novega predpisa. Pri tem se ne misli na sodbe. Forum ni vezan na uporabo prava, njegova odločitev pa je obvezna. Zaradi širokih pooblastil se le redko uporablja.

Nekateri avtorji poravnave prištevajo k arbitraži, drugi jo imenujejo neoarbitraž. Kako vemo, za kateri postopek gre v konkretnem primeru:

- * če gre za postopek z neobvezno rešitvijo: conciliacija,
- * če gre za postopek z obvezno izvršitvijo ne glede na uporabo prava: poravnava.

Značilnosti poravnave:

- * stranke so pozvale nek objektivni forum z nalogo, da reši spor, že vnaprej pa so se obvezale izvršiti odločbo,
- * pozvani forum ni vezan na uporabo prava pri sprejemanju odločitve, ker to ni mogoče (npr. spor o določanju mej) ali če stranke želijo odpraviti vzrok spora z novo ureditvijo (to je t.i. zakonodajna ali administrativna arbitraž).

Ta postopek se v praksi uporablja zelo redko, ker daje forumu izredno široka pooblastila.

Arbitraž

Sodi v širši sklop sodnih sredstev. Je postopek, ki naj uredi spor med državami. Sodniki, ki spoštujejo pravo so izbrani od strank.

Značilnosti arbitraže:

- * rešitev je razsodba (uporaba pozitivnega prava na konkreten spor),
- * razsodba je obvezna in se mora izvršiti,
- * stranke s arbitraži podredijo prostovoljno (po lastni odločitvi) in sicer sporazum obeh.

Torej temelj za arbitražno razsojanje je v določenem sporu, je podrejanje strank arbitraži s sporazumom, ki ga imenujemo tristrana pogodba ali kompromis.

Forum je lahko:

- * posameznik,
- * več posameznikov,

- * visok funkcionar,
- * skupina (največkrat),
- * vladarji (v preteklosti veliko teh) vendar je sodniško funkcijo vršil nestrokovnjak, ki jim je arbirer ta posel poveril in na koncu rzsodbo podpisal, zato vedno več strokovnjakov.

Določitev sodnikov s sporazumom strank!

- * veliko krat se sporazumejo, da vsaka stranka izbere enako število članov senata,
- * v primeru nesporazuma se lahko ena stran pooblasti, da se obrne na nek organ ali osebo, ki bi določila senat ali ga do konca izpopolnila (pogosto je bil to predsednik Švice ali vrhovnega sodišča Švice, danes pa je to MS). Bolj popolna pa je določitev že vnaprej, če bo do spora prišlo.

Ločimo:

- * priložnostno ali izolirano arbitražo (za določen primer tudi ad hoc arbitraža-kompromis)
- * institucionalno arbitražo (za določene vrste sporov).

Razlika med arbitražo in medn. sodiščem ni velika, ker oba sodita po pravu, uporabljata pravo na konkreten primer, hkrati tudi oba izberejo stranke prostovoljno. Razlike so torej nepomembne:

- * arbitraža lahko poleg prava uporabi tudi druga načela (npr. pravičnosti), vendar to velja tudi za sodnika MS,
- * sojenje po izbranih sodnikih (arbitrih), sodniki MS so imenovani po postopku OZN,
- * pri arbitraži države lahko predlagajo izbiro pravnih pravil, ki naj bodo uporabljena in bolj vplivajo na sam postopek,
- * arbitražni sodnik sodi le v eni pravdi, redko v večih.

Nastanek arbitraže:

Arbitraža je že zelo staro sredstvo reševanja medn. sporov (Grki, Sumerci) ter v srednjem veku (italijanska mesta). V novem veku je njen razvoj prekinjen. Proti koncu 18. stoletja za rešitev spora med VB in USA o določitvi dela meje v Kanadi spet uporabljena, in od takrat se uporaba širi. Kasneje se pojavi institucionalna arbitraža v dveh oblikah:

- * kot klavzula v različnih pogodbah (spore o uporabi oz. razlagi pogodbe rešuje arbitraža),
- * kot posebna arbitražna pogodba (z njo se dogovori, da se bodo določene vrste bodočih eventualnih sporov reševale pred arbitražo).

Od arbitraž so izvzeti spor: države zaradi pomembnosti ali občutljivosti le-teh nočejo podrediti arbitraži. Za te spore so se v pogodbe uvrščale t.i. rezerve za spore, ki se nanašajo na življenske interese, čast, neodvisnost, suverenost, teritorialna vprašanja). Vendar sčasoma obseg rezerv upada, čeprav se še danes uporabljajo.

Haaška konvencija – na prvi haaški konferenci 1899:

Osnovano je bilo stalno arbitražno sodišče s sedežem v Haagu, z isto konvencijo pa je bil določen tudi postopek za mirno reševanje sporov. To ni bilo stalno sodišče. Stalen je bil samo urad, ki je opravljal tehnične posle, sodišče pa se je določalo za vsak spor posebej, tako da so ga stranke izbrale same iz neke liste, na katero je vsaka podpisnica uvrstila 4 MP priznane strokovnjake. To sodišče so države uporabile 25 x, obstaja pa še danes.

Druga haaška konferenca:

Konvencija o ustanovitvi medn. plenarnega sodišča, vendar premalo ratifikacij.

Po prvi sv. Vojni se tendenca po arbitražah širi.

Ženevski splošni akt 1928 je do druge svet. vojne sprejelo mnogo držav, vendar je po vojni postal neraben, saj se je naslanjal na obstoj Lige narodov.

Leta 1949 je ta akt OZN adaptirala in namesto organov LN uvrstila organe OZN – velja še danes. Želi da spor ne bi ostal brez ustreznega sredstva za rešitev. Zato obvezuje stranke, da vsak spor v končni fazi podredijo arbitraži. Akt pa usmerja tudi na conciliacijo, ki je včasih primernejša. Akt je subsidiaren, saj stopi v veljavo, če stranke sporazumno ne izberejo drugega načina mirne rešitve.

Bruseljska konvencija 1969 predpisuje način za sestavljanje arbitražne komisije.

Arbitražna sodba je dokončna – priziva ni. Izvršiti jo je treba v dobri veri. VS ima nalogo zagotoviti izvrševanje teh razsodb, kajti stranke se ji nemalokrat poskušajo izogniti, češ, da je nična ali da je arbiter prekoračil meje svojih pooblastil.

MEDDRŽAVNO SODIŠČE

Ima dvojno nalogo:

- * sojenje v sporih, ki jih države sporazumno predložijo,
- * izdajanje svetovalnih mnenj na zahtevo OZN (VS, GS) ali druge pooblaščenice org.

Reševanje sporov v pravnih med državami:

Ločimo:

- * stvarno pristojnost (pristojnost *ratione materiae*) kateri predmeti spadajo v pristojnost sodišča določa UL in statut,
- * osebno pristojnost (pristojnost *ratione personae*) kateri subjekti spadajo v to pristojnost

Stranke so lahko samo države (MO in posamezniki to ne morejo biti). Predvsem so to stranke Statuta (to pa so lahko tudi nečlanice OZN), lahko pa tudi države, ki to niso, če podpišejo izjavo, ki jo predpisuje VS (da sprejemajo jurisdikcijo MS v skladu z UL, statutom).

Pristop k statutu odobri GS na predlog VS, pogoji se določajo za vsak primer, a so enaki.

Pogoji:

- * sprejem določb statuta,
- * sprejem vseh obveznosti članov po 94. čl. UL (sprejeti odločitev MS v vsakem sporu)
- * obveznost dati prispevek za stroške MS, v višini, ki jo določa GS po posvetovanju z vlado zadevne države.

Pristojnost je določena.

- * funkcionalno z namenom, nalogami in sestavo MS (da izreče kaj je pravo)
- * konvencionalno odvisno od sporazuma strank.

Pristojnost MS ni nikomur vsiljena, stranke se ji prostovoljno podredijo s sporazumom. To se lahko zgodi na dva načina:

1. s podpisom kompromisa, ki se lahko nanaša na enega ali več sporov (spor je že nastal),
2. pristojnost se dogovori za bodoče spore v
 - * pogodbi, ki ureja odnose med pogodbenicami, ima pa določilo, da se bodo morebitni spori reševali pred MS (navadno je to podlaga),
 - * posebni pogodbi, ki določa vrste sporov, ki se bodo reševali pred MS.

Brez sporazuma strank ni pristojnosti MS.

Eden od načinov sprejemanja jurisdikcije in pristojnosti MS je tudi v 36. členu, ki govori o fakultativni (opcijski) klavzuli obveznega pravosodja. Dana je bila možnost podpisa t.i. fakultativne klavzule, s katero je vsaka stranka enostransko prevzela obveznost, da se podredi pristojnosti sodišča v sporih določene vrste, proti vsaki državi, ki je podpisala enako izjavo (te države lahko kadarkoli izjavijo, da razmerju do vsake druge stranke, ki sprejme isto obveznost, pripoznajo kot obvezno ipso facto in brez posebnega sporazuma pristojnost sodišča v vseh pravnih sporih, ki jih določa 2. odst. 36 člena. Ti spori se nanašajo na:

- * razlago neke pogodbe,
- * katero koli vprašanje MP,
- * obstoj nekega dejstva, ki bi, če bi se ugotovila, pomenil kršitev medn. obveznosti,
- * naravo ali obseg odškodnine, ki se mora dati za kršitev medn. obveznosti.

Čl. 36/3-izjava države (enostranska) obvezuje podrejeni se jurisdikciji v določenih mejah).

Omejitve:

- * časovne meje (določi se časovno trajanje) ponavadi 5 let, odpovedni rok 6-12 mesecev
- * vsebinske meje (druge značilnosti, ki se navajajo v sami izjavi in tvorijo rezervo k izjavi)

Teh izjav je cca 50, od tega 37 danih z rezervo (sporov je bilo okrog 50, tj cca 1/3).

Vrste rezerv:

- * obveznost samo za pravde, ki so nastale po tem, ko je bila dana izjava,
- * obveznost izključuje spore, ki nastanejo v času oboroženega spopada, vojne, okupacije
- * izvzeti so spori za katere je med strankama dogovorjen drug način reševanja
- * izvzeti so spori lastne domače pristojnosti

Prva taka rezerva je bila uporabljena 1946 s strani ZDA.

Pravna narava fakultativne klavzule:

To so enostranske izjave. Ker pa pomeni večje število takih izjav tudi večje število enostranskih obveznosti, pride via facti do tega, da se ustvari nek pogodbeni odnos – to ni pogodba, vendar ustvarja neko obvezno dvo ali večstransko vez.

Postopek (vsebuje ga Statut MS in poslovnik MS):

- * začetek postopka z medn. pogodbo ali kompromisom, obvestilo MS o kompromisu ali enostranska tožba ene od strank. (prav stranka postavi tožbeni zahtevek, druga se brani in zahteva naj MS ta zahtevek zavrne, lahko pa postavi nasprotno tožbo).
- * Potek postopka in izdaja sodbe v francoščini ali angleščini (izbira strank).

Za stranke nastopajo pred MS: agenti, pravni svetovalci in odvetniki (diplomatska imuniteta)

Možna je tudi intervencija tretjih držav:

- * če tretja država meni, da gre za njen interes (pristanek strank v teku postopka je lahko izrecen ali molčeč, ta država dobi položaj kot vsaka druga pravdna stranka in sodba veže tudi njo,
- * v pravdi za razlago večstranske pogodbe, če je podpisnica te pogodbe, potem razlaga veže tudi njo.

Postopek se deli na pismeni (vlaganje pravnih pisanj in vročanje nasprotni stranki) in na ustni del.

Dajanje svetovalnih mnenj:

Pristojnost: MS daje svetovalna mnenja OZN in nekaterim drugim MO. Tudi pri dajanju svetovalnih mnenj je MS pravosodni organ, zato lahko da smo pravna mnenja in je s tem omejena njegova pristojnost dajanja mnenj.

Ratione personae: svetovalna mnenja lahko zahteva le nekateri organi OZN (VS in GS) in organizacije, ki jih pooblasti VS ali GS.

Svetovalno mnenje ni obvezno. Nima obvezne pravne moči. Organ, ki ga je zahteval, se lahko po njem ravna ali pa sprejme drugo odločitev.

Postopek je kontradiktoren med strankami, s široko izmenjavo vlog v pisnem in ustnem delu postopka. Začetek postopka s pismeno vlogo, ki vsebuje točno formulacijo vprašanja, o katerem se zahteva mnenje. Zraven se priložijo spisi, ki lahko prispevajo k rešitvi vprašanja. Mnenje lahko da samo o pravnem vprašanju. Če vprašanje ni pravno, mora sodišče odkloniti dajanje mnenja.

Svetovalno mnenje nima pravne moči razsodbe. Zato se o istem vprašanju vedno lahko začne nova pravda pred arbitražnim sodiščem ali samem MS (ni ugovora litispence). Ne veže niti organa, ki ga je zahteval. Doslej je dalo MS cca 20 posvetovalnih mnenj.

ZAGOTOVITEV MIRU PO LISTINI OZN

Glavni namen OZN: zagotovitev oz. ohranitev miru. Za ta namen se predvidevajo:

- * preventivna in
- * represivna sredstva.

Vojna je brez izjeme prepovedana. Represija je vnaprej organizirana, zato jo pristojni organ sproži s svojo odločitvijo. UL predvideva vedno mir in varnost skupaj. S tem so pri OZN postavljene širše zahteve, ne samo ohranitev miru. Edina omejitev: OZN nima pooblastila vmešavati se v vprašanja, ki so notranja pristojnost države.

Prepoved uporabe sile je omejena s pravico do samoobrambe (noben predpis UL ne posega v naravno pravico nujne obrambe, če je članica OZN žrtev oboroženega napada, dokler VS ne ukrepa. Članica pa mora VS sporočiti, katere ukrepe je prevzela pri izvrševanju pravice do obrambe.

Mirno reševanje sporov v okviru OZN:

1. mirno reševanje sporov brez intervencije,

2. predložitev spora pred OZN,
3. kolektivni ukrepi (akcije),
4. mirovne operacije,
5. zmanjšanje oborožitve in razorožitev,
6. drugi ukrepi za zagotovitev miru.

MIRNO REŠEVANJE SPOROV V OKVIRU OZN

Absolutna prepoved vojne zahteva, da se vsak konflikt interesov med državami reši na miren način. V primeru potrebe za ohranitev miru pa na prisilen način.

Načelo za ohranitev miru in varnosti (2.čl. UL OZN)

- * članice morajo svoje medn. spore urejati z mirnimi sredstvi, na način, ki ne ogroža medn. miru, varnosti in pravičnosti;
- * članice se morajo v medn. odnosih vzdržati uporabe sile in grožnje, usmerjene na teritorialno celovitost ali politično neodvisnost katerekoli države ali nasproti ciljem OZN,
- * članice bodo OZN nudile pomoč v akcijah po UL, ne smerjo pa pomagati državi, proti kateri bi OZN preventivno ali reperesivno ukrepala,
- * članice se obvezujejo, da bodo sprejele in izpolnile odločitve VS, sprejete skladno z UL.

OZN pa si mora prizadevati, da bodo tudi nečlanice ravnale skladno z načeli listine, če je to potrebno za ohranitev miru in varnosti.

Dejavnosti OZN na področju mirnega reševanja sporov glede na stopnjo moči je dve vrsti:

- a) 6. poglavje – mirno reševanje sporov, OZN tu nastopa kot posrednik, listina pa nalaga državi, naj na vsak način spor rešijo na miren način.
- b) 7. poglavje – delo v primeru grožnje miru, kršitve miru ali dejanja napada, OZN nastopa za ohranitev miru s prisilnimi sredstvi.

Uporaba 6. ali 7. poglavja je odvisna od tega, ali:

- * obstoji velika nevarnost za mir (samo v tem primeru ukrepi iz 7. poglavja),
- * je ta nevarnost bolj oddaljena,
- * nevarnosti sploh ni.

Mirno reševanje sporov brez intervencije OZN:

Člen 33 – pogajanja, ankete, posredovanje, conciliacija, arbitraž, MS > po lastni izbiri.

Osnovna obveza članic:

- * sama poišče in zagotovi rešitev spora ali konflikta,
- * ohraniti mir in ne začeti vojne v nobenem primeru (prepoved je absolutna).

Predložitev spora pred OZN:

Člen 33 – daje proste roke članicam, da izberejo sredstvo za mirno rešitev spora (anketa, pogajanja, conciliacija). Če spor ni rešen, Listina nalaga strankam uporabo 37.člena – če stranke ne rešijo spora s sredstvi iz 33. člena, ga predložijo pred VS. Če ta misli, da spor lahko ogrozi medn. mir in varnost, sprejme obvezne sklepe o prisilnih ukrepih.

Predložen spor mora biti resen, posledice:

1. VS povabi na svoje zasedanje vse stranke spora, ki sodelujejo enako kot člani VS, nimajo pa pravice glasovati. VS lahko izvaja dokaze na predlog strank ali brez. Lahko imenuje odbor strokovnjakov za proučitev nekaterih vprašanj. VS skuša posredovati oz. usmeriti spor pred MS (nagovarjanje stranke k uporabi ukrepov iz 33. čl.). Če so vsa ta prizadevanja neuspešna, VS pristopi k sklepnim fazi svojega delovanja, in sicer samo v dveh primerih
2. Če po oceni VS lahko podaljšanje spora pomeni ogrožitev obstoja medn. miru in varnosti ali pa stranke pristanejo, da VS da svoj predlog za rešitev spora. V obeh primerih VS da svoj predlog za rešitev spora. Pri tem je prost in lahko priporoči vsako rešitev, ki se mu zdi primerna kot dokončna in najbolj popolna. Ni dolžan dati rešitve skladno z obstoječim MP, vendar pa mora slediti pravu in pravičnosti. Vendar je ta dejavnost samo v dajanju priporočil. Ti predlogi za stranke niso obvezni. In jih lahko v celoti ali deloma zavrnejo. Velikokrat služijo kot podlaga neposrednemu sporazumu. Gre za neko vrsto conciliacije, da predlog za rešitev. Ti predlogi ne temeljijo nujno na pravu.

Lahko pa se stranke vnaprej obvežejo izvršiti priporočilo organov OZN – poravnava. Tukaj gre za uporabo 6. poglavja.

Kolektivni ukrepi (akcije):

Kadar pa gre za napetosti in konflikte, ki so nevarni za mir, vendar nevarnost še ni taka, da bi bila potrebna učinkovita akcija OZN (uporaba 7. poglavja). To je v primeru:

- * ogrožen mir
- * porušen mir
- * izvedeno dejanje napada

To so predpostavke za uporabo ukrepov. Kolektivne ukrepe odreja VS OZN – ki ocenjuje potrebnost teh ukrepov. Vse članice so dolžne pomagati na zahtevo VS, skladno z Listino, ne smejo pa pomagati državi, proti kateri se ukrepa.

Iniciativa:

- * stranka spora
- * vsaka članica OZN
- * nečlanica, če je stranka spora
- * generalni sekretar
- * GS

Ta akcija je mogoča le, če prej opisana sredstva ne uspejo ali se sploh niso uporabila. Akcijo vodi VS. Pozvana stranka je dolžna storiti vse, kar VS od nje zahteva. Sicer VS lahko ukrepa tudi proti njej.

Ukrepi so lahko:

- * preventivni (če gre za grožnjo miru, jo odpravijo),
- * represivni (če je mir že porušen):
- * demonstrativni (brez uporabe oborožene sile)
- * uporaba sile brez boja (npr. blokada)
- * uporaba orožja (izvedba vojnih operacij)

= časovno in prostorsko kombinirani.

Članice OZN morajo ukrepe VS izpolnjevati. Navadno se oboroženi ukrepi uporabijo, če drugi niso uspešni. Sredstva za oboroženo akcijo se pripravijo vnaprej. Za to je z resolucijo oblikovan pomožen organ: Komisija za kolektivne ukrepe. Ideja o medn. vojski bila sprejeta. Oborožene sile: kontingenti posameznih članic OZN, določeni s sporazum med OZN in posamezno članico. Z njimi se določajo tudi sredstva, ki jih bo država dala, če bo potrebno. Države so dolžne dati vse, za kar so se zavezale.

Načrte o uporabi sile (stopnja, način, sodelovanje) izdelava VS s pomočjo odbora vojnega štaba, ki lahko oblikuje regionalne pododbore, v katere so lahko predstavniki katerekoli države, tudi nečlanice. Sprejem ukrepov po 7. poglavju ne preprečuje sprejeti ali nadaljevati napore po 6. poglavju. Preden pa VS pripravi prisilne ukrepe, naj bi sprejel začasne. Ti naj preprečijo poslabšanje stanja.

Mirovne operacije:

Pojavila se je potreba, da bi OZN na neko občutljivo področje poslala oborožene sile, ne zaradi prisile, ampak z namenom

- * varnostne,
- * redarstvene službe in
- * za zagotovitev miru v kraju, ki je bil ogrožen ali prizadet (interpozicijske sile).

Sestavljajo jih kontingenti prostovoljcev.

Včasih zadostuje le misija opazovalcev za nadzor in posredovanje. Taki načini delovanja OZN se imenujejo mirovne operacije. To so lahko:

- * ukrepi OZN – ki vključujejo uporabo oboroženih sil, a ne kot prisilen ukrep, ampak kot ukrep za ohranitev miru s preprečevanjem oboroženega spopada ali ukrep za vzpostavitev miru; te sile se ne uporabljajo proti nobeni stranki! Na mirovne sile mora država, na katero področje naj bi prišli, pristati. Ta pristanek lahko kasneje prekliče.

Zmanjšanje oborožitve in razorožitve:

Ideja ni nova (že 1899 v Haški konvenciji). Vendar predlogi za razorožitev in predpisi medn. vojnega prava (MVP) niso bili sprejeti.

Po drugi sv. Vojni pa gre za drugačno smer razvoja:

- * ideja po splošni in popolni razorožitvi pod medn. nadzorom NI USPELA!

Uspeli pa so parcialni ukrepi:

- * delni ukrepi na področju razorožitve,
- * vzpostavitev con miru,
- * zmanjšanja oborožitve,
- * vzpostavljanje ukrepov za krepitev zaupanja.

Delni ukrepi na področju razorožitve:

Se pokažejo kot uspešni na področju nuklearnega orožja z:

* *mnogostransko pogodbo med ZDA, SZ in VB* in je odprta pogodba o prepovedi poskusov z nuklearnimi eksplozijami. Od te pogodbe v skladu z načelom suverenosti vsaka država, ki jo ratificira, lahko odstopi z odpovednim rokom 3 mesece. Vsebuje pa:

- * obveze držav, da bodo prepovedovale, preprečevale te poskuse,
- * da jih ne bodo povzročale, spodbujale ali pri njih sodelovale.

- * Ne določa uničenja obstoječega orožja ali njegove proizvodnje.
- * Druga pomanjkljivost: nista je sprejeli Francija in Kitajska!
- * *pogodbo, ki prepoveduje uporabo nuklearne energije* in postavitev nuklearnih gradenj (1967) – Latinsko ameriške države – prepoved poskusov, uporabe, proizvodnje in nabave nuklearnega orožja. S to pogodbo je nastala tudi regionalna organizacija za zagotovitev izvedbe pogodbe. Uvedle so se cone miru.
- * *Pogodbo, da naj države, ki ne proizvajajo nuklearnega orožja ne začno s to proizvodnjo, države, ki imajo nuklearno orožje pa naj se obvežejo, da ga ne bodo odstopile drugim (1968)* – s tem je položaj držav, ki tega orožja nimajo, slab – so tarča pritiskov in groženj. Hkrati pa je z njo ovirana tudi izdelava oz. uporaba jedrske energije v miroljubne namene. Vendar so se 3 velesile obvezale, da bodo priskočile na pomoč nejedrski državi v primeru, da bi bila napadena z jedrskim orožjem. Pomoč z orožjem ali vsaj z grožnjo. O tem je vsaka od teh držav to izjavila pred VS, ki je sprejel resolucijo, s katero se obljublja pomoč nejedrskim državam. Z novo pogodbo ostaja nedotaknjena pravica nenuklearnih držav, da razvijajo, proizvajajo in uporabljajo jedrsko energijo v miroljubne namene.
- * *Pogodba o načelih izkoriščanja vesolja za miroljubne namene (1967),*
- * *Resolucija o uporabi morskega dna v miroljubne namene*
- * *Konvencija o prepovedi izpopolnjevanja, proizvodnje in skladiščenja biološkega orožja in orožja - strupov*

Cone miru oz. brezatomske cone

So uspele v srednji in južni Ameriki, iz pogodbe 1967. Jedrsko orožje se ne sme nameščati po pogodbi na Antarktiki, v vesolju in Indijskem oceanu (drugi predlogi niso sprejeti). *Sporazum o omejitvi konvencionalnega orožja v Evropi (KEVS, 1990).*

Zmanjšanje oborožitve

Se je sprva nanašalo le na nuklearno orožje, kasneje tudi na konvencionalno.

Ukrepi za krepitev zaupanja

Države so dolžne notificirati premika sil drugih držav, da se iz teh premikov ne razvije napad (da to ne pomeni priprav za napad).

Tendenca: čim manj premikov. *Stocholmski sporazum o notifikaciji (KEVS).*

Drugi ukrepi za zagotovitev miru

Agresija se obsoja in je prepovedana že pred drugo svetovno vojno, posebne določbe pa vsebuje tudi UL. Londonska konvencija (1933) definira napad takole:

- * napadalec je tisti, ki izvede enega od teh dejanj:
- * objava vojne,
- * vpad z oboroženimi silami na področje druge države, čeprav brez objave vojne,
- * napad s kopenskimi, pomorskimi, zračnimi silami na področje, ladjo, letalo, drugo
- * pomorska blokada obale ali luke druge države
- * podpora oboroženim bandam za delovanje na njenem področju ali na področju druge d.

Definicija napada:

1. Enumerativna našteva dejanja, ki se označujejo kot napad. Ugovor: lahko se zgodi, da ne zajame vse, kar bi lahko šteli za napad. Če pa bi definicija obsegala vse, kar je šteti za napad in kar je prepovedano, bi lahko pretirano naštevanje oslabilo ugled definicije.
2. Sintetična daje splošno formulacijo, ki naj bi zajela vrste ravnanja, ki naj se smatrajo za napad in se sankcionirajo.
3. Kombinirana daje splošno definicijo in našteva glavne vrste napada ne bi pa izključila drugih vrst, ki niso enumerativno naštete. Ta definicija je najprimernejša: našteva dejanja, ki so napad in jih ostro prepoveduje.

Leta 1974 je GS sprejela na 29. zasedanju novo definicijo napada (kombinirano) z Resolucijo:

- * 1. čl. napad je uporaba oborožene sile neke države proti suverenosti, teritorialni celovitosti ali politični neodvisnosti druge države ali pa dejanje, ki je nezdržljivo z UL. Za državo pri tem ni pomembno ali je članica OZN ali ne.
- * 2. čl. prva uporaba oborožene sile je prima facie dokaz o napadu (generalna klavzula), VS pa lahko sklene, da takšna ocena ni upravičena z vidika drugih dejstev.
- * 3. in 4. čl. našteva dejanja, ki se smatrajo kot napad (konkretizira drugi člen).
- * invazija z ozemlja ene države na ozemlje druge države ter kakršnakoli vojna okupacija, kot posledica invazije,
- * bombardiranje s področja ene države na področje druge države,
- * blokada luk ali obale druge države, s pomočjo oboroženih sil,
- * napad na oborožene sile druge države,
- * protipravna uporaba oboroženih sil, stacioniranih na ozemlju druge države (vojaške baze)
- * dajanje ozemlja države na razpolago za prehod ali za prelet silam, ki napadajo 3. države (ta država je s tem agresor),
- * pošiljanje oboroženih skupin zaradi vojaških operacij, ki so po svojem učinku primerljive z ostalimi oblikami agresije,
- * 5. čl. napad se ne more opravičiti s sklicevanjem na politične, gospodarske in druge razloge. Napad je zločin proti medn. miru in varnosti, zato se mora kaznovati.
- * 6. čl. domet določil iz UL se ne širi niti oži.
- * 7. čl. dopušča se osamosvojitve narodov pod kolonialističnimi in rasističnimi vladami.

Resolucija o dolžnostih držav v primeru izbruha sovražnosti (1950)

naj bi bila sredstvo za hitro ustavitev napada, vendar je to sredstvo neuporabljeno. Vsaka država, ki je vpletena v oborožen spopad, mora v 24 urah izjaviti, da bo, če bo nasprotnih storil isto, ustavila vse vojne operacije in umaknila oborožene sile z zasedenega področja. Izjavo se da generalnemu sekretarju OZN.

Samopomoč

Na meji med mirnimi sredstvi za reševanje sporov in vojno, kot pravim oboroženim spopadom, so nekatere vrste uporabe sile brez vojne (od vojne se razlikuje po razmerju, obsegu in namenu uporabe sile). Opravičuje se kot samopomoč. Poznajo jo tudi druge veje prava, v MP pa se je razvila močnejše. Predpostavke za upravičeno uporabo samopomoči:

- * iti mora za interes, ki je zaščiten po MP,
- * obstoj kršitve oz. odrek zahtevane izvršitve obveznosti (obstoj medn. delikta),
- * država oškodovanka mor po vseh naporih to protipravno stanje najprej poskušati rešiti na kakšni koli način za mirno rešitev spora,

- * če je tretji pogoj izpolnjen, lahko država oškodovanka uporabi dejanje samopomoči, ki ne sme po svoji intenziteti presežati dejanja, ki je bilo storjeno zoper njo, če pa bi to presežla, bi storila medn. delikt.

Navedba, da je samopomoč prehod med sredstvi za mirno reševanje sporov in vojno, ni čisto točno, saj je šel razvoj v MP zelo hitro naprej (zlasti v drugi polovici tega stoletja) uporaba sile je prepovedana! UL je razvila tudi sistem kolektivnih akcij, ki pa ni perfekten.

Če so izpolnjeni vsi pogoji, je samopomoč dopustna (legitimna) in ni kršitev MP. Za različne ukrepe samopomoči se uporablja izraz REPRESALIJE. To so ukrepi države ob kršitvi zaščitene interesov z MP, kot odgovor na protipravno dejanje druge države z namenom samopomoči. S tem želi država, ki je napadena, drugo državo pripraviti do tega, da preneha s protipravnimi dejanji oz. da zadostitev. Posebna vrsta represalij je RETALIACIJA. Gre za uporabo popolnoma enakega ukrepa proti državi, ki je storila dejanje proti oškodovanki.

Navadno pa represalije obsegajo drugačne ukrepe od tistih, ki so izzvali represalije. Od represalij se razlikuje RETORZIJA (retorzija x samopomoč). Z njo država odgovori z nekim neprijaznim dejanjem, a dopustnim, ki je za interese države napadalke škodljiv ukrep. Največ se uporabljajo carinski ali fiskalni ukrepi. Slovenija bi to lahko storila na meji s Hrvaško in bi s tem odgovorila na njeno ribiško ureditev – ne bi šlo za protipravnost po MP.

Represalije so upravičene samo, če so ustrezne interesu, ki se želi zaščititi, vsekakor pa morajo prenehati, ko se doseže njihov namen. V vojni ne smejo kršiti zakonov človečnosti. Izbira ukrepov je prosta, a omejena z elementarnimi zakoni človečnosti (Martensova klavzula). To pa lahko izzove verigo vedno hujših ukrepov in protiukrepov z ene in druge strani. Zato se je opozarjalo na škodljivost določbe za sam razvoj MP.

Alvarezova deklaracija predlaga splošno prepoved samopomoči. V današnjem sistemu OZN je samopomoč prepovedana kot vsaka uporaba sile, OZN je obsodila represalije z uporabo sile, ker je to nezdržljivo z načeli OZN. Včasih so bili ukrepi samopomoči še embargo (prisilno zadržanje ladij v lukah v začetku vojne kot redarstveni ukrep), po prenehanju ukrepa se morajo ladje izpustiti. Zaprtje lastnih luk – ukrep, nasproten embargu, za ladje, proti katerim se sprejme ukrep; oborožena demonstracija – grožnja, okrepljena z razkazovanjem oboroženih sil (npr. zbiranje čet na meji, delna mobilizacija itd – v času hladne vojne), najpogostejša je mornarska demonstracija na odprtem morju.

VOJNO PRAVO

JVP obsega pravila, ki urejajo odnose med subjekti MP v času vojne in v zvezi z vojno. Pravo pomeni red, varnost, podrejanje avtoriteti pisanih in nepisanih pravil. Danes je vojna PREPOVEDANA.

Na tem področju se je izpopolnilo humanitarno pravo z novimi Ženevskimi konvencijami (1949) in s konvencijo o zaščiti kulturnih dobrin (1954). Nove vrste orožja pa kažejo na potrebno omejevanja uporabe le-teh in njihove prepovedi (pri tem je pomembna medn. organizacija RK).

Vojno pravo

Mnogi trdijo, da je VP nemogoče, ker se vojna in pravo izključujeta. Vojna je uporaba največjih naporov fizičnih sil in materialnih sredstev za uničenje sovražnika oz. njegovih obrambnih sil. Pravo pa pomeni red, varnost, podrejanje avtoriteti pisanih in nepisanih pravil. Zato se vojna ne more podrediti pravnim predpisom! To gledanje ni sprejemljivo. Pravila MP o vojskovanju obstojijo že dolgo, moderna doba pa jih izpopolnjuje in kodificira. Vojna in pravo nista nezdržljiva.

Vojna je podrejena nekim pravilom Vojna je sklop nasilnih dejanj, s katerimi ena država želi drugi vsiliti svojo voljo.

Danes gre vojno pravo v smeri humanizacije vojne (na to kažejo vse konvencije). Popolna humanizacija bo pomenila ukinitve vojn.

Vojno pravo želi ublažiti slabosti vojne, kolikor to dopuščajo vojni interesi. Obveznosti vpletenih strank niso velike, z MP naložene ovire niso ovira pri doseganju zmage. Vendar pa je odgovornost držav toliko večja, če zanemarijo VP. Vsebuje tudi pravila o kaznovanju oseb, ki so sodelovale pri kršenju MP.

Moderna vojna se razteza na celotno življenje naroda (tudi pridelava hrane je lahko vojno dejstvo, zato ni pomembno, ali imaš v rokah puško, orodje ali motiko). Pomembna stran moderne vojne je tudi gospodarska vojna. Moderna vojna se je poglobila in razširila.

Vojno pravo obsega pravila vojne na kopnem, morju in v zraku. Vendar to ne pomeni, da obstojijo trije ločeni sklopi pravil. Delitev se odklanja.

MVP predpisi o vojni:

- * ali je vojna za doseg nekaterih državnih ciljev dopustna,
- * če do vojne pride, katera so pravila MP, ki so jih dolžne države spoštovati.

Že Grotius se je ukvarjal s vprašanjem pravične oz. nepravične vojne. Danes pa je vojna prepovedana, ne le po UL ZN, ampak tudi po univerzalnem pravu. Legitimne oblike uporabe sile so strogo omejene (*ius ad bellum* – legitimne oblike uporabe sile). Čeprav je naravna pravica vsake države (41.čl.), da se individualno ali kolektivno brani v primeru agresorjevega napada nanjo – do odločitev in ukrepanja VS. 42. čl. – kolektivna akcija zoper agresorja (Peščeni vihar) – v praksi gre pogosto za stopnjevanje:

- * embargo na orožje,
- * embargo na nafto,
- * prekinitev diplomatskih odnosov (tudi v Iraku leta 1990)
- * vsekommunikacijski embargo.

Ko so ukrepi iz 41. čl. izčrpajo, pogosto pride do ukrepov iz 42. člena (*ius in bello* – uporaba MP in humanitarnega prava če pride do vojne). To ni vojna v klasičnem smislu. Je zakonita borba ljudstev in narodov proti tuji kolonialni oblasti 1. Ženevski protokol (načelo samoodločbe, ki ni le antikolonialno načelo).

MP obravnava:

- * pravila MVP,
- * nevtralnopravo,
- * humanitarnopravo,

MVP so vsa pravna pravila, ki obravnavajo vprašanje legitimne uporabe sile in pravila, ki jih morajo države upoštevati, če do vojne pride.

Humanitarno pravo: so tista pravila MP, zlasti vojnega, ki se nanašajo na zaščito žrtev vojne (Ženevske konvencije o humanitarnem pravu, najsodobnejša pravila v protokolu I. in II.).

Nevtralno pravo se vedno obravnava skupaj z MVP. Ne gre za določbe o trajni nevtralnosti držav, ampak nastanek nevtralnosti v trenutku, ko pride do stanja vojne. Poleg držav v vojni so vse ostale nevtralne, s pojmom nevtralnosti je povezan pojem nepristranosti.

Kolektivna akcija OZN – po UL so članice dolžne aktivno podpreti odločitve VS (npr. kolektivni ukrepi zoper J. Rodezijo . tu ni šlo za kolektivno akcijo po 42. čl., ampak za splošni embargo – edina država, ki je neprikrito trgovala z J.Rodezijo je bila Švica, ki se je sklicevala na nečlanstvo, vendar v tem primeru ni šlo za vojno, da bi se uveljavljalo načelo nevtralnosti).

Pojem vojne:

Enostransko pojmovanje: je akcija, sklop nasilnih dejanj, s katerimi ena država želi drugi vsiliti svojo voljo.

Dvostransko pojmovanje: boj med državama (tudi Grotius).

Tradicionalno pojmovanje: borba, ki poteka med državami (Gentilis). S tem državljanska vojna ne spada pod pojem vojne, zato se tudi MP predpisi ne uporabljajo za vstaje, revolucije.

Od Ženevskih konvencij naprej pa se je pojavila tendenca, naj se vojno pravo razširi na vse vrste oboroženega spopada. Sodobno MP raje namesto izraza vojna uporablja izraz oborožen spopad.

Za obstoj vojne je potreben *namen vojskovanja*, t.j. izvajanje vojnih dejanj, vsaj z ene strani. Mnogi mislijo, da je potreben obojestranski namen oz. boj. So pa primeri, ki kažejo, da je za obstoj vojne dovolj, da ena od strank želi izzvati vojno stanje (Latinske države so proti koncu druge sv. Vojne sprejele ukrepe zoper Nemčijo, ta pa zoper njih nobenih – pa so bile vseeno v vojni).

Največji problem pri definiciji oboroženih spopadov predstavlja vprašanje, ali gre za:

- * mednarodni oborožen spopad (udeležene so države in drugi subjekti MP),
- * notranji oborožen spopad (npr. Kosovo) (pravna pravila so tu manj dograjena, zaščita žrtev je na bistveno nižjem nivoju – problem človekovih pravic).

To je zelo pomembna klasifikacija!

VIRI VOJNEGA PRAVA

VP se je začelo razvijati v srednjem veku, kot običajno pravo (ta je še danes pomemben vir). Je splošno in velja za VSE države, ne le za podpisnice. Danes so mnoga pravila kodificirana z medn. pogodbami, ki predstavljajo partikularno pravo med podpisnicami (npr. dopolnilni ženevski protokoli).

Splošna načela civiliziranih narodov so obča pravna načela, ki so nastala v notranjem pravu. So vir MP, vendar niso običajno MP (nastala so v praksi med državami). To so načela, ki so se transformirala iz notranjega prava (ker so se v NP razvila), vendar so tako obče veljavna, da jih pozna večina pravnih sistemov. Večinoma izvirajo iz RP. Primer:

- * nemo plus iuris transfere potest quam ipse haberet (nihče ne more na drugega prenesti..)
- * pacta sunt servanda (od DK dalje spada v pogodbeno pravo)
- * kolizijska pravila (lex specialis derogat legi generali)
- * volunti non fit iniuria itd...

V MVP uporaba splošnih načel civiliziranih narodov ni izključena, vendar kot vir ne pridejo v poštev, kajti tu imamo pogodbe in običajno pravo!

Večstranske pogodbe:

1. Pariška pomorska deklaracija (1856) – še velja (vojna na morju, blokada)
2. Petrograjska deklaracija o uporabi eksplozivnih nabojev (1868)
3. I. Haaška deklaracija o prepovedi uporabe nabojev z zadušljivimi/strupenimi plini 1899
4. II. Haaška d. o prepovedi uporabe dum-dum nabojev 1899 (na 1. mirovni konferenci)
1. III. Haaška o začetku sovražnosti (o takrat še obvezni vojni napovedi) vse iz 1907 MK
2. IV. o zakonih in običajih vojne na kopnem (ta pravila so v prilogi * t.i. H. pravilnik)
3. V. o pravicah in dolžnostih nevtralnih oblasti in oseb v kopenski vojni
4. VI. o ravnanju s sovražnimi trgovskimi ladjami pri izbruhu sovražnosti
5. VII o spreminjanju trgovskih ladij v vojaške
6. VIII o polaganju podmorskih avtomatskih min na kontakt
7. IX. o bombardiranju s strani pomorskih sil v času vojne.
8. XI. O nekaterih omejitvah pri izvrševanju pravic plena v pomorski vojni
9. XIII. O pravicah in dolžnosti nevtralcev v pomorski vojni
10. Deklaracija o prepovedi metanja projektilov in eksplozivov iz balona
11. Washingtonska pravila o pravilih zračne vojne 1923 nikoli niso začela veljati
12. Ženevske konvencije o zaščiti žrtev 1949
13. Haag – k. o zaščiti kulturnih dobrin v primeru oboroženega spopada 1954
14. Ženevski protokol o zadušljivih plinih in kemičnem orožju 1925
15. Konvencija o ravnanju z vojnimi ujetniki 1949
16. Londonska pomorska deklaracija (1936).

Ker se I. in II. konvencija (z druge mirovne konference 1907) neposredno ne nanašata na MVP se postavlja vprašanje, ali ju je sploh obravnavati v tem sklopu. To sta:

- * I. o mirnem reševanju sporov, ki želi legalizirati in institucionalizirati mirno reševanje sporov ter tako preprečiti vojno. Je MP temelj stalne arbitraže v Haagu (ČG in Srbija sta stranki te pogodbe).
- * II. o omejitvi uporabe sile pri izterjavi zasebnopravnih dolgov (interes južnoamer. držav).

Najpomembnejša je IV. *Haaška konvencija* o zakonih in običajih vojne na kopnem, ki je prerasla v običajno pravo (dolžne so jo spoštovati vse države, ne le pogodbenice). V prilogi ima pravilnik, ki je danes v marsičem:

- * temelj MP predpisom, ki urejajo odnose vojskujočih se strani nasploh in služi
- * ko osnova za nadaljni razvoj na večih področjih: npr. v humanitarnem pravu in na področju varstva kulturnih spomenikov in kulturnih objektov.

Pogoji v *Haaškem pravilniku*, da je neka oseba vojak in ne civilist:

- * ustrezno poveljstvo,
- * ustrezni znaki,
- * nosijo odprto orožje,
- * da se ravnajo po pravilih MP.

Namen: zmanjšati vojne grozote – temeljno pravilo, katerega se morajo vojskujoče se stranke držati v medsebojnih odnosih in v odnosih s civilnim prebivalstvom.

V uvodu 4. Haaške konvencije je t.i. **Martensova klavzula**. Ta izrecno pravi, da so v primerih, ki niso urejeni s pogodbenim pravom, prebivalci in vojaki zaščiteni tudi z načeli in predpisi MP, ki so rezultat običajev, sprejetih med civiliziranimi narodi, z zakoni človečnosti in zahtevami javne zavesti. To velja, dokler ne bo izdan popolnejši zakonik o VP. Aktualna je še danes in veljat tudi za novejša predpise VP, posebno pa pride v poštev za uporabo humanitarnega prava v spopadih, ki niso vojna v strogem pomenu besede.

V tej klavzuli gre za sklicevanje na:

- * načelo humanosti,
- * načelo človečnosti,
- * načelo javne varnosti.

Vse to daje Martensovi klavzuli vsesplošen pomen.

Haaške konvencije vsebujejo tudi klavzulo solidarnosti (klavzula splošne udeležbe – *clausula si omnes* – ki je določba, da se konvencija ne uporablja, če v vojni sodeluje neka država, ki ni ratificirala konvencije. Toda te konvencije večinoma vsebujejo običajno pravo in se kot take spoštujejo tudi v vojni med državami, ki niso vezane s konvencijo.

Ženevske konvencije o zaščiti žrtev (1949):

- * o izboljšanju usode ranjencev in bolnikov v oboroženih silah v vojni
- * o izboljšanju usode ranjencev, bolnikov in brodolomcev v oboroženih silah na morju
- * o ravnanju z vojnimi ujetniki
- * o zaščiti civilnih oseb v času vojne

YU je ratificirala vse štiri, pogodbenih strank je veliko. Slovenija je pristopil k temu paketu (4 konvencije in 2 protokola) skozi najavo sukcesije.

Ženevski protokol o zadušljivih plinih in kemičnem orožju 1925 je edini veljavni MP predpis o prepovedi vojnih strupov. Ima generalno klavzulo (zato je uporaben). Kasneje je bila sicer še prepovedana izdelava kemičnih in bakterioloških snovi, ni pa bila prepovedana njena uporaba.

Konvencija o ravnanju z vojnimi ujetniki – *Ženeva 1949*: vojno ujetništvo ni kazen, vojnimi ujetnikom se z ujetništvom le prepreči ponovno bojevanje. Pobeg se kaznuje kot disciplinski prekršek. Če nekdo uspešno pobegne in ga ponovno ujamejo, ne sme to iti ujetniku v škodo!

K ženevski konvenciji sta bila sprejeta dva *dopolnilna protokola* (1977):

- * zaščita žrtev medn. oboroženih spopadov
- * oboroženi spopadi, ki nimajo medn. značaja

Oba je YU ratificirala leta 1978.

Prvi protokol prinaša novosti:

- * ne več vojna, ampak oborožen spopad,
- * razširja materialno podlago (na koga se nanaša) – s tem so dobili antikolonialni oboroženi spopadi popolno legitimiteto (bivše kolonialne upraviteljice so bile proti, npr. Francija ga ni ratificirala).

V tem protokolu je ponovljena tudi Martensova klavzula iz Haaškega pravilnika (1907) – vojno + humanitarno pravo + človečnost + javna zavest. Na tem protokolu sloni tudi Brionska deklaracija in akt o osamosvojitvi Slovenije iz leta 1991:

- * povečana zaščita medicinskega osebja in predmetov z oznako (letala, stavbe, avti)
- * zaščita otrok, mlajših od 15 let (ne smejo aktivno sodelovati v oboroženih spopadih, mlajši od 18 let pa se lahko rekrutirajo le, če so že prej rekrutirali vse starejše),
- * povečana zaščita civilistov (presumpcija civilista – če se ne ve ali je vojak ali ne, se smatra, da je civilist),
- * plačanci niso pod zaščito (poskus definicije plačanca, ki pa ni uspel),
- * vohuni (poskus definicije: nikjer drugje, razen v teh protokolih ni zaslediti besede vohun; vohun se ne tretira kot kriminallec),
- * inkriminacija eho ciljev med vojnimi hudodelstvi (nasilno napadanje objektov, ki lahko sproščajo veliko energije oz. povzročijo velike ekološke katastrofe),
- * danes klavzule si omnes ni več – dana je možnost uporabe protokola tudi, če je le ena stranka v sporu pogodbeni stranka protokola,
- * dolžnost držav razširjati humanitarno pravo.

Drugi protokol - notranji in mednarodni oboroženi spopadi:

Notranji oborožen spopad je spopad znotraj neke države (legalna oblast nasproti raznim skupinam, razne skupine med seboj, ...).

Vse štiri konvencije imajo skupne tri člene (enaki po vsebini in lokaciji):

- * osebe, ki ne sodelujejo v oboroženih spopadih ali vojaki, ki so položili orožje, so ranjenci in zajeti (ni uporabljen termin vojni ujetnik, ker jih v notranjih spopadih NI), ki se morajo obravnavati enako, brez kakršnekoli diskriminacije,
- * prepovedano je:
- * nasilje nad življenjem,
- * nasilje nad telesom,
- * jemanje talcev,
- * napadi na osebno integriteto.
- * potrebno je zagotavljanje najosnovnejših procesnih kavtel,
- * omogočiti ranjencem in bolnikom, da jim medn. humanitarne organizacije dajejo pomoč.

Protokol II ima bistveno večji obseg zaščite kot 3 skupni člani konvencij. Protokol II velja za oborožene spopade, ki ne spadajo pod protokol I. Protokol II zahteva da imajo oboroženi oddelki:

- * odgovorno vodstvo,
- * nadzor nad določenim delom teritorija.

Gre za izvajanje usklajenih vojaških operacij. Pogoji za uporabo protokola II so strožji, zato je nivo zaščite bistveno širši.

Notranje situacije, ki nimajo značaja oboroženega spopada, so stopnje notranjega spopada, ki ne padejo niti pod 3 člene. Ne gre v bistvu za spopad, ampak za legalno oblast, ki krši najbolj elementarne človekove pravice in svoboščine.

Drugi protokol naj bi bil posvečen dopolnitvi MP pravil zaščite žrtev na morju. Druga Ženevska konvencija se nanaša le na ranjence, bolnike in brodolomce, ne pa na druge žrtve. Le-teh pa leta 1977 na konferenci niso obravnavali, ker naj bi to uredil nov protokol.

Dokumenti, ki presegajo MVP o mednarodnih zločinih:

- * statut za sojenje vojnih zločinov v Nürnbergu so sprejele skoraj vse države (osnova za sojenje), in
- * Resolucija in Deklaracija GS ZN (s tem so države dobile pravno osnovo tudi v notranjem pravu, za notranje sojenje tem zločincem – pristojnost).
- * Moskovska deklaracija 1943 o sojenju vojnim zločincem,
- * Sporazum o kaznovanju in preganjanju zločincev pripadnikov osi sil in Statut nurnberškega sodišča,
- * 2. resolucija GS iz 1946 o priznanju načel MP, ki jih vsebuje nurnberški statut,
- * UL OZN,
- * Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida,
- * 4 ženevske konvencije,
- * konvencija o nezastaranju vojnih zločinov,
- * konvencija o prepovedi razvijanja, proizvodnje, uporabe bakterioloških sredstev
- * dva protokola,
- * Petrograjska deklaracija,
- * 3. in 4. haaška deklaracija.

Začetek vojne:

Klasično MP z vojno napovedjo (o tem III. Haaška k.) je enostranski pravni posel (specialna notifikacija):

- * brezpogojno (v ožjem smislu),
- * pogojno (ultimat – sporočilo, s katerim se postavi neka zahteva in se zagrozi z nekimi posledicami – vojno), če se začne s sovražnostmi, pa je bilo ultimatu ugodeno, je to v nasprotju s haaško konvencijo;

Pomembno je, da objava pride do naslovnika (poslanika, zunanjega ministra); ni pomemben čas od objave do začetka vojne, lahko pride do vojne takoj! Namen objave: s formalnim aktom se določi obstoj vojnega stanja, tako da vsi zainteresirani vedo, da je nastopila obveznost obnašanja po VP. Če objave ni – medn. delikt, zadostuje izvrševanje sovražnosti (ni nujno, da gre za boj z orožjem, zadostujejo sovražni ukrepi). Ugotoviti je treba animus belli gerendi.

Trajanje vojne:

Posledica izbruha vojne je

- * prekinitev mirovnih odnosov med strankami vojne,
- * ustavi se izvrševanje obveznosti strank po občem pravu ali medn. pogodbah,
- * prekinitev diplomatskih odnosov (navadno),
- * diplomatskemu in konzularnemu osebju se dovoli odhod,
- * zaščita diplomatskih in konzularnih zgradb in arhivov.

Vpletene strani pa lahko sklepajo pogodbe v zvezi s potekom vojne. Vse te pogodbe obvezujejo enako kot tiste, sklenjene v miru. Sklepajo se v glavnem s posredovanjem nevtralnih držav in na nevtralnem področju.

Obstojijo pa tudi specialni vojni dogovori in sporazumi. Za njihovo sklepanje so pristojni vojni poveljniki, a le za zadeve iz njihove pristojnosti – zanje ne potrebujejo posebnega pooblastila (imajo ga neposredno po predpisih MP). Tak sporazum ne potrebuje ratifikacije, ampak zavezuje celo, če je poveljniku izrecno prepovedano skleniti tak sporazum z internimi navodili. Poveljnik lahko sklene le vojni sporazum, političnega pa sklepajo redni organi notranjega zastopanja. Med vojne sporazume spadajo:

- * kapitulacija (pogodba o načinu in pogojih predaje celote ali dela sovražnikovih sil),
- * karteli (sporazum o zamenjavi ujetnikov),
- * specialna premirja (ustavitev sovražnosti za določen čas med oboroženimi silami ali na nekem določenem področju). O tem je treba pravočasno obvestiti vse vojaške odrede in oblasti, ki jih to zadeva. Če ena stran krši to premirje, ga lahko druga stran odpove. Če posameznik po lastni iniciativi krši premirje, se lahko zadeva samo kaznovanje krivca ali posameznika oz. odškodnina.

Prenehanje vojne:

- * *sporazumno* (izrecno- navadno mirovni sporazum, molče – brez mirovne pogodbe, konča se s prenehanjem sovražnosti),
- * *enostransko* – gre za popolno podreditev sovražnika (*debellatio*).

Mirovni sporazum je medn. pogodba med vpletenimi strankami, s katero se vzpostavlja stanje miru, ob tem pa se urejajo še druga vprašanja: odstop področja, vojna odškodnina, vrnitev ujetnikov, garancija,....

Lahko pa se vojna (navadno neobjavljena) konča brez sklenitve formalne mirovne pogodbe, z drugimi formalnimi akti (Vietnam, Palestina).

Vojno stanje preneha šele z uveljavitvijo mirovne pogodbe, z izmenjavo ratifikacij. Sovražnosti prenehajo s podpisom mirovne pogodbe. Če temu ni tako, potem se vojna ni nehala (načelo učinkovitosti v MP). Premirje obvezuje vse stranke in se ne more enostransko spremeniti.

Bojišče:

Je prostor, na katerem se v primeru oboroženih spopadov med vojskujočima stranema, lahko izvajajo sovražnosti. To je lahko:

- * prostor držav udeleženk (skupaj z zračnim prostorom in TM),
- * OM (po MP ni demilitarizirano – s pogodbo ni določena uporaba v miroljubne namene
- * terra nullius.

Bojišče ne obsega področja nevtralnih držav (zračni prostor in TM), na tem področju se ne sme izvrševati sovražnosti, lahko pa je bojišče;

Področje, uporabljeno v miroljubne namene (ni bil uporabljen pojem demilitarizacija):

- * v vesoljski pogodbi,
- * pogodba o Antarktiki,
- * pogodba o morskem dnu.

Osebe, ki sodelujejo v vojni:

Med vojaki in civilisti obstojijo razlike glede na (Haaški pravilnik). Vojaki so:

- * da so pod odgovornim poveljstvom,
- * da nosijo določen in od daleč viden znak,
- * da javno nosijo orožje,
- * da se ravna po VP.

Civilisti vpletenih držav so zaščiteni po MP. Proti njim se ne sme uporabiti orožje, v primeru okupacije pa so jim zajamčene določene pravice. Zaščita civilistov je dosežena z Ženevsko kodifikacijo iz 1949.

Pripadniki oboroženih sil:

Preteklost ni razlikovala med vojakom in civilistom. Vojna je potekala med narodi, zato se je proti vsem ravnalo enako sovražno (ne glede na to ali so oboroženi ali ne). Pojav totalne vojne je spet potegnil civiliste in zaledje v vojno in jih izpostavil vojnim nevarnostim.

Velja pravilo: sovražnosti lahko izvajajo le pooblaščen, ki se morajo po nekem znamenju razlikovati od drugih ljudi in da se orožje lahko načelno uporablja samo proti tistemu, ki ga kot nasprotnik tudi uporablja. Samo te osebe se lahko bojujejo z orožjem in to samo proti istemu krogu oseb nasprotne stranke. Ta krog so oborožene sile (forces militaires), za razliko od civilistov (pazi: velja domneva civilista). Obsegajo:

- * pripadnike vojske,
- * pripadnike vojne mornarice,
- * pripadnike vojnega letalstva (to so tri osnovne kategorije redne vojske)
- * vojna policija (regularne enote – ti dve kategoriji haaški pravilnik izenači)
- * prostovoljski odredi z oboroženimi silami ob 4 pogojih :

= odporniška gibanja (status oboroženih sil se razširi tudi nanje po Ženevski konvenciji),

= antikolonialna gibanja (razširitev s protokolom).

Haaški pravilnik razlikuje med:

- * borci (kombatanti) in
- * neborci (nekombatanti) – osebe, ki pripadajo vojski in so podrejene vojaški disciplini, a se ne borijo z orožjem (vojno upravno in tehnično osebje, duhovniki, oskrbniki, prodajalci živil, ...). Orožja ne smejo uporabiti, razen če so napadeni. Tudi proti njim se ne sme uporabiti orožje. Če pridejo v roke sovražniku, so obravnavani kot vojni ujetniki.

Omejitev vojskovanja:

Izhajajo iz dejstva, da vpletene stranke nimajo neomejenih pravic pri izbiri sredstev za škodovanje sovražniku.

Omejitve morajo biti izrecne:

- a) *glede na osebe*
- * civilno prebivalstvo je zaščiteno po MP,
 - * bolni in ranjeni se ne morejo vojskovati,
 - * sovražniki, ki so položili orožje ali nimajo sredstev za obrambo in se zato predajo, te osebe se ne smejo raniti ali ubiti.
- b) *glede na stvari (objekte)*
- * neobranjena mesta, vasi, naselja, zgradbe – prepoved bombardiranja s katerikoli sredstvi
 - * vojni cilj
 - * (če so mesta branjena, je treba bombardiranje omejiti le na objekte, ki imajo vojni značaj. Treba se je prizadevati, da se ohranijo stavbe, ki služijo bogoslužju, umetnosti, znanosti, dobrodelnosti, bolnice, zgodovinski spomeniki. Te kraje je treba vidno označiti. Če te zgradbe istočasno služijo v vojne namene, ne uživajo zaščite)!
- c) *glede na vrsto orožja*
- * naboji, ki se razletijo ali so napolnjeni z gorečo ali vnetljivo snovjo (Petrograjska deklaracija 1868),
 - * naboji, ki se v človeškem telesu razširijo ali sploščijo – dum/dum (III.haaška d. 1899),
 - * strupi in strupeno orožje (haaški pravilnik),
 - * orožje, strelivo, snovi, ki nepotrebno povzročajo bolečine (haaški pravilnik),
 - * zadušljivi plini in bakteriološko orožje (Ženevski protokol 1925),
 - * atomsko orožje,
 - * napalm,
 - * orožje, ki spreminja meteorološke, geofizične idr. lastnosti.
- d) *glede na način vojskovanja*
- * predvsem so prepovedani zahrbtni način in sredstva boja,
 - * izdajalsko ubijanje in ranitev sovražnikovega naroda ali vojske (haaški pravilnik),
 - * izjava, da se ne bo dajala milost,
 - * zloraba zastave, znakov, uniform in ženevskih znakov (prevare načeloma niso prepovedane, vendar ne smejo biti zahrbtne, v pomorski vojni pa je dopustna uporaba lažne zastave),
 - * rušenje ali odvzem sovražne lastnine (državne ali zasebne – haaški pravilnik),
 - * ropanje,
 - * ropanje mrtvih (pomembna je pieteta, zato se jim mora omogočiti dostojen pokop)!

Ranjenci:

- * konv. o izboljšanju usode vojakov, ranjenih v vojni 1864 se nanaša samo na ranjence,
- * 1. haaška konferenca 1899 – razširitev zaščite tudi na pomorsko vojno,
- * 1906 zaščita zajame tudi bolnike,
- * ženevske konv. – uredi zaščito žrtev vojne (prve tri se ukvarjajo s pripadniki oboroženih sil, četrta pa s civilnim prebivalstvom).

Skupna značilnost teh konvencij je, da poudarjajo zaščito človeka, ne pa pripadnika vojnega stroja. Zaščitene osebe se ne morejo odreči pravicam, ki jih dajejo te konvencije. Te konvencije so odprta pogodba, h katerim se lahko pristopi z notifikacijo, usmerjeno švicarskemu zveznemu svetu. Pristop začne veljati 6 mesecev po notifikaciji. Če pa prej pride do oboroženega spopada, konvencije začnejo učinkovati takoj.

Tudi odpoved se opravi z notifikacijo (eno leto rok), če pa medtem pride do oboroženega spopada, odpoved ne deluje do sklenitve miru.

Države nepogodbenice vežejo načela MP, ki izhajajo iz običajev civiliziranih narodov – t.i. Martensova klavzula.

Osebe, ki neposredno ne sodelujejo v vojni, pripadniki oboroženih sil, ki so se predali, bolni, ranjenci, ujetniki so zaščiteni pred

- * poseganjem v življenje in osebno integriteto,
- * jemanjem talcev,
- * žalitvijo osebnega dostojanstva,
- * izrekanjem in izvrševanjem kazni brez sodnega postopka (reden, s procesnimi kvantelami)

Ranjenci in bolniki se morajo sprejeti in ščititi, negovati ne glede na to, kateri strani pripadajo. Dejanja, nasprotna konvenciji, se morajo zatirati, za težke primere pa je predvidena kazenska odgovornost. Če je treba, se mora skleniti lokalno premirje, zaradi umika, prevoza, menjave ranjencev in bolnikov.

Varstvo prevoznih sredstev in objektov z ustrežno oznako. Prepoved zlorabe teh znakov (letala morajo imeti ženevski znak zgoraj, spodaj, in ob straneh in ne smejo preletati okupiranega področja. Pristati morajo na vsak poziv. Če slučajno pristanejo na okupiranem področju – posadka ranjenci in bolniki postanejo vojni ujetniki); znaki:

- * rdeč križ na beli podlagi,
- * rdeč polmesec (v muslimanskih državah),
- * rdeč lev in sonce na beli podlagi.

Konvencija o izboljšanju usode ranjencev, bolnikov in brodolomcev v oboroženih silah na morju pozna bolniške ladje in ladijske bolnice (na bojnih ladjah se varujejo):

- * bele barve, ob boku in spredaj rdeč križ, poleg svoje zastave še
- * izobešen ženevski znak, ne smejo se uporabljati za vojne namene,
- * pomagajo ranjencem, bolnikom in brodolomcem, ne glede na pripadnost;

Vojni ujetniki so zaščiteni z Ženevsko konvencijo št. 3:

Država, ki jih ima v oblasti, je odgovorna za ravnanje z njimi. Z ujetniki je treba ravnati:

- * človeško,
- * jih varovati pred nasiljem, zastraševanjem, žalitvami in javno radovednostjo,
- * ne sme se pohabiti ali biti objekt medicinskih poskusov,
- * spoštovati njihovo osebnost in čast,
- * z ženskami ravnati glede na njihov spol.

Vojni ujetniki (običajno):

- * šefi držav,
- * ministri in diplomati,
- * tisti, ki spremljajo vojsko in imajo za to pismeno pooblastilo vojaškega poveljstva (npr. vojni dopisniki),
- * kapetan ali ladijski častnik, ki je pripadnik sovražnikovih oboroženih sil,
- * člani posadk trgovskih ladij in civilnega letalstva, ki ne spadajo pod neko ugodnejšo določbo MP (npr. niso nevtralni državljani), če pismeno obljubijo, da ne bodo sprejeli nobene funkcije v zvezi z vojnimi operacijami, se lahko izpustijo na prostost.

Ženevska konvencija ima točne določbe o:

- * varni in zdravi namestitvi ujetnikov,
- * o njihovem zdravljenju,
- * zaposlitvi,
- * disciplini,
- * jamstvih sodnega postopka.

Dokler ujetništvo traja, so ujetniki v taboriščih in se ne smejo od tam seliti. Za neuspeh pobeg se lahko kaznujejo le disciplinsko. Lahko se zaposlijo glede na njihove sposobnosti, ne smejo pa se zaposliti za vojne operacije ali za dela, škodljiva zdravju.

Neozdravljivo bolni ter fizično ali duševno prizadeti se morajo vrniti v domovino. Po zaključeni osvoboditvi se morajo vrniti domov, brez zavlačevanja.

Civilisti:

Ženevska konvencija o zaščiti civilnih oseb v času vojne 1949 se nanaša na vsak oborožen spopad med državami, na delno ali popolno okupacijo. Ščiti vse osebe, ki niso pripadnice države, pod katere oblastjo se nahajajo. Ščiti ljudi brez zaščite, predvsem pa bolne, ranjence, stare, nemočne, otroke in ženske. Konvencija uvaja zaščito določenih krajev za zaklanjanje mestnega prebivalstva ali njihovo nego:

- * sanitetne in varnostne cone na ladji – kontrolira jih posebna komisija,
- * nevtralizirane cone na področjih, kjer potekajo boji se določijo s sporazumom,
- * bolnice (tako civilne kot vojaške) zaščita preneha, če se bolnica uporabi v vojaške namene

Analogno s konvencijo je urejeno še zbiranje ranjenih in mrtvih civilistov, prenos ranjenih, mrtvih, bolnih, nemočnih, porodnic po suhem in po vodi; prost prehod pošiljk, kontaktiranje med člani družine (to velja zlasti v korist otrok do 15 let, če so ločeni od družine).

Konvencija zahteva:

- * spoštovanje teh oseb in njihove časti,
- * prepoved diskriminacije,
- * prepoved izvajanja pritiska,
- * povzročanje fizičnega trpljenja, zatiranja,
- * pravico, da se obrnejo na zaščitnice, RK in druge organizacije.

Vojna okupacija:

Je stanje, ko se področje neke države (del ali celota) dejansko nahaja v oblasti sovražne vojske. Zahteva se dejansko izvrševanje oblasti, istočasno pa je zakonita vlada onemogočena (suspendirana) pri izvrševanju svoje oblasti. Je enostranski pravni posel.

Področje, kjer boji še trajajo, ni pod okupacijo. Oblast mora biti uvedena in se izvrševati. To se presoja po učinkovitosti. Okupacija je le tam, kjer je oblast vzpostavljena in se izvršuje (če se ne izvršuje – gre za papirnato okupacijo).

Okupacija NMV in TM obstoji le istočasno z okupacijo kopnega in se ravna po istih predpisih.

Do okupacije lahko pride s premirjem (na pogodbenem temelju) in kljub temu, da ni več oboroženega boja, vojno stanje še traja (gre za vojno okupacijo). Pri okupaciji subjekt ostane, pri debelaciji pa propade, ga ni več. Gre za popolno podjarmljenje.

Dolžnosti okupanta:

- * vzpostavitev in obdržanje javnega reda in življenja ob spoštovanju domačih zakonov. Torej ni dopustna sprememba zakonodaje, če ni nujno potrebna zaradi vojnih namenov (enako za spremembo kazenske zakonodaje, ki pa nikoli ne sme imeti retroaktivnega učinka).
- * Ne sme zahtevati od prebivalcev prisege zvestobe ali službe v svojih oboroženih in pomožnih silah, ne sme se jih niti siliti v dajanje obvestil o svoji vojski, ne sme se jih importirati,
- * Ne sme se jemati talcev,
- * Ne sme vohuniti, za to se lahko izreče celo smrtna kazen,
- * Spoštovati čast, družinske pravice, življenje, zasebno lastnino, bogoslužje (rekvizicija dobrin in uslug je sicer dopustna, a samo ob prvenstvenem upoštevanju civilnega prebivalstva, ne sme se jemati dobrin za vojsko),
- * Upravljati okupirano področje (lahko pobira državne dajatve, a se mora držati domačih predpisov. Nosi tudi stroške uprave).

Mirna okupacija nastane na temelju medn. pogodbe, ko se neka vojaška oblast dogovori z drugimi državami o upravljanju z nekim delom ozemlja. Oblast ni nikoli posledica uporabe sile (po tem se loči od vojne okupacije). Vedno je posledica dogovora.

Nevtralnost – gre za centralno politiko in ne za nevtralnost kot pogodbeni odnos!

Je stanje neke države, ki ne sodeluje v vojni med dvema ali več državami. Ene države se tako nahajajo v vojni, druge pa ne sodelujejo na nobeni strani. Danes jo ureja običajno pravo in pozitivno pravo (5., 11., 13. haaška k.). Danes pravici do nevtralnosti ni mesta v MP, ker UL ZN določa, da naj se cela medn. skupnost dvigne proti rušitelju miru. Vendar danes niso vse države članice OZN in imajo pravico do nevtralnosti (ni jim treba sodelovati pri ukrepih ZN).

Predpostavka za stanje nevtralnosti: obstoj vojne (kjer ni vojne, ni nevtralnosti in obratno). Haaška k.: vojno stanje se mora brez zavlačevanja sporočiti nevtralnim državam in delovanja proti njim ni brez obvestila (dolžnost notifikacije).

Stanje nevtralnosti nastopi, ko je:

- * nevtralna država izvedela za vojno stanje (ugovor),
- * se vojna začne (takrat nastopi tudi dolžnost vpletenih napram nevtralnim državam in obratno), v trenutku izbruha vojne MP zamenja VP.

Druga pomembna predpostavka je nepristranskost (nevtralna država mora nastopati proti obema vpletenima strankama enako (načelo paritete).

Tretja predpostavka je nesodelovanje med nevtralno in vpleteno državo in mora biti medsebojno recipročno.

Nevtralnost preneha s koncem vojne, dokler nevtralna država sama ne vstopi v vojno.

Nevtralnost je lahko pogodbeni (države niso proste ali bodo stopile v vojno ali ne) ali trajna.

Dolžnost nevtralcev je:

- * vzdržati se (nekaj ne storiti) in je hkrati tudi predpogoj!
- * preprečiti (nanaša se na državo ali posameznika),

- * trpeti (nanaša se na dejanja).

Blokada:

Zaprte nasprotne luke, dela obale ali ustja reke za pomorski promet. Gre za luke, ki se nahajajo v oblasti sovražnika, zato se lahko blokira tudi lastna luka, obala ali ustje reke. Ne smejo se blokirati nevtralizirana področja ali OM. Zaradi moderne tehnike blokada močno izgublja na pomenu in uporabi (totalna vojna je prinesla še druge načine vojskovanja). Izvedba blokade je težka zaradi aviacije. Pogoji za veljavnost blokade:

- * *efektivnost* – blokada se vrši z uporabo tolikšnih sredstev, da je promet zares preprečen (ta pogoj predpisuje Pariška pomorska deklaracija),
- * *deklaracija* – označitev časovnega in prostorskega obsega blokade. To določi država, ki sprejema blokado ali v njenem imenu poveljnik delujoče mornarice. Označiti se mora: čas začetka, zemljepisne meje blokiranega področja in rok, do katerega nevtralne ladje lahko izplujejo iz blokirane luke.
- * *notifikacija* – obvestilo o blokadi se pošlje:
 - * nevtralnim državam po diplomatski poti,
 - * krajevnim organom blokiranega področja po poveljniku blokirajočih enot,
 - * ladjam, ki se približujejo blokiranemu področju (če obstoji domneva, da ne vedo za blokado) t.j. t.i. specialna notifikacija, ki jo opravi katerikoli častnik blokirajočih enot, vpiše se v ladijske knjige.

Prekinitev in prenehanje blokade:

- * z izjavo države, ki jo je določila (obvestilo se da na enak način kot za nastanek),
- * proti volji blokirajoče države, če se njeno ladjevje razprši zaradi sovražnih sil, elementarnih nesreč ali drugega dejstva. Če hoče po tem znova vzpostaviti blokado, je treba ves postopek začeti znova.

Posledice blokade:

- * prepove se vsak promet z blokirano luko oz. področjem (prepoved velja enako za vse zastave),
- * kršitev blokade se sankcionira z zaplenbo ladje s tovorom, če se zaloti pri poskusu preboja (predpogoj zaplembe: poskus preboja), vendar če pobegne, se kasneje ne sme zapleniti.

Kontrabant

Je blago, ki lahko služi v vojne namene, nahaja pa se na morski poti za sovražnika, čeprav je njegov prevoz nasprotna stranka prepovedala.

Običaj: tako blago se zapleni, če ga ujamejo na poti, vendar to otežkoča nevtralne države, pri uporabi morja. Za vpleteno stranko pa je ta ukrep zelo pomemben, ker lahko poveča vojni potencial nasprotnika in privede do spremembe razmerja sil (s kontrabantom pa se sovražniku prepreči možnost, da bi morebiti celo nadaljeval vojno). Zato so bila prizadevanja nevtralcev, ukinit kontrabant neuspešna, vendar pa lahko zahtevajo, naj ga države same določijo. Torej kaj sploh štejejo za kontrabant.

Določa dva pogoja:

- * ugotoviti vrste, ki tvorijo kontrabant,
- * blago mora biti namenjeno sovražniku.

Določanje kontrabanta:

Že Grotius je poznal 3 vrste (iste kot v Londonski deklaraciji), z razvojem tehnike pa se je krog širil.

Londonska deklaracija določa:

- * absolutni kontrabant (predmeti, ki služijo izključno v vojne namene),
- * relativni ali pogojni kontrabant (predmeti, ki lahko služijo v vojne in mirne namene),
- * predmeti, ki se ne morejo proglasiti za kontrabant.

Države pa lahko razširijo ali omejijo popis predmetov iz Londonske deklaracije, vendar morajo to sporočiti vsem zainteresiranim državam. Ni pa kontrabant blago, ki služi za potrebe ladij in njenih potnikov v času vojne.

Sovražni namen

Po definiciji je kontrabant samo tisto blago, ki je namenjeno sovražniku. Po Londonski deklaraciji se absolutni kontrabant zapleni, če se ugotovi, da je namenjen za sovražnika (ni pomembno ali blago potuje neposredno k sovražniku ali se pred tem še prelaga oz. prevaža po kopnem). Gre za uporabo pojmovanja o t.i. enotnosti potovanja.

Pogojni kontrabant se zapleni, če se ugotovi, da je namenjen oboroženim silam ali državni upravi sovražnika. Načelo enotnosti potovanja pa ne velja za pogojni kontrabant.

Posledice:

Kontrabant se zapleni po zaplembenem sodišču države, ki je izvršila zajetje. Usoda doleti tudi ladjo, če to blago predstavlja polovico tovora (po vrednosti ali teži ali prostornini). Enako velja tudi za drugo blago na ladji, ki ni kontrabant a pripada lastniku kontrabanta. Zaplenitelj lahko blago uniči.

Zaplemba ni dopustna, če se ladja nahaja na OM in zato ne ve za začetek vojne ali je to sicer izvedela, pa blaga ni mogla izkrcati. V tem primeru lahko ta država blago samo konfiscira (za plačilo), ladja in ostalo blago pa se pustita pri miru.

Razlogi pravice do kontrabanta:

1. prevoz kontrabanta je medn. delikt, zaplemba pa kazen, ki zadeva posameznika, storilca (ugovor: s tem je storilec subjekt MP),
2. pravico do kontrabantove zaplenitve ima vpletена država, ki ima pravico do vojnega ukrepanja!